

UNIVERZITA KARLOVA V PRAHE

Filozofická fakulta

Diplomová práce

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Dálneho východu

Diplomová práca

Petra Kováčsová

ROLA MASMÉDIÍ PRI FORMOVANÍ KOLEKTÍVNEJ PAMÄTE V SÚČASNOM JAPONSKU

Role of mass media in shaping the collective memory in contemporary Japan

Praha, 2016

vedúci práce: doc. Ing. Ján Sýkora, M.A., Ph.D.

POĎAKOVANIE

Touto cestou by som chcela poďakovať pánu doc. Ing. Jánovi Sýkorovi, M.A., Ph.D. za láskavú pomoc a cenné rady pri písaní diplomovej práce.

PREHLÁSENIE

Prehlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe dňa .....

podpis

ABSTRAKT

Práca sa venuje japonským médiám a predovšetkým ich roli v japonskej spoločnosti. Ich dopad je badateľný v spôsobe formovania národnej kolektívnej pamäte. Jedným z nedoriešených problémov z minulosti Japonska, ktorý dodnes rezonuje v japonskej spoločnosti, je prípad bývalých žien útechy. Od začiatku deväťdesiatych rokov sa tejto dovtedy marginalizovanej problematike venuje väčšia pozornosť v médiách, a preto je ideálnym predmetom štúdia vplyvu médií na formovanie kolektívnej pamäte národa. Za pomoci jedného média, ktoré sa dodnes neprestajne otázkou bývalých žien útechy venuje, Asahi šinbun, práca sleduje spôsob, akým sa písalo o problematike, a akú spätnú väzbu články tohto denníka vyvolali u širokej verejnosti. Keďže sa téma rozoberá už vyše tridsať rokov, analýza článkov je zameraná na dve kľúčové obdobia: 1991-1997 a 2010-2014. S využitím modelu rozvrhnutia typov rolí masmédií Susan Pharrowovej práca smeruje k odhaleniu, do akej role sa Asahi šinbun v tejto otázke stavajú a či sa za posledných tridsať rokov niečo zmenilo.

Kľúčové slová: rola masmédií, ženy útechy, kolektívna pamäť, verejná mienka, Asahi šinbun

ABSTRACT

The thesis is focused on Japanese media and especially on their role in the Japanese society. Their impact is noticeable in the way of shaping the national collective memory. One of the unsolved issues of Japan's past, which still resonates in the Japanese society, is the issue of the former comfort women. From the beginning of the 1990s the thus far neglected issue has been given more media attention, which makes it an ideal study case for the influence of media on shaping the collective memory of a nation. With the help of one media that has been following the plight of the former comfort women incessantly till now, the Asahi Shinbun, the thesis documents the method, by which the issue has been dealt with, and the response of the public to the articles of this daily newspaper, which it has created. As the topic has been being discussed for over thirty years, the analysis of the articles is concentrated on two key periods: 1991-1997 and 2010-2014. Using Susan Pharr's model of the types of roles of mass media, the thesis seeks to learn what role the Asahi Shinbun plays in this issue and whether anything has changed in the last thirty years.

Key words: role of mass media, comfort women, collective memory, public opinion, Asahi Shinbun

OBSAH

Úvod	8
1. Rola médií v japonskej spoločnosti	12
1.1. Role a funkcie médií v modernej spoločnosti	12
1.2. Manipulácia v žurnalistike a hodnovernosť médií	15
1.3. Rola médií v japonskej spoločnosti	21
1.4. Médiá a kolektívna pamäť	27
2. Otázka žien útechy	30
2.1. Šírenie povedomia o otázke žien útechy	33
2.2. Oficiálne prehlásenia vlády k otázke žien útechy	38
2.3. Fond ázijským ženám	42
2.4. Smerovanie k riešeniu otázky žien útechy	45
3. Asahi šimbun a ženy útechy	51
3.1. Články v prvom období 1991-97	53
3.2. Články v druhom období 2010-14	85
Záver	116
Použitá literatúra	120
Prílohy	127

Poznámka k transkripcii:

Všetky japonské mená sú písané podľa japonského poradia (najprv priezvisko, potom krstné meno) a slovenského gramatického systému.

ÚVOD

Rok 2015 bol 70. výročím konca Druhej svetovej vojny. Japonsko si ho pripomína každý rok ako mnohé iné krajiny sveta. Spomínajú na hrôzy prežité počas spojeneckých náletov a bombardovania miest, ani nehovoriac o atómových útokoch na Hirošimu a Nagasaki. Pripomínajú si však aj fakt, že vo vojne boli agresormi a že prehrali.

Medzi obeťami japonskej imperiálnej armády boli tisíce žien, ktoré sa eufemisticky označujú za ženy útechy (*ianfu* 慰安婦). Boli to ženy prinútené pracovať ako prostitútky v nevestincoch, ktoré sa označovali za stanice útechy, za veľmi malý alebo žiadny plat. Stanice sa často budovali blízko frontu, takže okrem fyzického a psychického týrania sa každý deň báli i o holé životy. Veľa žien si pretrpelo dlhé roky v systéme útechy, ktorý zastrešovala japonská armáda. No ich utrpenie pokračovalo i po skončení vojny. Nevyčísliteľné množstvo žien skúsenosť so systémom neprežilo a tie, ktoré sa dožili kapitulácie Japonska, sa len veľmi zriedkavo zverili niekomu so svojimi zážitkami. Okrem fyzických a psychických chorôb tieto obeť znášali hanbu, chudobu a vylúčenie zo spoločnosti¹.

Veľa rokov sa však ich utrpeniu nevenovala veľká pozornosť. Systém útechy sa totiž dlho nepovažoval za kriminálny čin. Bol to iba ďalší príklad vykorisťovania žien v čase vojny. Od 90. rokov minulého storočia sa však násilie páchané voči ženám v čase vojnového konfliktu označuje za vojnový zločin alebo zločin proti ľudskosti vďaka pôsobeniu OSN. A do tejto kategórie spadá i systém útechy Japonska z čias Vojny v Pacifiku.

Od začiatku 90. rokov, kedy hnutie aktivistov podporujúcich bývalé obeť japonského násillia značne zosilnelo, sa rozšírilo medzi širokú verejnosť

---

¹ V spovediach bývalých žien útechy sa často objavujú zmienky o tom, ako sa po vojne nedokázali začleniť späť do spoločnosti v ich domovine, ba dokonca mnohé odvrhla i vlastná rodina, ak sa dozvedela o ich minulosti v systéme útechy. Z tohto dôvodu veľa žien dlhé roky mlčalo. A navyše kvôli podlomenému zdraviu bolo pre nich zložité nájsť si prácu a užiť sa.

povedomie o jednej z tmavých epizód japonských dejín. Aj keď existovala literatúra² so zmienkou o ženách útechy už aj predtým, mnohí Japonci, a to najmä mladšia generácia, nemala ani len tušenie o povahe a rozsahu tohto vojnového zločinu. Ich obraz Druhej svetovej vojny bol značne obmedzený na základné informácie získané v školách a zdieľanú kolektívnu pamäť národa, v ktorej dominovali spomienky na atómové útoky.

Masové médiá zohrávajú kľúčovú úlohu v udržiavaní kolektívnej pamäte národa neustálym pripomínaním dôležitých udalostí. Platí to najmä o tých epizódach minulosti, ktoré sa stali príliš dávno na to, aby si ich niekto živí pamätal z prvej ruky. Udržiavanie pamäte však nie je ich jediná rola. Ako preukáže moja práca, médiá dokážu kolektívnu pamäť národa aj meniť a obohacovať. Príkladom takéhoto zásahu je práve otázka žien útechy. Kým sa nezačal boj o oficiálne ospravedlnenie a odškodnenie pre obeť systému útechy na začiatku 90. rokov, nevenovala im japonská spoločnosť veľkú pozornosť. No po zverejnení spovede jednej ženy útechy v Kórei sa v médiách čoraz častejšie skloňoval pojem vojenskej ženy útechy (*džúgun ianfu* 従軍慰安婦), čo malo za následok, že sa o téme začalo živo diskutovať v rôznych krajinách aj mimo Kórejskej republiky a Japonska. Dnes je už tento výraz známejší a stal sa súčasťou komplikovaného vyobrazenia Druhej svetovej vojny.

Ako zasiahli masové médiá do formovania kolektívnej pamäte o Druhej svetovej vojne a konkrétne o otázke žien útechy? Do akej role sa postavili noviny Asahi v tejto problematike? Prispeli k obohateniu kolektívnej pamäte alebo ku kolektívnemu zabúdaniu? Podnietili nejakú zmenu v japonskej spoločnosti v období od začiatku 90. rokov po súčasnosť? Tieto otázky sú predmetom tejto práce.

---

² Sarah Sohová uvádza, že viac ako 200 dokumentov o staniaciach útechy rôzneho formátu (knihy, články, biografie a memoáre) vyšli v Japonsku od konca vojny po začiatok 90. rokov.

Soh, Chunghee Sarah (2008) *The Comfort Women: Sexual Violence and Postcolonial Memory in Korea and Japan*. Chicago, The University of Chicago Press, str. 146-7

Ako presne k inkorporácii informácií do kolektívnej pamäte národa médiá prispievajú, ako môžu pomôcť kolektívnemu zabúdaniu a akú rolu vlastne zohrávajú v japonskej spoločnosti, sú otázky obsiahnuté v prvej kapitole. Táto časť obsahuje zoznam rolí médií, ktoré sa bežne vyskytujú vo svete, a taktiež jednu špecifickú kategóriu, ktorú Susan Pharrová uvádza pre japonské prostredie, pretože sa vymyká štandardnému rozdeleniu. Keďže sa práca zameriava na jedno konkrétne médium, celonárodný denník Asahi šinbun, a spôsob, akým sa jedna téma v ňom postupom času rozoberala, prvá kapitola má tiež užšie zameranie na žurnalistiku. Predstavím tu základné žurnalistické techniky a stratégie, ktorými sa text môže stať nástrojom manipulácie más. Tento konkrétny zdroj je volený s ohľadom na to, že je jedným z mála, ktorý sa venuje fenoménu *ianfu* už niekoľko desaťročí.

Druhá kapitola je venovaná otázke žien útechy, medializácii tohto problému, šíreniu povedomia a udalostiam, ktoré viedli až k decembru 2015, kedy sa japonská a kórejská vláda dohodli na konečnom riešení.

Tretia praktická kapitola obsahuje analýzu článkov vo vybranom časovom horizonte. Rozbor je rozdelený na dve časti s ohľadom na dva vrcholy všeobecných diskusií a názorových stretov v japonskej spoločnosti. V prvej sa rozoberajú články z rokov 1991 až 1997. V tomto období sa téma diskutovala najviac, o čom svedčí i prevládajúci počet článkov uverejnených v novinách Asahi. Druhá časť rozboru sa týka rokov 2010 až august 2014³ na ilustráciu toho, ako sa s odstupom času diskusia medzi čitateľmi novín Asahi zmenila. V oboch častiach sa preto kladie dôraz najmä na listy čitateľov, ktoré noviny uverejňujú v samostatnom stĺpiku.

V závere zhrniem výsledky pozorovania zmien postojov časti japonskej verejnosti k fenoménu *ianfu*, ako ich prezentoval tento celoštátny denník. Keďže Asahi šinbun nečíta celé Japonsko, nemožno generalizovať výsledky a uplatniť

---

³ Toto obdobie je obmedzené prístupom k internetovej database Asahi šinbun, ktorá bola dostupná iba do konca augusta 2014.

ich na celú japonskú spoločnosť, no v rámci skupiny ich čitateľov sa dá odsledovať, akú rolu hrá toto masmédiu pri formovaní národnej kolektívnej pamäte v súčasnosti.

1. ROLA MÉDIÍ V JAPONSKEJ SPOLOČNOSTI

Masmédiá pôvodne vznikli kvôli potrebe umožniť jednostrannú komunikáciu s masovým dosahom. Boli teda len nástrojom na prenos správy, ktorú vytvoril jednotlivec alebo malá skupina a ktorá sa mala dostať k širokej verejnosti. Tento počiatočný účel médií sa však časom rozvinul.

Spočiatku médiá umožnili jednosmernú komunikáciu, no zároveň boli i impulzom, ktorý vyvolal určité správanie u prijímateľov v závislosti od komunikovanej správy. Médiá teda mali obrovský potenciál stať sa hybnou silou v spoločnosti.

Periodická tlač sa ako prvá ukázala byť dôležitým aktérom v štátnych záležitostiach, pretože poskytovala prísun informácií o dianí a taktiež rôzne názory naň. Mnohí liberálni myslitelia, ako napríklad Jeremy Bentham alebo John Stuart Mill, boli vášnivými zástancami slobody tlače, pretože slobodné vyjadrovanie názorov prostredníctvom nezávislej tlače pôsobilo ako včasný výstražný systém proti despotickej uplatňovaniu štátnej moci⁴.

S príchodom nových typov médií sa šírenie informácií zrýchlilo a obohatilo. Vďaka zvuku a obrazu sa atraktivnosť médií exponenciálne zvýšila, pretože dokázali prijímateľom poskytnúť novinky a zaujímavosti takmer okamžite a mohli im ich priblížiť až do takej miery, akoby boli sami očitými svedkami a účastníkmi diania. Audiovizuálne médiá zároveň priniesli nové druhy zábavy a zveľadili kultúrny život nás. Dnes sú už masmédiá neodmysliteľnou súčasťou spoločnosti a plnia v nej niekoľko dôležitých funkcií.

1.1. ROLE A FUNKCIE MÉDIÍ V MODERNEJ SPOLOČNOSTI

Médiá môžu zohrávať tri základné role v spoločnosti v závislosti od ich vzťahu k vládnej moci.

---

⁴ Ruß-Mohl, Stephan & Bakičová, Hana (2005) *Žurnalistika*. Praha, Grada Publishing, str. 21

Prvou z nich je pozorovateľ. V tejto pozícii médiá nijak nepodliehajú spoločenskej situácii v danej krajine a ani nijak nenapomáhajú žiadnym záujmovým skupinám. Sú nezaujatý a neutrálny zdroj informácií. Objektívne a s odstupom reflektujú dianie tak, ako je, bez akéhokoľvek hodnotenia či komentára.

Druhá rola médií, ktorá sa najčastejšie objavuje v nedemokratických spoločnostiach, je prisluhovač. Ako to už názov naznačuje, slúžia vládnucej strane alebo záujmovej skupine či jednotlivcovi, ktorí držia v rukách moc v krajine. Informácie, ktoré takéto médiá prinášajú, podliehajú vonkajšej a často i vnútornej cenzúre. Môžu byť dokonca i prikrášené alebo zahmlené, aby tak vykreslili vládnú moc v čo najlepšom svetle. No keďže majú médiá masový dosah, sú tým najefektívnejším spôsobom, ako propagovať vládny program a pritiahnúť pozornosť ľudu. Takže, na rozdiel od prvého typu rolí médií, v takejto spoločnosti médiá nie sú iba nástrojom masovej komunikácie, ale stávajú sa i účastníkmi, ba dokonca tvorcami diania.

Tretia rola, ktorú médiá môžu v krajine zohrať, je strážny pes. V tomto prípade médiá strážia záujmy verejnosti a vystupujú ako kontrolóri a kritici vládnej moci. Nevyhnutným predpokladom tejto role je sloboda prejavu, inak by mohli určité citlivé informácie podľahnúť cenzúre. Susan Pharrová takéto médiá označuje za „veľkú nezávislú silu v politike, akúsi štvrtú vetvu vlády“⁵. Ak sa napríklad vynorí nejaká kauza očierňujúca meno určitého politika či politickej strany, médiá = strážne psy zabezpečia, že sa voliči o nej dozvedia, a tak môžu ovplyvniť nasledujúce voľby.

Médiá, ktoré ostro sledujú konanie tých pri moci, sa tým pádom môžu stať i samotnými aktérmi a tvorcami diania. Nie sú len nestrannými pozorovateľmi a nástrojmi na sprostredkovanie informácií. Výrazne totiž môžu ovplyvniť verejnú mienku a manipulovať tak masami. Práve z tohoto dôvodu sa mnohé

---

⁵ Pharr, Susan J.; Krauss, Ellis S. (eds.) (1996). *Media and Politics in Japan*. Honolulu: University of Hawai'i Press, str. 7

záujmové skupiny usilujú o získanie pozornosti médií, alebo naopak sa jej snažia vyhnúť.

Masmédiá predovšetkým poskytujú informácie o dianí a reflektujú realitu. Obraz, ktorý však odrážajú, nie je dokonalý, pretože úplne všetko sa zobrazí nedá. Napríklad článok novinára bude len natoľko detailný, koľko informácií bol schopný získať a koľko priestoru v novinách dostane. Realita masmédií je tým pádom ochudobnená.

Obrovský počet dostupných dát musí vždy z kapacitných dôvodov prejsť určitým filtrom a k verejnosti sa dostane len malý zlomok. A tak sa napríklad do večerného televízneho spravodajstva o dianí vo svete dostanú len najzávažnejšie udalosti a novinky s globálnym dopadom. Dôraz sa samozrejme bude klásť na domácu situáciu v danej krajine.

Diskontinuita a konflikt sú popri geografickom filtri ďalšie kľúčové aspekty, ktoré sa zohľadňujú pri vytváraní mediálnej reality. Pri zobrazovaní diania v spoločnosti sa odkrývajú najmä zlomy a uprednostňuje sa nepokoj pred pokojom. Pomocou médií tak spoločnosť opisuje samú seba a keďže sa médiá zameriavajú na zmeny, spoločnosť je takýmto spôsobom podnecovaná k neustálej sebareflexii a následne k inovácii.

Selekcia informácií závisí tiež od prijímateľov, teda cieľových skupín ľudí, na ktoré sa médiá sústredia. Tlač, rádio a televízia musia vždy svoj obsah nastaviť s ohľadom na svojich čitateľov, poslucháčov a divákov. Výnimku tvorí akurát internet, ktorý nie je zameraný na žiadneho konkrétneho prijímateľa a ktorého kapacita je takmer neobmedzená.

Z nazhromaždených informácií médiá sformulujú vecné obsahy a následne ich zverejnia. Sústredia pozornosť verejnosti na obmedzené množstvo tém a ovplyvnia priebeh verejného života. Ak sa totižto vo všetkých

médiách bude opakovať tá istá téma, určite sa dostane do pozornosti verejnosti a s veľkou pravdepodobnosťou sa bude o nej diskutovať.

So základnou funkciou masmédií poskytovať informácie chodí ruka v ruke funkcia didaktická. Aj keď vzdelávacia a výchovná funkcia médií nenahrádza školstvo, neraz médiá slúžia ako nástroj či pomôcka na získanie znalostí, ktoré vzdelávací systém nedokáže zabezpečiť. Môžu zároveň vytvoriť priestor na diskusiu o určitej téme alebo na prezentovanie postojov a noviniiek, ktorým sa doteraz nevenovala pozornosť. Prijímatelia tak môžu preniknúť hlbšie do problematiky a následne si vytvoriť vlastný názor.

Nemožno opomenúť ani zábavnú funkciu médií v spoločnosti. Očakáva sa totiž od nich, že poskytnú rozptýlenie od všedného dňa. Médiá sú tak súčasťou zábavného priemyslu, lebo zábavu samé vytvárajú a formujú. Tento charakteristický rys je občas využívaný aj na propagáciu určitých myšlienok a názorov. A tým pádom sa vynára ďalšia stránka médií, a tou je ovplyvňovanie verejnej mienky.

1.2. MANIPULÁCIA V ŽURNALISTIKE A HODNOVERNOSŤ MÉDIÍ

„Neexistuje čistá, ideálna informácia sama o sebe, ale informáciou je to, čo si ľudia medzi sebou predajú a ako to pochopia.“ (Norbert Wiener)⁶

„Každý text je manipulácia.“ (Jan Rybář)⁷

Kľúčom k moci médií je fakt, že denne vystavia ľudí hodinám mediálneho jazyka. Pomocou neho médiá utvárajú verejnú mienku, vzdelávajú i zabávajú. Dokážu absorbovať celú pozornosť, formovať vedomie, spôsob myslenia a správanie. Tak ako dokážu vzbudiť masovú hystériu, môžu pôsobiť aj

⁶ Osvaldová a spol. (2010) *O reportáži, o reportéroch*. Praha, Nakladatelství Karolinum, str. 5

⁷ *ibid.*, str. 53

upokojujúco. Výrazne ovplyvňujú názory verejnosti na ľudí aj na udalosti, minulé i súčasné. Tvoria teda integrálnu súčasť sociokultúry.

Výskum lingvistiky v médiách sa zaoberá otázkou, akým spôsobom sa informácie v médiách sprostredkujú s úmyslom dosiahnuť určité strategické komunikačné ciele. Týmito cieľmi sú napríklad pochopiteľnosť, spoľahlivosť, aktuálnosť, informatívnosť, objektivita, kritickosť alebo zábavnosť. Využívajú na to štyri základné typy formátov, a to správu, komentár, rozhovor a reportáž. Nech už ale ide o akýkoľvek formát mediálnej komunikácie, médiá vždy zvolia takú komunikačnú stratégiu, aby vzbudili u prijímateľov dojem, či už pozitívny alebo negatívny.

Najdôležitejším a najbežnejším formátom je správa. Môže sa ňou stať čokoľvek výnimočné a aktuálne. Okrem aktuálnosti sa ešte v správach zohľadňuje relevantnosť, teda či majú pre príjemcov hodnotu. Použiteľné správy umožnia ľuďom sa podľa ich obsahu orientovať a rozhodovať. Často sa však stávajú správami aj kuriozity, zločiny, nehody, klebety a podobné na prvý pohľad nedôležité novinky. A to len z toho dôvodu, že popri aktuálnych a relevantných správach ľudia vyžadujú aj zaujímavosti.

Po jazykovej stránke sú správy vždy krátke a jasné. Po obsahovej stránke v nich nie je komentár a musia zodpovedať sedem základných otázok: kto? čo? kedy? kde? ako? prečo? odkiaľ (informácia pochádza)? Pre správy je mimoriadne dôležité, aby zaujali hneď od začiatku a predali hlavnú myšlienku v čo najkratšom čase. Preto sa to najdôležitejšie predstaví už v nadpise. V úvode sa stručne rozvinie to, čo sa skonštatovalo v titulku, zodpovedajúc hlavné otázky. Potom nasledujú podrobnosti dokresľujúce pointu správy. Správy sa teda môžu od konca skrátiť bez toho, aby sa hlavná myšlienka vytratila.

V serióznej žurnalistike platí, že by sa správa a komentár mali jednoznačne oddeliť. Keď si čitateľ chce prečítať, čo sa deje vo svete, nezaujíma ho názor autora na dianie. Nepotrebuje hodnotenie, len fakty. Preto by

sa spravodajcovia mali predovšetkým snažiť potláčať emócie a dosiahnuť objektivitu. Či je úplná objektivnosť možná, je síce otázne⁸, ale mala by byť aspoň cieľovým kritériom.

Správa je v žurnalistike úplný základ, od ktorého sa odvíjajú ostatné žánre. Dôležitým doplnkom správy je komentár. Pomáha doplniť a zaradiť komunikované informácie a tiež ich hodnotí a vysvetľuje. Komentár tak slúži ľuďom na uľahčenie orientácie v spravodajstve a prezentovaných názoroch. Autor najprv predstaví argumenty pre a proti a následne originálnym a presvedčivým spôsobom zdelí svoj názor na určitú udalosť alebo problematiku. Tón komentára závisí od jeho formy. Úvodník je spravidla vecný a seriózny. V recenzii, glose a karikatúre sa môže vyskytnúť i vtip, spontánnosť a preháňanie. Irónia sa však nevyužíva často, pretože môže vyvolať nedorozumenie a komentár, rovnako ako správa, musí byť predovšetkým pochopiteľný.

Ďalším útvarom, v ktorom sa prezentujú názory, je rozhovor. Reportéri vedú cieľenú výmenu otázok a odpovedí a dávajú priestor svojim zdrojom, aby sa vyjadrili k vybraným témam. Viac-menej však odpovede dokážu predvídať⁹ vďaka dôkladnej príprave na interview a vedia si vybrať správnu stratégiu rozhovoru. Novinári teda dokážu značne ovplyvniť charakter a tón rozhovoru, no mediálne ostrieaní hostia sa nedajú ľahko vyviezť z rovnováhy. Dobre vedia, ako sa chcú v médiách prezentovať a čo chcú novinárom nadiktovať. Prezentácia názorov prostredníctvom médií totiž pomáha budovať image

---

⁸ Podľa Jiřího Doležala ľudia nedokážu objektívne písať. Nech sa snažia akokoľvek, vždy sa ich osobnosť do textu premietne aspoň výberom slov a slovosledom. Úplne nestranné môžu byť len prístroje.

ibid., str. 43-4

⁹ Nemecký novinár a politik, Günter Gaus, tvrdil, že pred rozhovorom by mal novinár svoj zdroj dobre poznať a o rozoberanej záležitosti vedieť viac než on. Americký novinár, Cornelius Ryan, zas povedal, že by novinár nemal robiť rozhovor, ak dopredu nepozná aspoň 40% odpovedí.

Ruß-Mohl & Bakičová (2005) *Žurnalistika*. str. 63

zúčastnených, ktorí si takto môžu získať náklonnosť ľudu¹⁰, čo je obzvlášť dôležité pre ľudí zo showbiznisu a politických kruhov.

Posledným samostatným útvarom je reportáž. Nesie prvky publicistického i literárneho štýlu. Východiskom pre ňu sú fakty a udalosti, no správu nenahrádza, len doplňuje a ide do hĺbky. Využíva literárne postupy, pretože potrebuje čitateľov bleskovo vziať do príbehu, navadiť ich k čítaniu a vyvolať v nich nejakú emóciu.

Do reportáže vstupuje autor najviac, takže ide vlastne o subjektívny útvar. V tomto prípade sa nemusí snažiť potlačiť svoje emócie, postrehy a postoje, pretože reportáž je v podstate na nich založená. Reportér detailne opisuje, čo vidí, počuje a vníma tak, aby mal prijímateľ pocit priamej účasti na sprostredkovanej udalosti. Následne môže dianie i interpretovať, zaradiť, alebo vysvetliť. Ale neprezentuje svoj názor ako jediný prijateľný postoj. Dobrý reportér skôr svojho čitateľa sprevádza, než poučuje.

Základnými atribútmi reportáže je aktuálnosť a autenticnosť. Autor čitateľovi maximálne priblíži opisované dianie a má na pamäti, že vyznenie reportáže musí byť silné a vplyvné v tom danom momente. Reportážna aktuálnosť totižto časom zaniká. Okrem toho autor ručí za pravdivosť predávaných informácií. Predpokladom úspešného reportéra je spoľahlivosť, že bude prezentovať neskreslené informácie a zároveň prinesie prekvapivé a zaujímavé pohľady na dianie.

---

¹⁰ Niektorí výskumníci médií, ako napríklad Kristin Altmanová, Susan Pharrová a Barbara Katzenová, sa zhodli na tom, že médiá zohrali kľúčovú rolu v Japonsku v roku 1993, keď sa skončila dlhoročná vláda Liberálno-demokratickej strany. Staršia generácia konzervatívnych politikov nevyužila dostatočne médiá na propagovanie svojho programu a získanie si priazne voličov. Nový kabinet premiéra Hosokawu vznikol vďaka aktívnej účasti mladšej generácie politikov v talk show v televízii v predvolebnom období. Politickí analytici však často prehliadajú dôležitosť médií v politickom dianí v Japonsku. Tieto odlišné postoje ilustrujú i fakt, že rola médií v japonskej spoločnosti nie je úplne objasnená. Katzen, Barbara (2001) Media and Communication in Japan: Current Issues and Future Research. In *Electronic Journal of Contemporary Japanese Studies* [online] dostupné z <http://www.japanesestudies.org.uk/discussionpapers/Gatzen.html> (Citované 22.8.2014) Pharr & Krauss, str. 3

Reportér musí byť v prvom rade precízny pozorovateľ. Vychádza z faktov a konfrontuje názory bezprostredných účastníkov, no oveľa dôležitejšie je dodať reportáži ľudský rozmer. Píše príbeh, ktorý má určité citové zafarbenie a napínavosť. Zaujímavosť a dynamiku reportáži dodá obohacovanie príbehu o príklady, citácie, dojmy zúčastnených, po prípade využívanie špeciálnych jazykových prostriedkov, akými sú slang, žargón, argot, dialekt alebo literárne symboly na rýchle nastolenie atmosféry.

Začiatok reportáže je kľúčový. Musí byť nápaditý, vzbudiť pozornosť, naznačiť napätie, po prípade vyvolať v čitateľovi otázky. Potom reportér sleduje hlavnú dejovú líniu a dopĺňa ju o detaily. Pre pochopenie informácie sa môžu zdať podrobnosti zbytočné, ale v úspešnej reportáži sú to základné stavebné kamene. Je však dôležité nezahliť čitateľa priveľkým množstvom detailov a neopakovať motívy. Každé slovo musí mať jasné opodstatnenie, či už ide o vecný fakt alebo náladové zafarbenie. Aby bola reportáž atraktívna od začiatku do konca, musia sa v nej striedať naratívne a deskriptívne pasáže, priama a nepriama reč a musí spieť k nejakému vyvrcholeniu. Podľa slov Jana Rybára, novinára a fotografa, je rytmus nevyhnutnou ingredienciou, bez ktorej nebude novinárska manipulácia dokonalá¹¹.

Reportáž je vlastne kreatívna manipulácia prijímateľa. A najlepšia je v tom prípade, ak je autor-manipulátor v nej neviditeľný. Potlačí svoje ego a rafinovaným kombinovaním slov nechá vyniknúť hrdinu svojho príbehu. Vykreslí ho však tak, aby si čitateľ o ňom dokázal vytvoriť mentálny obraz, ktorý mu v mysli utkvie dlhšie. Hlbší dojem totiž zanecháva jeho vlastná predstava. Nemá však pocit, že by mu bol určitý názor vnútený.

Existuje silné spojenie medzi tým, ako sa informácia prezentuje a ako ju prijímatelia spracúvajú. Rovnako dôležité ako sprostredkovať ľuďom fakty je zanechať v nich dojem a podnietiť ich k premýšľaniu o danej problematike.

---

¹¹ Osvaldová a spol. (2010) str. 52

Veľkou pomôckou v tomto ohľade je vizuálne dokreslenie správ. V prípade novín, silu článku podčiarkuje napríklad prítomnosť kľúčového pojmu v nadpise, graficky oddelená kronika, citáty, grafy, tabuľky alebo fotografie, ktoré hneď upútajú pozornosť čitateľa. Obzvlášť pre fotky platí, že čím je na nich vidieť viac emócií, tým viac zapôsobia, či už pozitívne alebo negatívne¹².

Správa, jej komplementárny komentár, súvisiaci rozhovor a do hĺbky prenikajúca reportáž teda nastoľujú témy, dodávajú im význam, zaraďujú ich do celospoločenského kontextu a pomáhajú vytvárať verejnú mienku.

Podľa slov Ellissa Kraussa sú štát a masové komunikačné médiá tými najmocnejšími inštitúciami, ktoré ovplyvňujú životy obyvateľov rozvinutých demokratických krajín¹³. Dôkazom moci masmédií je rozmach mediálneho priemyslu, neustály rast počtu publikácií o médiách a ich vplyve, alebo pivotná rola médií v politických a spoločenských zmenách. Marcel Danesi dokonca konštatuje, že v súčasnosti „žijeme vo svete, ktorý je čoraz viac ohrozovaný tými, ktorí držia páky moci masovej komunikácie; tj. tými, ktorí kontrolujú televízne siete, filmové produkčné štúdiá a počítačové médiá.“¹⁴

Moc médií spočíva v ich schopnosti ovplyvniť názory a správanie davu. K manipulácii dôjde vtedy, keď médiá zámerne pôsobia na ľudí, no v skutočnosti ich k ničomu nenúti. Priamo alebo podprahovo však môžu prijímateľom vnuknúť určité myšlienky, a tak zmeniť, alebo formovať, ich pohľad na vlastné správanie a rozhodnutia.

Je veľmi jednoduché túto moc zneužiť a neraz na to poukazujú najmä tí, ktorých nedostatky médiá zviditeľňujú, alebo naopak tí, ktorí sa cítia byť nimi ignorovaní. Manipuláciu nevyužívajú iba médiá. Samozrejme mnohé záujmové

---

¹² Mnohé z článkov stredného a dlhšieho formátu, ktoré sa venovali téme žien útechy, obsahovali i fotografie, napríklad o starnúcich demonštrujúcich vojnových obetiach.

¹³ Elliss Krauss (2000) *Broadcasting Politics in Japan*, New York, Cornell University Press, str. 1

¹⁴ Danesi, Marcel (2013) *Encyclopedia of Media and Communication*. Toronto: University of Toronto Press, str. vii

skupiny, politici alebo obchodníci ju bežne používajú vo svoj prospech. Ba čo viac, môžu manipulovať i médiami, ktoré im sprostredkujú styk so širokou verejnosťou.

Takéto nekorektné ovplyvňovanie verejnosti a zaujatosť médií, alebo tzv. negatívna manipulácia, sa často odsudzuje. Niekedy je však možné tvrdiť, že využívanie manipulácie je prijateľné. Ide o pozitívnu manipuláciu verejnou mienkou, keď sa novinári snažia podporiť tému, o ktorej sú presvedčení, že si zaslúži viac pozornosti, a snažia sa získať pre určitú kauzu sympatie čitateľov. Snažia sa teda meniť názory ľudí no s dobrým úmyslom. Médiá nie sú tým pádom v niektorých prípadoch nestranné, práve naopak sú výrazne subjektívne, a svoju moc ovplyvniť masy síce zneužívajú, ale v prospech dobrej veci. Príkladom pozitívnej manipulácie¹⁵ môže byť obyčajné zvýšenie povedomia ľudí o určitej problematike. Mnohí aktivisti sa obracajú na médiá práve s týmto cieľom.

Nestrannosť a bezúhonnosť, spolu so slobodou prejavu sú ideály žurnalizmu na Západe, ale nie vždy sú dodržiavané. Využívanie manipulácie je chýlostivá záležitosť a môže vyvolať pochybnosti prijímateľov o hodnovernosti médií. Preto by sa mali žurnalisti strániť ovplyvňovaniu a rovnako by sa sami nemali dať ovplyvniť udalosťami. No nie každá spoločnosť považuje tieto ideály za prioritu. V Japonsku je napríklad mediálna situácia odlišná od väčšiny demokratických krajín, a preto je i rola médií v japonskej spoločnosti špecifická.

1.3. ROLA MÉDIÍ V JAPONSKEJ SPOLOČNOSTI

Noviny v Japonsku vznikli za podpory a sponzorstva vlády Meidži. Sprvu jej slúžili na disemináciu informácií o svojom modernizačnom programe. Už

---

¹⁵ Graham Greer uvádza ako konkrétny príklad pozitívnej manipulácie snahu manipulátora presvedčiť prijímateľa, aby prestal fajčiť. Ovplyvňovanie teda nie je vždy nemorálne.

Greer (1999) *A New Introduction to Journalism*. Kenwyn, Juta & Co, Ltd str. 24

i v tejto počiatočnej fáze noviny posielali do ministerstiev svojich reportérov, aby od nich získali informácie, takže až sem siahajú korene takzvaných klubov reportérov (*kiša kurabu* 記者クラブ). Médiá v podstate spolupracovali s vládou, no potom vďaka hnutiu za ľudské práva sa niektoré noviny emancipovali a dokonca sa postavili i do pozície kritika vládnucej vrstvy. Vydavatelia sa postupne stali natoľko vplyvnými, že donútili vládu zmierniť cenzúru a tá už nedokázala efektívne regulovať obsah vydávaných novín¹⁶. Takže tu sú badateľné začiatky duálnej tradície odlišných rolí médií v spoločnosti, a to prisluhovača a strážneho psa.

Postupom času médiá spadli pod štátnu kontrolu a cenzúru počas militaristického obdobia, no aj napriek obmedzeniam sa rozmáhali a silneli. Aj rádio a televízia vznikli v čase striktného vojenského režimu, no udržali sa. Po skončení Vojny v Pacifiku nastalo pre médiá obdobie uvoľnenia a stavali sa zväčša do pozície pasívneho transmitera informácií. Nesledovali nikoho záujmy, len neutrálne pozorovali dianie a podávali o ňom správy. Dodnes si médiá zachovali charakteristické prvky všetkých troch základných rolí, a preto je ťažké ich presne zaradiť.

Japonské médiá sa na základe prieskumu tešia veľkej miere dôveryhodnosti¹⁷ a mediálneho pokrytia. Za zmienku stojí napríklad fakt, že sa každý deň vydáva približne 60 miliónov novín¹⁸ a v roku 2011 sa Jomiuri šinbun a Asahi šinbun umiestnili na prvom a druhom mieste na svetovom rebríčku novín Svetovej asociácie novín a vydavateľov na základe cirkulácie¹⁹. Aj napriek tomu, že televízia prevzala prvé miesto ako hlavné informačné

---

¹⁶ Huffman, James L. (2009) *Restoration and Revolution*. In Tsutsui, William M. (ed.) *A Companion to Japanese History*. Wiley-Blackwell, Oxford, str. 146

¹⁷ Pharr & Krauss (1996), str. 5

¹⁸ podľa prieskumu Nihon ABC Kjókai zo septembra 2014

Anon (2014) *Newspaper Circulation in Japan: Still High but Steadily Falling*. [online] dostupné z <http://www.nippon.com/en/features/h00084/> (Citované 7.5.2016)

¹⁹ Počet výtlačkov sa však z roka na rok znižuje. V roku 2014 bol obeh Jomiuri šinbun 9,2 milióna a Asahi šinbun vydali 7,2 milióna výtlačkov.
ibid.

a zábavné médium²⁰, vysoké percento japonského obyvateľstva stále číta noviny pravidelne každý deň²¹. A vďaka digitalizácii a rozvoju multi-mediálnych technológií sa vplyv a atraktivnosť médií zvyšuje.

Špecifikom japonského mediálneho sveta je existencia klubov reportérov a veľká snaha chrániť zdroje informácií či už zo strany vládnych a ekonomických kruhov, ale i samotných médií. Kluby sú zoskupenia reportérov, ktorých úlohou je zhromažďovať informácie od kľúčových zdrojov pestovaním osobných vzťahov s nimi. Tento obojstranne výhodný vzťah zaručuje pre noviny neustály prísun informácií a pre vládne kruhy nimi schválený obsah správ. Takže na jednej strane sú správy seriózne a detailné, ale často sú zmierlivé a vidno v nich „nádyh kompromisu medzi novinármi a politikmi.“²² Práve kvôli fungovaniu klubov a ich úzkemu prepojeniu s politickou a ekonomickou sférou sa môže javiť, že rola japonských médií je blízka roli prisluhovača²³.

Kluby reportérov sú základ japonských masových médií a zhromažďujú informácie z overených zdrojov, ale zároveň ich monopolizujú pre seba, najmä v prípade oficiálnych správ pochádzajúcich od vlády a ministerstiev. Veľké novinárske a vysielacie firmy majú jedného či dvoch permanentných reportérov v každom klube. Každý reportér má rovnaké podmienky pre získanie informácií od zdroja a ten sa zas zaoberá s každým reportérom rovnako. Ministerstvá a podobné zdroje generujú obrovské množstvo informácií, ktoré

---

²⁰ Koncom roku 2013 uskutočnila spoločnosť Pressnet prieskum o využívaní médií a 98% respondentov vo veku od 15 až 79 rokov povedalo, že pravidelne televíziu pozerá.
ibid.

²¹ Z prieskumu Pressnetu tiež vyplynulo, že mladá generácia stráca záujem o noviny. 55% respondentov vo veku od 15 do 29 rokov odpovedali kladne na otázku, či pravidelne čítajú noviny. Zatiaľčo vo vekovej kategórii 50 až 79 rokov bolo viac ako 90% pravidelných čitateľov.
ibid.

²² Yamamoto, Taketoshi (1989) *The Press Clubs of Japan*. In *The Journal of Japanese Studies*, Vol. 15, No. 2, str. 372

²³ Honda Kacuiči, novinár pre Asahi šinbun, označil kluby novinárov za orgány propagandy pre authority.
ibid., str. 375

jeden či dvaja reportéri len ťažko spracujú samostatne. A tak sa informácie prerozdeľujú a jednotliví členovia klubu spolupracujú na zhrnutí a spisovaní článkov. Následne sa vo viacerých médiách objavia rovnaké správy. Malá šanca na prelomové výhradné správy, takmer žiadna kritika zdroja, veľká miera uniformnosti.

Kluby sú kritizované doma i v zahraničí. V Japonsku sa im vytýka napríklad exkluzivita. Členmi sa totiž nemôže stať ktorýkoľvek novinár. Vstúpiť do nich môžu len zamestnanci novín, ktoré patria do Asociácie vydavateľov a editorov japonských novín. Takže malé a stredné noviny, časopisové firmy a novinári na voľnej nohe sú z nich automaticky vylúčení. Samozrejme, ani zahraniční korespondenti sa nemôžu stať ich členmi. A navyše si kluby svoje zdroje chránia a informácie nezdieľajú. Niekedy dokonca bránia iným v prístupe k zdrojom.

Ďalej sa kluby odsudzujú pre nedostatok kritického ducha reportérov voči svojim zdrojom. Často im vychádzajú v ústrety, alebo dokonca s nimi kolaborujú²⁴. Podobne pracujú prispievatelia patriaci do *kiša kurabu* operujúci vo veľkých mestách v zahraničí. Zamedzujú prístup k japonským veľvyslanectvám a podobným zdrojom reportérom časopisov a nezávislým novinárom²⁵ a tiež posielajú do Japonska len také správy, ktoré ukazujú ich zdroje v priaznivom svetle²⁶.

David Kaye, špeciálny spravodaj OSN a expert na slobodu prejavu, na konferencii Japonského klubu zahraničných korespondentov v Tokiu v apríli 2016 vyjadril svoje obavy nad situáciou médií v Japonsku. Na základe

---

²⁴ ibid., str. 372

²⁵ ibid., str. 373

²⁶ ibid., str. 374

vyšetrovania a rozhovorov usúdil, že nezávislosť médií je ohrozená vládnym nátlakom²⁷, aj keď na prvý pohľad nemusí byť očividný.

Zároveň organizačná štruktúra mediálneho priemyslu tiež podkopáva schopnosť reportérov čeliť takému tlaku a nezávisle informovať o citlivých otázkach. Kaye zastáva názor, že novinárske kluby by sa mali zrušiť, pretože napomáhajú obmedzovaniu mediálnej nezávislosti. Podľa neho by mali médiá slúžiť ako strážne psy, ktoré nielen poslušne reprodukujú správy, ktoré im zdroje ponúknu, ale ich aj rozoberajú a spytujú. Médiá by sa teda nemali dať utláčať vládou²⁸.

Napriek prevládajúcej kritike, Kaye vyzdvihol slobodu prejavu na internete a širokosiahlu dostupnosť pripojenia v Japonsku. V tomto ohľade môže byť krajina vzorom pre štáty, ktoré bežne využívajú cenzúru internetového obsahu²⁹.

Interpretácia japonských médií v roli prisluhovača má teda svoje opodstatnenie najmä kvôli už spomínanému prepojeniu politickej, ekonomickej a mediálnej sféry. No aj ostatné interpretácie majú svojich podporovateľov. Japonské médiá sa usilujú zachovať neutralitu, a to najmä v predvolebnom období, kedy musí každý kandidát dostať rovnaký čas a priestor v nich. Nesmú nikoho zvýhodňovať, a tak sa médiá skôr stavajú do pozície pozorovateľa. No na druhej strane, kým neexistovali silné opozičné strany, boli to práve médiá, ktoré kritizovali vládnucu stranu a hájili záujmy verejnosti ako strážne psy.

---

²⁷ Podľa zákona má napríklad vláda právo odňať licenciu televíznym staniciam a sieťam, ak ich programy budú obsahovať nejaké skreslené informácie o politickej situácii.

²⁸ Murai, Shusuke (2016) U.N. rapporteur on freedom of expression slams Japan's 'press club' system, government pressure. in The Japan Times [online] dostupné z <http://www.japantimes.co.jp/news/2016/04/19/national/u-n-rapporteur-freedom-expression-slams-japans-press-club-system-government-pressure/#.VzRdOfI97IW> (Citované 12.5.2016)

²⁹ Celá správa o Kayovom vyšetrovaní bude uverejnená v roku 2017 a predložená Rade OSN pre ľudské práva.
ibid.

Takže presne definovať, akú rolu zohrávajú médiá v Japonsku, je komplikované.

Aj Susan Pharrová narazila na tento problém. Nesnažila sa však japonské médiá vtessať do jednej existujúcej kategórie. Keďže je mediálna situácia v Japonsku odlišná od väčšiny demokratických štátov, prišla s návrhom na novú rolu. Pomenovala ju *figliar*³⁰.

Figliar je v symbolickej antropológii metaforou pre cudzinca alebo outsidera. V minulosti boli rôzni umelci, trubadúri, klauni, mastičkári, vešcia alebo dedinskí blázni považovaní za čudákov a stáli na okraji spoločnosti. Táto nepríslušnosť k ustálenému spoločenskému poriadku im poskytovala určitú voľnosť, ba dokonca si mohli dovoliť vysmievať sa z kohokoľvek. *Figliari* dokázali nepozorovane preniknúť kamkoľvek; všeličo videli a všeličo sa dozvedeli. Následne mohli ľuďi šokovať svojim vystupovaním, prinútiť ich k zamysleniu, alebo im ponúknuť chvíľu zábavy a uvoľnenia.

Aplikovaním tohto symbolu môžu médiá v roli *figliara* vykonávať viaceré činnosti. V prvom rade poskytujú úľavu a uvoľnenie od stanoveného politického alebo spoločenského usporiadania pomocou odhaľovania podstaty problémov alebo výsmechu či paródie, pričom sa môžu zamerať na kohokoľvek a akúkoľvek záujmovú skupinu, vrátane tých, ktorí usilujú o zmenu. Ďalej tieto médiá všetko hodnotia a zároveň nútia verejnosť, aby prehodnotila dovtedy akceptované záležitosti. Často takéto médiá šokujú verejnosť tým, že jej ukazujú nezvyčajné, groteskné, nechutné, obscénne, bizarné alebo patetické skutočnosti. Ľudia tak musia čeliť následkom existujúceho usporiadania a uvažovať o ňom. V neposlednom rade *figliarske* médiá zblížujú. Donútia ľuďi zamyslieť sa nad tým, čo ich spája. Vyvolajú v nich pocit príslušnosti ku komunite, ktorý nemusí byť viazaný na žiadne spoločenské či politické štruktúry.

---

³⁰ v anglickom originále je použitý pojem *trickster*

Predstavitelia súčasných masmédií v Japonsku však nestoja na okraji spoločnosti a nie sú ani úplne nezávislí od akýchkoľvek štruktúr. Ich väzby na ekonomickú sféru obmedzujú ich možnosti bezmedzne kritizovať či satirizovať. Rola figliara sa tu teda neodvodzuje od úplnej nezávislosti médií, ale od spôsobu, akým spolupracujú na odovzdávaní správ. Správy, ktoré prezentujú, si môžu i protirečiť a vytvárajú akúsi mozaiku informácií. Nesúrodosťou a nepredvídateľnosťou však figliar pozýva verejnosť, aby sa zapojila do tvorby spoločenskej reality.

Nasledovná tabuľka Susan Pharrowej³¹ zahŕňa všetky role médií a ich implikácie pre spoločnosť a štát:

Interpretácie rolí médií

Rola	Koho záujmy sa sledujú	Moc médií	Vzťah médií k štátu	Vzťah médií k spoločnosti	Vplyv médií na spoločnosť	Vplyv médií na štát
Pozorovateľ	Všetkých	Malá	Závislý	Neutrálny informačný kanál	Žiaden	Žiaden
Strážny pes	Spoločnosti	Veľká	Nezávislý	Zdroj	Zvyšujú účasť	Podnecujú zmenu
Prisluhovač	Štátu	Veľká	Závislý / obmedzená autonómia	Manipulátor	Zvyšujú pokoj	Zachovávajú status quo
Figliar	Nikoho	Veľká	Nezávislý	Dynamický	Budujú komunitu	Časom premieňajú štát

1.4. MÉDIÁ A KOLEKTÍVNA PAMÄŤ

Individuálna pamäť ľudí je tvárna a nestála, pretože vždy, keď si niekto spomenie na určitú udalosť najmä vďaka nejakému vonkajšiemu podnetu, prežíva ju trochu inak. Do zážitku totiž vkladá svoje momentálne rozpoloženie a minulosť posudzuje z pohľadu súčasnosti. Tá istá udalosť môže v ňom

³¹ Pharr & Krauss, str. 34

vyvolať iné pocity, môže niektoré detaily potlačiť a vyvodiť si iné závery. Tým pádom i spôsob, akým ten istý príbeh predá ďalej, sa môže líšiť.

Kolektívna pamäť je súbor spomienok na určité udalosti, ktoré sa dotýkajú danej skupiny a ktoré sú osvojené každým členom kolektívu. Aj ona je síce premenlivá, no nepodlieha zmenám kvôli fyziologickým či emočným dôvodom. Z veľkej časti nejde o priame spomienky všetkých jednotlivcov. Sú to sprostredkované informácie o minulosti kolektívu, ktoré sú väčšinou členov uznané za reprezentatívne a spoločensky prijateľné. Ak sa nejaká informácia neprijme skupinou a nepredá sa ďalej, v kolektívnej pamäti prestane existovať a zabudne sa na ňu. Kolektívna pamäť preto podlieha selekcii, interpretácii, skresleniu i kolektívnemu zabúdaniu, ak sa nejaká informácia zámerne potlačí. Do pamäte sa dostávajú spoločné obrazy, symboly a príbehy, ktoré vyhovujú spoločenskému a kultúrnemu prostrediu kolektívu.

Kolektívna pamäť je mozaikou individuálnych pamätí, no obsahuje i informácie získané vzdelaním, výchovou, čítaním či dosluchom a samozrejme informácie pochádzajúce z médií. Tieto vonkajšie zdroje môžu pomôcť pamäť obohatiť, udržiavať a uchovávať. Pamäť sa tiež v spoločnosti zhmotňuje v rôznej podobe, ako napríklad vo forme kroník, biografii a iných písomných záznamov, rituálov a osláv, rozprávania, tradícií, memorabií či monumentov. Aj takýmto spôsobom sa pamäť uchováva a udržuje ako súčasť zdieľanej kultúry.

Kolektívna pamäť národa je špecifická tým, že sa viaže ku skupine ľudí, ktorí zdieľajú vzťah k určitému štátnemu útvaru, respektíve územiu. Súčasťou tejto pamäte sú rôzne príbehy, ktoré určujú pôvod národa, legitimizujú jeho historický nárok na určitú oblasť a opisujú základné hodnoty, ktoré každý člen národa uznáva. Je základom pre sebaurčenie, na definovanie identity národa a jeho odlíšenie od ostatných. Každý národ má však v minulosti určité tienisté epizódy, ktorými sa nechce pýšiť, a tak ich úmyselne vytesňuje, aby sa udržala integrita štátu, štátna bezpečnosť a sociálna súdržnosť. Národ sa takýmto

spôsobom chráni, ale v očiach okolitých krajín to môže vzbudiť nedôveru, neistotu a pochybnosti. Určité témy považované za tabu, ktoré sú ale verejne známe, sa vedome nespomínajú, alebo sa na ne nereaguje, aby si národ zachoval jednotu a priaznivý obraz svojej spoločnosti doma i vo svete.

Zaznamenávanie kolektívnej pamäte sa časom stalo jednoduchším a rýchlejšim vďaka rozvoju masmédií. V súčasnosti sa eviduje takmer všetko a okamžite, takže selektovať a utajovať informácie je oveľa zložitejšie. Ale na druhej strane masmédiá, a najmä internet, dokážu zahlcovať ľudí nezmyselnými a bezpredmetnými podnetmi, ktoré je nutné filtrovať. A taktiež z obrovského množstva dostupných dát treba vybrať to podstatné, pravdivé a relevantné. Takže masmédiá dokážu pomôcť v udržiavaní a rozširovaní kolektívnej pamäte, ale rovnako tak môžu ľudí zmiast' prebytkom informácií, ktoré si často protirečia, alebo zavádzajú.

2. OTÁZKA ŽIEN ÚTECHY

Jednou z najdiskutovanejších tém súvisiacich s povojnovými vzťahmi medzi Japonskom a jeho susedmi za posledných tridsať rokov bola otázka žien útechy. Ide o obeť sexuálneho zneužívania v tzv. staniach útechy, ktoré boli budované počas Vojny v Pacifiku v oblastiach obsadených japonskou imperiálnou armádou za účelom poskytovania sexuálnych služieb vojakom. Ženy, ktoré boli často proti vôli odvliekané do týchto staníc, pochádzali z veľkej časti z Kórejského polostrova³².

Prvá oficiálna stanica útechy bola založená v Šanghaji v roku 1938. Po dobu trvania vojnového konfliktu vznikli stovky takýchto staníc. Ženy a neraz i nepĺnoleté dievčatá v nich boli väznené a vystavované každodennému fyzickému i psychickému týraniu. Išlo teda o rozsiahly organizovaný systém znásilňovania, ktorý bol zavedený preto, aby sa predišlo násilnostiam páchaným voči civilnému obyvateľstvu v okupovaných oblastiach. Vedenie totiž muselo veľakrát riešiť prípady barbarského správania vojakov, ktorí v zápale boja často útočili i na ženy a deti. Istý lekár v službách japonskej imperiálnej armády tento stav opísal ako dočasnú duševnú poruchu³³. Autority uznali, že podpora vojenského systému prostitúcie by mohla pomôcť v nastolení poriadku v radoch vojakov, zlepšiť ich psychické rozpoloženie a morálku a v neposlednom rade by bolo možné lepšie kontrolovať riziko prenosu pohlavných chorôb.

System útechy sa veľmi rýchlo rozšíril a získal si veľkú popularitu u vojakov. Na jednej strane stanice poskytli vojakom spôsob, akým sa zbaví stresu, ktorý denne pociťovali na fronte a v tábore. A na druhej strane mnohí

---

³² George Hicks uvádza, že až 80% bolo kórejského pôvodu, no pre neúplnosť dokumentácie sa presné množstvo nedá vyčísliť. Okrem kórejských žien boli v systéme i ženy z Japonska, Číny, Taiwanu, Filipín, Indonézie a Holandska.

Hicks, George (1994) *The Comfort Women: Japan's Brutal Regime of Enforced Prostitution in the Second World War*, New York, W.W. Norton & Company, str. 11

³³ *ibid.*, str. 28

verili v poveru, že sex pred bojom ich ochráni pred poranením ako talizman. Niektorí si dokonca vyrábali amulety z vecí, ktoré ženám vzali. Keďže mnohí boli presvedčení, že nedostatok sexu ich robil viac náchylnými k nehodám, pred odchodom na front navštívili stanicu, aby si tak zlepšili šancu na návrat bez zranenia.

System však neustále potreboval prísun žien a dobrovoľníčky sa našli len výnimočne. Vojaci alebo civilní obchodníci tak nasilu či podvodom zháňali ďalšie ženy. Podľa svedectiev mnohé ženy, dievčatá a ich rodiny pri odvliekaní kládli často odpor, no bolo to zbytočné³⁴. Následne i v staniach sa odpor alebo pokus o útek netoleroval. Ženy žili v strašných podmienkach, kde museli znášať krutosť vojakov, vojenských lekárov i riaditeľov stanic.

Ak sa ženy dožili konca vojny, museli čeliť ďalším problémom. Niektoré boli zabitú japonskými vojakmi, alebo prinútené spáchať samovraždu. Mnohé boli odvečené do stanic mimo domoviny a nemali sa ako vrátiť. Vyskytli sa i prípady, kedy boli stanice opustené náhle a ženy ani len nevedeli, že sa vojna skončila. Spojenecká armáda pomohla mnohým dostať sa späť do vlasti, ale veľa žien sa nikdy nevrátilo, lebo sa báli hanby a odvrhnutia. System útechy z nich spravil poškrvené ženy a nazdávali sa, že by sa už nedokázali začleniť späť do spoločnosti. A tak radšej zatajili svoju minulosť a roky v tichosti trpeli.

Po vojne sa na Medzinárodnom vojenskom tribunále pre Ďaleký Východ odsúdili vojnoví zločinci za plánovanie a vedenie agresívnej vojny a porušenie medzinárodného práva, no ani slovom sa nespomenul system útechy ako vojnový zločin. Nik zaň odsúdený nebol.

Jedinou výnimkou bol prípad Semarang. Týkal sa žien holandského pôvodu, ktoré boli odvečené z Indonézie³⁵. Holandská vláda tento akt označila

---

³⁴ Dôkazom sú napríklad výpovede Madam X, Yo Bok Sil alebo Jan Ruff. Tieto a ďalšie zaznamenal George Hicks vo svojom diele *The Comfort Women* z roku 1994.

Hicks, George (1994), str. 12, 49, 61

³⁵ vtedajšia holandská kolónia

za vojnový zločin a hneď po vojne sa v Batavii, dnešnej Jakarte, odohral vojenský súdny proces s 13 obžalovanými. Boli medzi nimi 9 príslušníci armády a 4 civilní zamestnanci armády, ktorí riadili stanice. Obvinenia, ktorým čelili, boli nasledovné: 1) zhromažďovanie žien a dievčat za účelom nútenej prostitúcie; 2) nútenie žien a dievčat k prostitúcii; 3) znásilnenie; 4) týranie zajatcov. Major, ktorý bol zodpovedný za založenie staníc útechy, bol odsúdený na smrť v roku 1948. Dvaja obžalovaní boli oslobodení a ostatní odsúdení na 2 až 20 rokov väzenia. Plukovník, ktorý mal na starosti plánovanie staníc, sa po vojne vrátil do Japonska, no keď sa dozvedel, že ho budú Holanďania stíhať, spáchal samovraždu v januári 1947³⁶.

Po skončení vojny sa na kórejskom polostrove rozpútal ďalší vojnový konflikt, ktorý ešte viac zdecimoval túto oblasť. V takto vyčerpanej kórejskej spoločnosti sa skoro nikto nezaoberal nespravodlivosťou z čias kolonializmu, ktorá postihla ženy v systéme útechy. A okrem toho, mnohí kórejskí obchodníci, riaditelia a vlastníci vojenských bordelov sa počas vojny na tejto nespravodlivosti obohatili. Nemožno tiež opomenúť, že v tradičnej patriarchálnej kultúre Kóree sa bývalé ženy útechy považovali za menejcenné³⁷. A tak sa táto téma ani nepreberala v niekoľkoročnom rokovaní (1951-1965) medzi kórejskými a japonskými predstaviteľmi o normalizácii bilaterálnych diplomatických vzťahov.

Kórea, ktorej sa tento problém dotýka najviac na základe počtu žien kórejského pôvodu v systéme útechy, definovala systém ako vojnový zločin až v 90. rokoch. No vďaka medzinárodnej podpore a médiám sa Južná Kórea vtedy postavila do čela hnutia za nápravu a lídri ženských združení ho pretavili do boja proti Japonsku dožadujúc sa pravdy a spravodlivosti.

---

³⁶ Jošimi, Jošiaki (2000) *Comfort Women*. New York, Columbia University Press, str. 171-3

³⁷ Preto mnohé nebojovali za svoje ľudské práva a roky mlčali o ich vojnových skúsenostiach. Rovnaká tendencia sa objavila i v iných ázijských krajinách.

2.1. ŠÍRENIE POVEDOMIA O OTÁZKE ŽIEN ÚTECHY

V roku 1990 založila juhokórejská vláda Radu na riešenie otázky kórejských dobrovoľníckych jednotiek (*Kankoku teisintai mondai taisaku kjógikai* 韓国挺身隊問題対策協議会)³⁸, nevládnú organizáciu, ktorá je jednou z najdôležitejších lídrov hnutia za ospravedlnenie a odškodnenie obetí systému útechy. Od začiatku pôsobenia mala rada päť požiadaviek voči Japonsku: priznanie viny, ospravedlnenie, pamätník, kompenzáciu pre obeť a aby v japonských učebniciach nechýbali fakty o sexuálnom otroctve. Organizácia má dodnes za cieľ prinavrátiť stratenú dôstojnosť obetiam, podporovať všetky ženy s podobnými skúsenosťami z rôznych vojnových konfliktov a šíriť povedomie o vojnových zločinoch páchaných voči ženám.

Zlomovým bodom v medializácii problému tohto vojnového zločinu bol rok 1991. V auguste jedna z bývalých obetí systému útechy z čias Vojny v Pacifiku, Kim Hak Sun³⁹ (1924-1997), vystúpila na verejnosť so svojim príbehom. Ako prvá z ťažko vyčísliteľného množstva obetí japonskej agresie opísala svoje skúsenosti ako bývalá žena útechy, ba čo viac, učinila tak pod vlastným menom⁴⁰. Tento akt vyvolal veľký ohlas nielen v Kórejskej republike a Japonsku, ale i mimo Ázie. Následne v decembri toho roku bola jednou z 35 kórejských vojnových obetí, ktoré podali žalobu na súd proti japonskej vláde a požadovali 20 miliónov jenov ako oficiálne odškodnenie a ospravedlnenie od japonskej vlády. V tejto skupine boli okrem Kim Hak Sun ešte dve bývalé ženy útechy, ktoré sa však svoje meno rozhodli zatajiť.

---

³⁸kórejský názov je Hangukjeongsindaemunjedaechaekhyeobuihoe; ďalej len Kórejská rada

³⁹ úryvky z jej výpovede uverejnili i Asahi 25.12.1991 v rubrike 女たちの太平洋戦争 (znenie celého článku je v prílohe 1)

<http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>

Jej príbeh a spovede ďalších bývalých žien útechy vyšli i v mnohých publikáciách, napríklad *The Comfort Women* od Georga Hicksa (úryvok o Kim Hak Sun v prílohe 2) alebo *The Comfort Women* od Soh Chunghee Sarah.

⁴⁰ Vo svojej spovedi povedala, že jej neprekáža, že ju verejnosť pozná, pretože už nemá žiadneho žijúceho príbuzného, pred ktorým by sa hanbila o svojej minulosti hovoriť.

Keďže sa obvinenie zo zneužívania s odstupom času dokazuje veľmi ťažko, veľmi prínosné bolo objavenie dokumentov v archívoch Kancelárie sebaobrany Japonska dokazujúcich účasť vlády na tomto zločine, ktoré sa podarilo historikovi Jošimimu Jošiakimu. Aj napriek tomu, že sa po vojne inkriminujúce dokumenty ničili, vo vládnych archívoch sa predsa len našli dôkazy o existencii systému útechy. Tento objav, o ktorom informovali verejnosť noviny Asahi 11.1.1992, a výpovede obetí podnietili vytvorenie viacerých podporných organizácií a komisií, ktoré si určili za cieľ preskúmať tento problém hlbšie.

V marci 1992 Kórejská rada požiadala Komisiu pre ľudské práva OSN, aby preskúmala túto záležitosť. Vďaka tomuto kroku získalo hnutie väčšiu medzinárodnú pozornosť a následne OSN odsúdila násilie voči ženám útechy ako vojnový zločin a zločin voči ľudskosti⁴¹. OSN predniesla niekoľko správ k tejto téme a jednou z nich je napríklad správa Gay J. McDougallovej, špeciálnej spravodajkyne pre OSN a jej Komisiu na predchádzanie diskriminácie a ochranu menšín pred systematickým znásilňovaním, sexuálnym otroctvom a praktikám podobným otroctvu počas ozbrojených konfliktov, ktorá bola zverejnená v roku 1998. Tvrdí v nej, že japonská vláda nesie právnu zodpovednosť za tento zločin a odporučila jej, aby zaistila stíhanie vinníkov a právne odškodnenie obetí⁴².

Okrem získania podpory OSN Kórejská rada a ďalšie občianske združenia organizovali rôzne podujatia na šírenie informácií o problematike. Vďaka podpore, ktorú nevládne organizácie preukázali vojnovým obetiam, sa mnohé ženy napokon rozhodli vystúpiť na verejnosť so svojím príbehom a postupne sa stali tvármi hnutia za práva žien. A navyše sa rozhodli spolu s aktivistami každú stredu na poludnie uskutočniť demonštráciu pred ambasádou Japonska

---

⁴¹ K záležitosti sa vyjadrila medzi inými i Karen Parkerová, právnička špecializujúca sa na medzinárodné právo a ľudské práva, ktorej prehlásenie je dostupné z <http://www.guidetoaction.org/parker/j-cw-aff.html>.

⁴² Jošimi (2000) str. 19

sídliacou v Soule. Prvá demonštrácia prebehla 8.1.1992. Táto akcia pokračuje už vyše 20 rokov. Dodnes ich už bolo viac ako 1200⁴³.

Na výročie tisícej demonštrácie 14.12.2011 sa umiestnila pred ambasádu bronzová socha sediaceho kórejského dievčaťa⁴⁴ v tradičnom oblečení, ktorá symbolizuje všetky kórejské ženy útechy a ich tichú no neutíchajúcu žiadosť o spravodlivosť. Dievča je mladé, čo odkazuje na nízky priemerný vek žien v systéme útechy, bosé a na pleci má malého vtáčika, ktorý symbolizuje slobodu a mier. Socha sa však stala predmetom ďalšieho konfliktu medzi japonskou a kórejskou stranou a Japonci niekoľkokrát požiadali o jej odstránenie pred ambasády⁴⁵. Napriek protestom japonskej vlády Socha mieru naďalej stojí pred veľvyslanectvom.

Pri príležitosti 65. výročia konca Druhej svetovej vojny, o rok skôr než v Soule, sa v Palisades Park v New Jersey postavil prvý pamätník venovaný ženám útechy v Spojených štátoch. Napriek negatívne mu ohlasu z Japonska sa postavili ďalšie v New Jersey, New Yorku, Californii, Virginii a inde. Tieto pamätne miesta boli zriadené vďaka kórejským Američanom, ktorí týmto spôsobom chceli zvýšiť povedomie o systéme útechy. Nemali v úmysle šíriť protijaponské nálady, alebo zapliesť Spojené štáty do medzinárodného

---

⁴³ Anon. (2016) [Photo] 24th anniversary of the weekly Wednesday demonstrations. in *The Hankyoreh* [online], dostupné z http://www.hani.co.kr/arti/english_edition/e_national/725152.html (Citované 6.6.2016)

⁴⁴ Po kórejsky sa nazýva Pyeonghwabi, v preklade Socha mieru.

⁴⁵ Hneď po odhalení sochy Fudžimura Osamu, hlavný sekretár kabinetu premiéra Nodu Jošihika, povedal, že japonská vláda nie je nadšená z tohto kroku aktivistov a žiada o jej odstránenie. Asahi šinbun jeho výrok spolu s fotografiou Sochy mieru zverejnili 14.12.1991 v článku 韓国元慰安婦集会 1000回 ソウル日本大使館そばに記念碑設置.

<http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>

Ani neskôr sa stanovisko japonskej vlády nezmenilo. Napríklad v roku 2013 japonský veľvyslanec Bešo Koro v Južnej Kórei vyhlásil, že socha vôbec nepomáha nájsť riešenie problému medzi štátmi a jej umiestnenie pred ambasádu bola chyba.

Westlake, Adam (2013) *Japanese government protests South Korea's 'comfort women' statue outside Seoul embassy*. [online] dostupné z <http://japandailynews.com/japanese-government-protests-south-koreas-comfort-women-statue-outside-seoul-embassy-2227432/>

konfliktu. Ako povedala Grace Han Wolfová, členka komisie zodpovednej za Záhradu mieru na pamiatku žien útechy (Comfort Women Memorial Peace Garden) vo Fairfaxe vo Virginii, „nejde o Japonsko a Kóreu... ak si odmyslíte historické detaily, mohol by to byť príbeh niektorých súčasných dievčat“⁴⁶, narážajúc na obeť sex turizmu a obchodovania s bielym mäsom, čím vysvetlila relevantnosť pamätníkov.

Podobná socha ako tá v Soule bola odhalená v júli roku 2013 v americkom meste Glendale. Takmer poltonovú sochu z bronzu v hodnote asi 30 000 dolárov zaplatila kórejská komunita mesta. Približne 300 ľudí sa zúčastnilo akcie, vrátane Kim Bok Dong, 88-ročnej bývalej ženy útechy, ktorá cestovala do rôznych krajín sveta, aby zvýšila povedomie o systéme útechy a o hnutí za nápravu. Mesto chcelo týmto spôsobom vyjadriť solidaritu voči ženám útechy. Podľa slov Laury Friedmanovej, predstaviteľky mestskej rady, tento monument bol postavený na poctu nevinným obetiam všetkých vojen.⁴⁷

Tento akt sa nestretol s pochopením v Japonsku a mestská rada obdržala tisíce protestných emailov od lobistov. Pri viacerých príležitostiach delegácie⁴⁸, ktoré mesto navštívili po umiestnení sochy v Central parku, žiadali o jej odstránenie⁴⁹. No neboli sami. Aj niektorí občania mesta chceli, aby socha z parku zmizla. Došlo to dokonca tak ďaleko, že vo februári 2014 bola nimi⁵⁰ podaná žaloba na krajský súd proti mestu Glendale. Podľa žalobcov mesto

⁴⁶ McCarthy, Mary M. (2014) US Comfort Women Memorials: Vehicles for Understanding and Change. In *Asia Pacific Bulletin*. No. 275, dostupné z <http://www.eastwestcenter.org/sites/default/files/private/apb275.pdf> (Citované 1.5.2016)

⁴⁷ Levine, Brittany & Wells, Jason (2013) Glendale unveils 'comfort women' statue, honors 'innocent victims'. In *Los Angeles Times*. [online] dostupné z <http://articles.latimes.com/2013/jul/30/local/la-me-ln-glendale-comfort-women-20130730>. (Citované 30.4.2016)

⁴⁸ napríklad návštevy politikov Sugitu Mia, Nišidu Juzurua a Nakamura Hiromua.

⁴⁹ Levine, Brittany (2013) Japanese politicians want Glendale's 'comfort women' statue removed. In *Los Angeles Times*. [online] dostupné z <http://articles.latimes.com/2013/dec/19/local/la-me-ln-comfort-women-20131219> (Citované 30.4.2016)

⁵⁰ Konkrétne išlo o Šiotu Mičiko, obyvateľku Glendale, a GAHT-US Corp., organizáciu, ktorá aktívne oponuje uznanie oprávnenosti žiadosti bývalých žien útechy.

umiestnením monumentu zaujalo postoj vo veľmi citlivej medzinárodnej otázke, na čo nemalo právo, pretože len federálna vláda sa môže zaoberať zahraničnými vecami v jednotlivých štátoch USA⁵¹. Síce mestské zastupiteľstvá môžu umiestniť monumenty v parkoch, hrozilo, že kvôli zhoršeniu vzťahov s Japonskom sa socha bude musieť odstrániť. Súd však žiadosť žalobcov zamietol.

Okrem USA a Soulu pamätníky venované bývalým ženám útechy alebo múzeá o vojnových udalostiach so zmienkou o nich sa nachádzajú ešte vo viacerých juhokórejských mestách, v Číne a na Filipínach. A existujú i v Japonsku.

V prefektúre Čiba je situovaná Kanita, Dedina žien. Založila ju japonská vláda v roku 1965 ako rehabilitačné centrum pre ženy, ktoré boli bývalými prostitútkami a po vojne sa nedokázali o seba postarať kvôli ochoreniam, nedostatku rodinnej podpory alebo spoločenskej stigme. Jednou z nich bola Mihara Jošie, ktorá ostala paralyzovaná ako následok syfilisu. V roku 1971 vyšla jej autobiografia pod pseudonymom Širota Suzuko, kde opísala svoje skúsenosti so systémom útechy na Palau. 19.1.1986 poskytla rozhovor rádiovkej stanici TBS, a tak sa stala vôbec prvou bývalou ženou útechy, ktorá vystúpila na verejnosť, viac ako päť rokov pred Kim Hak Sun. Jej príklad však ďalšie japonské ženy nenasledovali⁵².

V roku 1985 Fukazu Fumio, kresťanský kňaz a zakladateľ Kanity, postavil na Miharin podnet v dedine drevený pamätník na pripomenutie si 40. výročia konca vojny a utešenie duší mŕtvych žien. Postavenie monumentu bolo malé súkromné podujatie pre obyvateľov Kanity. No vďaka tomu, že 19.8.1985 Asahi šinbun o ňom vydali článok, Fukazu dostal veľa listov od sympatizujúcich

---

⁵¹ Levine, Brittany (2014) Lawsuit seeks removal of Glendale 'comfort women' statue. In *Los Angeles Times*. [online] dostupné z <http://articles.latimes.com/2014/feb/22/local/la-me-ln-glendale-comfort-women-statue-sparks-lawsuit-20140222> (Citované 30.4.2016)

⁵² Soh, Chunghee Sarah (2008) str. 197-8

čitateľov a dokonca i peniaze. Kanita obdržala dostatok prostriedkov na to, aby sa drevený pamätník mohol nahradiť kamenným⁵³.

Aj v niekoľkých múzeách Japonska sa venujú otázke vojnových hrôz, akými boli napríklad masaker v Nankingu alebo systém útechy. Sú to napríklad Múzeum mieru - Slamený dom (*Heiwa širjókan - Kusa no ie* 平和資料館・草の家) v Kóči, Nagasacké múzeum mieru - Pamätník Oku Masaharu (*Oka Masaharu kinen Nagasaki heiwa širjókan* 岡まさはる記念長崎平和資料館) a WAM - Ženské aktívne múzeum vojny a mieru (*Akutibu mjúdžiamu - Onnatači no sensó to heiwa širjókan* アクティブ・ミュージアム「女たちの戦争と平和資料館」) v Tokiu. Tieto a ďalšie inštitúcie, komemoračné podujatia a médiá sa starajú o udržiavanie spomienok na Druhú svetovú vojnu, pričom od začiatku 90. rokov sa vďaka aktivistom kolektívna pamäť národa obohatila o obraz útrap bývalých žien útechy, ktoré boli iba marginalizovanou epizódou v dejinách Japonska.

2.2. OFICIÁLNE PREHLÁSENIA VLÁDY K OTÁZKE ŽIEN ÚTECHY

Začiatkom roku 1992 bola japonská vláda donútená zmeniť svoje dovtedajšie stanovisko, v ktorom odmietala akúkoľvek účasť na zriaďovaní a organizovaní staníc útechy. 13.1.1992, pár dní po zverejnení Jošimiho objavu inkriminujúcich dokumentov v novinách Asahi, sa Japonsko ospravedlnilo a premiér Mijazawa Kiiči sa o niekoľko dní na to ospravedlnil kórejskému národu v príhovore pred parlamentom počas oficiálnej návštevy Kórejskej republiky. Stal sa teda prvým premiérom, ktorý tak učinil. Tento krok bol naplánovaný ešte pred uverejnením Jošimiho nálezu ako snaha o nápravu medzištátnych vzťahov. Premiér vyjadril svoju ľútosť nad utrpením všetkých vojnových obetí a súcit s nimi. Detaily ohľadom systému útechy však ešte

---

⁵³ ibid., str. 198-200

neboli dôkladne preskúmané, a tak nešpecifikoval, aké opatrenia na kompenzáciu sa vykonajú⁵⁴.

V záujme prešetrenia otázky vládnej zainteresovanosti a nájdenia riešenia medzinárodného konfliktu sa vláda Japonska podujala na vykonanie vlastného prieskumu, ktorého výsledky priniesol v lete 1992 Kató Kóiči, vtedajší hlavný vládny tajomník v kabinete premiéra Mijazawu. Účelom *Kató danwa* (加藤談話⁵⁵), ako sa skrátene prehlásenie označuje, bolo informovať o výsledkoch bádania a vyjadriť stanovisko kabinetu, ospravedlnenie obetiam a víziu vlády do budúcnosti. Výskum totiž odkryl účasť japonskej imperiálnej vlády na riadení systému útechy a Kató vymenoval niektoré zo spáchaných zločinov. Zároveň vyjadril ospravedlnenie obetiam a súcit s ich utrpením a na záver skonštatoval, že je ochotný si vypočuť všetky výpovede a pokračovať v prešetrovaní problému. Je dôležité podotknúť, že prejav bol vytvorený na začiatku 90. rokov, kedy sa hnutie na pomoc bývalým ženám útechy ešte len rozbiehalo a iba niekoľko žien vystúpilo so svedectvom na verejnosť. Problém nebol ešte dôkladne preskúmaný. Prejav Katóa sa tak nesie v zmierlivom duchu, no nebol prijatý ani v Japonsku ani v zahraničí.

V Japonsku sa Katóovi vytýkalo, že až príliš jednoznačne obviňuje japonskú vládu z vážnych zločinov, ktoré navyše i konkrétne vymenúva, ale zároveň pripúšťa, že sa problém bude naďalej prešetrovať. Kvôli tomuto tlaku sa neskôr toto prehlásenie vlády zmiernilo a Konó Jóhei, Katóov nástupca, už presúva pozornosť na vtedajšiu imperiálnu armádu ako vinníka zo zločinov. Tento postoj z roku 1993 následne prevzali i ďalšie kabinety a v otázke ospravedlnenia sa obetiam naň často odkazujú.

V Kórejskej republike Katóovo prehlásenie vyvolalo tiež negatívnu odozvu, no z iného dôvodu ako v Japonsku. V tomto prípade boli síce obe

---

⁵⁴ Soh, Chunghee Sarah (2003) *Japan's National / Asian Women's Fund for "Comfort Women"*, In *Pacific Affairs*, Vol. 76, No. 2, str. 209-210

⁵⁵ plné znenie prehlásenia je v prílohe 3

spokojné s priznaním účasti vlády na zločinoch, no rétorika ospravedlnenia sa im nevidela ako postačujúca. Sloganom hnutia na podporu bývalých žien útechy je totiž *šazai to hošó* (謝罪と補償), teda ospravedlnenie a kompenzácia. Síce sa Kató ospravedlnil, ale použil slová *owabi* (お詫び - prepáčenie) a *hansei* (反省 - lútosť), ktoré nemajú takú váhu ako *šazai*. A navyše Kató ani slovom nespomína odškodnenie.

Z neskorších ospravedlnení sa neraz odkazuje na premiéra Hosokawu, ktorého kabinet zverejnil ďalšie prehlásenie v roku 1993. Premiér Hosokawa Morihiro charakterizoval Vojnu v Pacifiku ako agresívnu, za čo si vyslúžil sympatie Kórejcov. Jeho ospravedlnenie⁵⁶ dokonca prvýkrát označili za úprimné. Aj juhokórejská vláda ho uznala za prijateľné a vyhlásila, že už nebude otázku žien útechy považovať za diplomatický problém⁵⁷.

Vyhláseniu stanoviska Hosokawovho kabinetu predchádzalo ďalšie prešetrovanie spojené i s návštevou Južnej Kóree a vypočutím si spovedí obetí. Výsledky výskumu sa zverejnili 4. augusta 1993, ktorý sa dnes skrátene nazýva *Kóno danwa* (河野談話⁵⁸) a bolo oficiálnym ospravedlnením japonskej vlády za urážku na cti. Toto prehlásenie motivovalo aktivistov k vyvíjaniu väčšieho tlaku, čo napokon viedlo k zriadeniu Fondu ázijským ženám v roku 1995. Ale stále sa našli i takí aktivisti, ktorí protestovali proti tomuto stanovisku japonskej vlády, pretože opäť nepriznala žiadnu právnu zodpovednosť za zločiny.

V Japonsku bolo toto prehlásenie neskôr spochybnené tiež v kruhoch konzervatívnych zástancov hnutia proti ospravedlneniu a presadzovali jeho

---

⁵⁶ úryvok z jeho prehlásenia citovaný z článku novín Asahi z dňa 14.8.2010 (interview s bývalým premiérom Hosokawom): わが国の植民地支配によって、例えば朝鮮半島の人々が学校教育において母国語教育の機会を奪われたり、自分の姓名を日本式に改名させられたり、従軍慰安婦、徴用など、さまざまな形で耐え難い苦しみと悲しみを経験されたことについて、加害者として心から反省し、深く陳謝したい。

<http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>

⁵⁷ Soh (2003) str.219

⁵⁸ Kóno Jóhei bol hlavným sekretárom Hosokawovho kabinetu. Celé znenie jeho prehlásenia bolo napríklad súčasťou článku novín Asahi 日韓関係 なぜこじれたか z dňa 6.8.2014 a je tiež dostupné v prílohe 4.

zmiernenie. Ich hlavným argumentom je, že neexistujú dôkazy o tom, že boli ženy nútené pracovať v staniach. Trvajú na písomných podkladoch, aj keď je dnes už všeobecne známe, že sa po vojne inkriminujúce dokumenty likvidovali. Pravicoví politici, ako napríklad Okuno Seisuke, Itagaki Tadaši a ďalší, tiež povedali, že ženy dostávali plat, a tak Japonsko nielenže nenesie voči obetiam právnu zodpovednosť, ale ani morálnu⁵⁹. Oficiálne stanovisko vlády však nikdy tento extrémny názor nereflektovalo.

Po Hosokawovi premiéri vo svojich prehláseniach a ospravedlneniach upustili od fráz „agresívna vojna“ a „mylná vojna“. Následné prejavy boli miernejšie možno aj z dôsledku tlaku konzervatívnych politikov a revizionistických akademikov⁶⁰. Vyvolali však skepsu u obetí a ich podporovateľov voči slovným ospravedlneniam, čo ich nanovo motivovalo k boju za jednoznačné oficiálne uznanie viny a kompenzáciu.

Kritiku doma i v zahraničí si vyslúžil napríklad Abe Šinzó v roku 2007 počas svojho prvého obdobia na poste premiéra, keď vyhlásil, že ak sa i vyskytlo násilie, boli zaň zodpovední civilní obchodníci a neexistujú dôkazy o tom, že by sa vládni predstavitelia účastnili na únosoch žien⁶¹. Svoje stanovisko potom ešte zopakoval v roku 2013⁶² a 2014. Síce sa Abe stotožnil s prehlásením Kónoa, no neuznal právoplatnosť spovedí obetí ako dostatočný

---

⁵⁹ Wakabayashi, Bob Tadashi (2003) *Comfort Women: Beyond Litigious Feminism*. in Monumenta Niponica, Vol. 58, No. 2, str. 226

⁶⁰ Napríklad skupina 自由主義史 pod vedením profesora Fudžioku Nobukacua z Tokijskej univerzity tiež zastávala názor, že existuje veľmi málo dôkazov pre mnohé vojnové zločiny Japonska a že nie je potrebné sa ospravedlniť.

Jošimi (2000) str. 3-4

⁶¹ V prílohe 5 je ukážka odpovedí Abeho na otázku z pléna zo strany japonských politikov. Prvý úryvok je transkript reakcie na otázku političky Cudžimoto Kijomi z dňa 5. 3. 2007 zo zasadania Dolnej snemovne. Vyzvala ho, aby uznal pretrvávajúci problém bývalých žien útechy, ktorý naďalej maril nápravu vzťahov medzi Japonskom a Kórejskou republikou. Na druhý deň Asahi uverejnili úvodník o Abeho výroku s názvom: „Zdržte sa komentárov, ktoré budia nedorozumenia.“

⁶² Druhý úryvok z prílohy 5 pochádza z dňa 7. 2. 2013 zo zasadania Hornej snemovne a je to odpoveď na otázku politika Maeharu Seidžiho, ktorý vyzval Abeho, aby sa vyjadril k tej istej téme.

dôkaz toho, že sa pri nábore žien do systému útechy použili donucovacie metódy a násilie.

Abeho výroky boli v domácom prostredí kritizované, no oveľa intenzívnejší ohlas vyvolali v zahraničí. Spochybňovanie dôveryhodnosti výpovedí bývalých obetí a zahmlievanie problematiky viedlo až k demonštráciám a opätovnému rozvíreniu protijaponských nálad v Kórejskej republike. A navyše sa v parlamente diskutovalo o revízii Kónoovho ospravedlnenia, no kvôli vonkajšiemu tlaku, vrátane Spojených štátov, sa od nej upustilo. V roku 2014 Abeho vláda tiež požiadala OSN o prehodnotenie svojej správy z roku 1996, no predstavitelia organizácie žiadosť ihneď zamietli⁶³.

2.3. FOND ÁZIJSKÝM ŽENÁM

Až po troch rokoch od Mijazawovho ospravedlnenia sa otázka odškodnenia vyriešila. Pre tento účel bol v júli 1995 založený Fond ázijským ženám⁶⁴. Fond vyplácal peniaze obetiam v podobe 2 projektov. Prvým bolo finančné odškodnenie do výšky 2 miliónov jenov na osobu z peňazí, ktoré darovali občania. Spolu s peniazmi obeť obdržali list od riaditeľa Fondu a premiéra a odkazy od prispievateľov. Druhý projekt bola finančná podpora na liečebné účely do výšky 3 miliónov jenov na osobu z peňazí, ktoré darovala japonská vláda. Súčasťou tohto odškodnenia bol tiež list od premiéra.⁶⁵

Fond však nebol prijatý veľmi pozitívne. Bol určený na kompenzáciu bývalých žien útechy (nejaponského pôvodu) ako uznanie morálnej zodpovednosti japonského národa za ich utrpenie. Japonská vláda neprijala

---

⁶³ Lynch, Ami (2016) Comfort Women. In *Encyclopædia Britannica Online* [online] dostupné z <http://www.britannica.com/event/comfort-women#ref1192179> (Citované 24.4.2016)

⁶⁴ V Japonsku známy pod názvom 女性のためのアジア平和 国民基金.

⁶⁵ Soh (2003) str. 222

právnou zodpovednosť, a teda nešlo o oficiálne štátne odškodnenie⁶⁶, a preto ho mnohí aktivisti rázne odmietli⁶⁷. Napriek tomu však Fond začal distribuovať peniaze bývalým obetiam a ich pozostalým v auguste 1996 a fungoval do roku 2007. Dovtedy Fond vyplatil dokopy 364 žien rôznej národnosti⁶⁸.

Dôvod, pre ktorý bol tento Fond kontroverzný, je fakt, že väčšina peňazí pochádzala od obyčajných občanov. Preto sa označoval za súkromný. Ale prispeli doň i mnohí politici a úradníci a štát poskytol zdroje na jeho prevádzku. Fond tak niesol črty nevládnej organizácie, ale zároveň bol pod kontrolou vlády. Soh Chunghee Sarah ho preto nazvala „hybridnou národnou verejnou organizáciou“⁶⁹. Aj keď sa takýmto spôsobom umožnilo širokej verejnosti, aby sa zapojili do odškodňovania bývalých obetí systému útechy a snáh o nápravu japonsko - kórejských vzťahov, Fond čelil od samého začiatku vážnym problémom. A tým bola reprezentácia organizácie a zabezpečenie písomného ospravedlnenia pre ženy⁷⁰. Kritici Fondu tiež vytýkali Japonsku, že sa takto snaží vyhnúť právnej zodpovednosti.

Hneď, ako sa začali prvé súdne spory o oficiálne ospravedlnenie a odškodnenie vojnových obetí, začala i kampaň proti odškodneniu. Vedú ju konzervatívni lobisti, ktorí neuznávajú právo týchto žien na nápravu. Systém

---

⁶⁶ McDougallová vo svojej správe pre OSN tiež zdôrazňovala, že Fond nie je oficiálnou právnou kompenzáciou jednotlivým ženám a že je povinnosťou Japonska plne prijať právnou zodpovednosť so všetkými patričnými následkami.

Wakabayashi (2003) str. 230

⁶⁷ Aj Kim Hak Sun až do svojej smrti v decembri 1997 peniaze z Fondu vehementne odmietala.

⁶⁸ Soh (2008) str. 239

⁶⁹ Soh (2003) str. 210

⁷⁰ Hašimoto Rjútaró, premiér po Murajamovi Tomiicim, ktorý prisľúbil, že obeť dostanú list od premiéra, však v 1996 vyhlásil, že sa im neospravedlní. No kvôli mediálnemu tlaku napokon listy poskytol. Nepísal však o právnej zodpovednosti a v konečnom dôsledku jeho list vyznel, akoby sa sám za seba ospravedlnil a nie vláda ako celok.

ibid., str. 225

útechy vnímajú ako nutné zlo a považujú ho za vojenskú verziu licencovanej prostitúcie⁷¹, ktorá v čase vojny bola legálna.

Podľa slov Takagiho Ken'ičiho, ktorý bol právnym zástupcom kórejských vojnových obetí, vrátane Kim Hak Sun, v súdnom spore z roku 1991, konzervatívni oponenti hnutia za ospravedlnenie a odškodnenie považujú snahy aktivistov za neférové a majú voči nemu viaceré výhrady. Podľa nich nemožno súdiť militaristický režim na základe dnešných noriem. Tvrdia tiež, že systém útechy poskytol ženám z nižšej spoločenskej vrstvy prácu, ktorou mohli prispieť k vojnovému snaženiu štátu. Nekladú dôraz na pôvod žien, pretože v systéme pracovali i Japonky a Kórejky boli po anexii taktiež považované za príslušníčky štátu. Išlo teda o prácu špecifickú pre ich pohlavie. Zároveň trvajú na tom, že po normalizácii vzťahov v roku 1965 sa všetky medzištátne pohľadávky vyriešili, a tak ženy nemajú právny nárok na individuálne odškodnenie. Tento názor je i prevládajúcim stanoviskom vo vládnych kruhoch dodnes. Lobisti sa tiež nazdávajú, že ženy motivuje k žalobám vidina finančného zisku⁷², no súdne spory pre ne nepriniesli žiadaný výsledok⁷³.

Japonskí podporovatelia žien útechy zastávajú názor, že je v štátnom záujme Japonska čeliť vojnovej minulosti s pokorou a ľútosťou, aby sa predišlo zopakovaniu chýb pre nevedomosť. No založenie Fondu ázijským ženám pre nich takým krokom nebol. Viedli proti nemu kampaň v novinách⁷⁴, požadovali jeho zrušenie a založili Občiansky fond na uskutočnenie povojnovej kompenzácie v auguste 1995 .

---

⁷¹ *ibid.*, str. 216

⁷² Keď sa rozšírila správa o finančnej pomoci bývalým obetiam systému útechy, začali sa ženy hlásiť vo veľkom počte, a preto nastal problém, ako vylúčiť falošné žiadosti. Napríklad v Indonézii sa k obetiam prihlásilo vyše 22000 žien do marca 1996, čo bol približne počet japonských vojakov, ktorí tam boli umiestnení počas vojny.

Wakabayashi (2003) str.231

⁷³ Soh (2008) str. 44-5

⁷⁴ Spolupracovali napríklad s Mainiči šinbun, Dong-a Ilbo z Južnej Kóree a The New York Times.

V zahraničí otázka prijatia či odmietnutia peňazí z Fondu rozdelila aktivistov i bývalé obete do dvoch táborov. Jeden ich rázne odmietol naďalej trvať na oficiálnom štátnom odškodnení. A druhý z praktických dôvodov peniaze prijal. Keďže starnúce obete takýmto spôsobom dostali aspoň nejakú finančnú podporu pred smrťou, boli ochotní urobiť tento kompromis. Bol to lepší krok ako patová situácia v otázke oficiálnej kompenzácie.

2.4. SMEROVANIE K RIEŠENIU OTÁZKY ŽIEN ÚTECHY

Od samého začiatku hnutia za nápravu sa aktivisti riadili základným mottom „ospravedlnenie a kompenzáciu!“ (*šazai to hošó o!* 謝罪と補償を!). V priebehu 25 rokov japonská vláda uskutočnila niekoľko krokov v snahe vysporiadať sa s otázkou bývalých žien útechy, no zatiaľ nedokázala uspokojiť požiadavky obetí.

Viacere organizácie, vrátane Medzinárodnej komisie právnikov, odporučili Japonsku niekoľko úloh na vyriešenie sporu. Väčšina sa zhodla na nasledovných bodoch:

1 - zverejniť všetky oficiálne dokumenty týkajúce sa žien útechy, ktoré vláda vlastní a vykresliť pravdivý obraz o udalostiach za pomoci rozhovorov so všetkými svedkami z daných krajín;

2 - uznať všetky priestupky medzinárodného práva a vojnových zločinov, ktoré japonská vláda spáchala, a ospravedlniť sa za ne;

3 - prijať zodpovednosť za nepotrešenie tých, čo spáchali spomínané činy;

4 - rehabilitovať obete;

5 - navrátiť obetiam dôstojnosť a zaplatiť individuálne odškodnenie;

6 - objasniť minulé chyby a zaviesť vyučovacie programy dejín a ľudských práv, aby sa tieto chyby už nikdy nezopakovali; postaviť pamätníky na oplakávanie obetí; založiť výskumné centrum historických faktov; založiť

pamätné múzeá na zachovanie tejto histórie; a, aby sa predišlo zopakovaníu chýb, uskutočniť spomínané kroky, alebo poskytnúť pomoc pri ich realizácii⁷⁵.

Ako sa adekvátne ospravedlniť a odškodniť obeť sa ukázal byť najspornejším a najkomplikovanejším bodom v riešení otázky *ianfu*. Doteraz ponúknuté ospravedlnenia neuspokojili každého. Ani Fond ázijským ženám neprijala každá obeť. Problém sa naťahuje už roky a nezdá sa, že by existoval spôsob, akým by sa dal vyriešiť tak, aby boli všetci spokojní. Aktivisti strácajú nádej a tiež dôveru v japonských politikov, že niekedy prevezmú právnu zodpovednosť za tento vojnový zločin. A to najmä vo svetle silnejúceho pravicového zmýšľania medzi nimi.

Koniec roka 2015 však priniesol obrovský prelom. 28.12. sa v Soule stretli ministri zahraničných vecí Kišida Fumio a Jun Bjon Se a na následnej tlačovej konferencii ohlásili, že dospeli ku konečnej a nezvratnej dohode v otázke žien útechy. Predchádzalo jej 12 rokovaní počas 20 mesiacov⁷⁶. Kišida v mene premiéra Abeho predniesol ospravedlnenie ženám útechy:

Minister zahraničných vecí Kišida Fumio a kórejský minister zahraničných vecí Jun Bjon Se rokovali 28. na Ministerstve zahraničných vecí v Soule približne 1 hodinu a 20 minút. Po skončení obaja predniesli príhovor pred novinármi. Kišida o otázke žien útechy povedal: „Je to otázka, kedy bola pod záštitou vtedajšej armády vážne zranená česť a dôstojnosť mnohých žien.“ „Japonská vláda si plne

---

⁷⁵ Jošimi (2000), str. 207-8

⁷⁶ V úvodníku z dňa 18.4.2014 Asahi informovali o stretnutí ministrov zahraničných vecí Japonska a Južnej Kóree a ich rokovaní o náprave medzištátnych vzťahov. Bolo to prvé stretnutie, ktoré napokon viedlo k dohode v decembri 2015.

Anon. (18.4.2014) (社説) 日韓局長協議 関係改善の足がかりに. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

uvedomuje zodpovednosť.“ A navyše premiér Abe bývalým ženám útechy povedal: „Zo srdca sa ospravedlňujem a je mi to ľúto.“⁷⁷

Premiér Abe je s dohodou spokojný a povedal: „Ako členovia súčasnej generácie sme naplnili našu zodpovednosť. Dúfam, že toto bude prvý krok k tomu, aby Japonsko a Južná Kórea spojili sily a začali novú éru v ich vzťahu.“⁷⁸ Prezidentka Pak Ku Ne, ktorej sa Abe telefonicky ospravedlnil a vyjadril svoju ľútosť voči obetiam, povedala, že, ak Japonsko dodrží podmienky dohody, nebude sa k problematike vracieť. Taktiež vyzvala kórejskú verejnosť, aby mala pochopenie pre jej rozhodnutie, lebo táto dohoda umožnila vytvoriť nový vzťah medzi štátmi. Ak ju ľud neakceptuje, žiadna budúca vláda nebude môcť túto citlivú tému vyriešiť⁷⁹. Snažila sa totiž o dosiahnutie kompromisného riešenia predtým, ako obe umrú.

Najdôležitejšie body dohody sú:

- Japonsko uzná svoju zodpovednosť za zločin a patrične sa ospravedlní;
- japonská vláda poskytne 1 bilión jenov fondu na prinavrátanie cti a dôstojnosti žien, ktorú založí juhokórejská vláda;
- japonská vláda bude investovať do projektov, ktoré budú pomáhať v liečení psychických rán;
- problém bude konečne a nezvratne vyriešený, ak bude japonská vláda postupne zavádzať kroky uvedené v predchádzajúcich bodoch.⁸⁰

⁷⁷ 岸田文雄外相と韓国の尹炳世（ユンビョンセ）外相は28日、ソウル市内の韓国外交省で約1時間20分会談した。終了後、両氏は共同記者発表を開催。岸田氏は、慰安婦問題について「当時の軍の関与の下に、多数の女性の名誉と尊厳を深く傷つけた問題」とし、「日本政府は責任を痛感している」と語った。さらに、安倍首相が元慰安婦に対して「心からおわびと反省の気持ちを表明する」と述べた。

Takeda, Hadžimu & Higašioka, Tóru (28.12.2015) 慰安婦問題めぐり日韓合意 「最終的かつ不可逆的解決」. in *Asahi Shinbun Digital* [online], dostupné z <http://www.asahi.com/articles/ASHDX51J5HDXUHB100X.html>.

(Citované 6.6.2016)

⁷⁸ Anon. (8.1.2016) Japan-South Korea Settlement. in *NHK World* [online], dostupné z <http://www3.nhk.or.jp/nhkworld/newsroomtokyo/aired/20160108.html>.

(Citované 6.6.2016)

⁷⁹ *ibid.*

⁸⁰ *ibid.*

Reakcie na dohodu sú zmiešané. Spojené štáty uvítali dohodu a Susan Riseová, poradkyňa pre národnú bezpečnosť, vyhlásila, že očakáva posilnenie bezpečnostnej spolupráce medzi Japonskom, Kórejskou republikou a Spojenými štátmi⁸¹. Generálny tajomník OSN Ban Ki Mun dohodu podporil tiež. V Južnej Kórei je ale verejnosť názorovo rozdelená. Aktivisti demonštrujúci v Soule pred japonskou ambasádou dohodu ostro kritizujú a tvrdia, že je neplatná a nevyhovuje ich požiadavkam. Právna zodpovednosť Japonska sa v nej totižto nespomína. Nadálej teda požadujú oficiálne ospravedlnenie a odškodnenie.

Rada na riešenie otázky kórejských dobrovoľníckych jednotiek, podporná organizácia bývalých žien útechy, po skončení rokovania protestovala, že to bolo urážlivé a vyhlásila: „Ženy útechy bol zločin vedený japonskou vládou a nevyjasnil sa bod nezákonnosti.“ Na fakt, že sa premiér Abe priamo neospravedlnil, reagovala: „Je zložité prijať v srdci ukryté ospravedlnenie.“ A navyše poznamenala, že sa nespomínali opatrenia na predchádzanie opakovania problémov pri odhaľovaní pravdy a výuke dejín. Bol pre ňu šok, že to kórejská vláda akceptovala.⁸²

Na stredajšej demonštrácii pred japonským veľvyslanectvom sa po uzatvorení dohody zišlo 700 protestujúcich. Vyžadovali priame ospravedlnenie od premiéra a právne odškodnenie. Takýto vývoj predznamenal už v októbri 2013 Hakoda Tecuja vo svojom úvodníku pre Asahi šinbun. Napísal, že ak aj kórejská vláda dospeje k dohode v rokovaniach s japonskými predstaviteľmi,

⁸¹ *ibid.*

⁸² 元慰安婦の支援団体「韓国挺身（ていしん）隊問題対策協議会」（挺対協）は会談終了後、「屈辱的だ」と反発する声明を発表し、「慰安婦は日本政府が主導した犯罪であり、不法という点が明らかになっていない」と批判。安倍首相による直接の謝罪もなかったとして「真心がこもった謝罪と受け入れるのは難しい」とした。さらに真相究明や歴史教育などの「再発防止措置」への言及もないと指摘、韓国政府が受け入れたことは「衝撃だ」とした。

Takeda, Hadžimu (28.12.2015) 「屈辱的」「政府に従う」 日韓合意、評価割れる韓国. in 朝日新聞デジタル [online], dostupné z <http://www.asahi.com/articles/ASHDX61V9HDXUHBI01S.html>. (Citované 6.6.2016)

kým riešenie nebude prijaté aktivistami, otázka ostane neuzavretá⁸³. Aj Zeid Ra'ad Al-Husseini za Komisiu pre ľudské práva OSN sa postavil na stranu obetí, kritizoval dohodu a vyhlásil, že „v konečnom dôsledku len ony môžu posúdiť, či dostali pravé zadosťučinenie.“⁸⁴

V snahe nájsť cestu k uzmierneniu profesor Kookminskej univerzity, Lee Won Deog, povedal na seminári Kórejskej národnej diplomatickej akadémie, že by snád' bolo možné získať súhlas aktivistov, ak by japonský veľvyslanec alebo nejaký iný vysoko postavený verejný činiteľ priamo obetiam prečítal Abeho list s ospravedlnením. A tiež by pomohlo, keby sa prezidentka Paková a minister zahraničných vecí Jun s obeťami⁸⁵ stretli a vysvetlili im priebeh rokovaní, ktoré viedli k dohode⁸⁶.

No profesor Gregg Brazinsky, špecialista na vzťahy Spojených štátov a Východnej Ázie, z Washingtonskej univerzity s dohodou spokojný nie je. Podľa jeho slov sa síce na jednej strane medzištátne vzťahy vylepšia, ale v dohode sa nebrali veľmi do úvahy názory a pocity obetí⁸⁷. V podobnom tóne sa nesie uznesenie Komisie pre elimináciu diskriminácie voči ženám OSN z marca 2016. Označila dohodu za neprijateľnú, pretože sa nesústredila úplne na obeť⁸⁸. Na tlačovej konferencii na to reagoval vládny tajomník Suga Jošihide

---

⁸³ Hakoda, Tecuja (17.10.2013) (社説余滴) 政治決着できる慰安婦問題. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

⁸⁴ Padden, Brian (22.3.2016) South Korea Still Waiting for Japan's 'Comfort Women' Settlement. in *Voice of America* [online], dostupné z <http://www.voanews.com/content/south-korea-still-waiting-for-japan-comfort-women-settlement/3248631.html>. (Citované 11.6.2016)

⁸⁵ V marci 2016 ich bolo nažive už len 44 a ich priemerný vek je 89 rokov.

⁸⁶ Japan-South Korea Settlement. in *NHK World* [online]

⁸⁷ Lee, Jee Abbey (30.12.2016) 'Comfort Women' Agreement Hailed as Breakthrough for Seoul, Tokyo. in *Voice of America* [online], dostupné z <http://www.voanews.com/content/comfort-women-agreement-ailed-breakthrough-seoul-tokyo/3125575.html>. (Citované 6.6.2016)

⁸⁸ Yoshida, Reiji (8.3.2016) Suga slams findings of U.N. panel on discrimination, cites U.S., U.K. support for 'comfort women' deal. in *The Japan Times* [online], dostupné z <http://www.japantimes.co.jp/news/2016/03/08/national/history/japan-south-korea-comfort-women-accord-falls-short-u-n-panel-discrimination-says/#.V1Tt7pF9601>. (Citované 6.6.2016)

slovami, že toto uznesenie nereflektuje chápanie dohody medzinárodnej komunity. Vyzdvihol fakt, že dohodu podporujú Spojené štáty, Veľká Británia i generálny tajomník OSN⁸⁹.

Tri mesiace po spísaní dohody juhokórejská vláda ešte nezaložila fond pre obeť, pretože ony dohodu vehementne odmietajú. Ministri zahraničných vecí sa v marci 2016 stretli zas, aby prerokovali založenie fondu s Ministerstvom pre rovnosť pohlaví a rodinu, ktoré bývalé ženy útechy podporuje. Problémom však ešte ostáva socha pred veľvyslanectvom v Soule. Japonsko trvá na jej odstránení, čo aktivistov poburuje. Minister Kišida však naznačil, že sa v decembri 2015 rokovalo aj o premiestnení sochy na adekvátne miesto a kórejská strana súhlasila. Keďže sa do marca 2016 fond nezaložil, špekulovalo sa, že by dôvodom oneskorenia naplnenia podmienok dohody mohla byť práve kontroverzná socha⁹⁰. Otázka žien útechy tak ostáva naďalej otvorená.

---

⁸⁹ ibid.

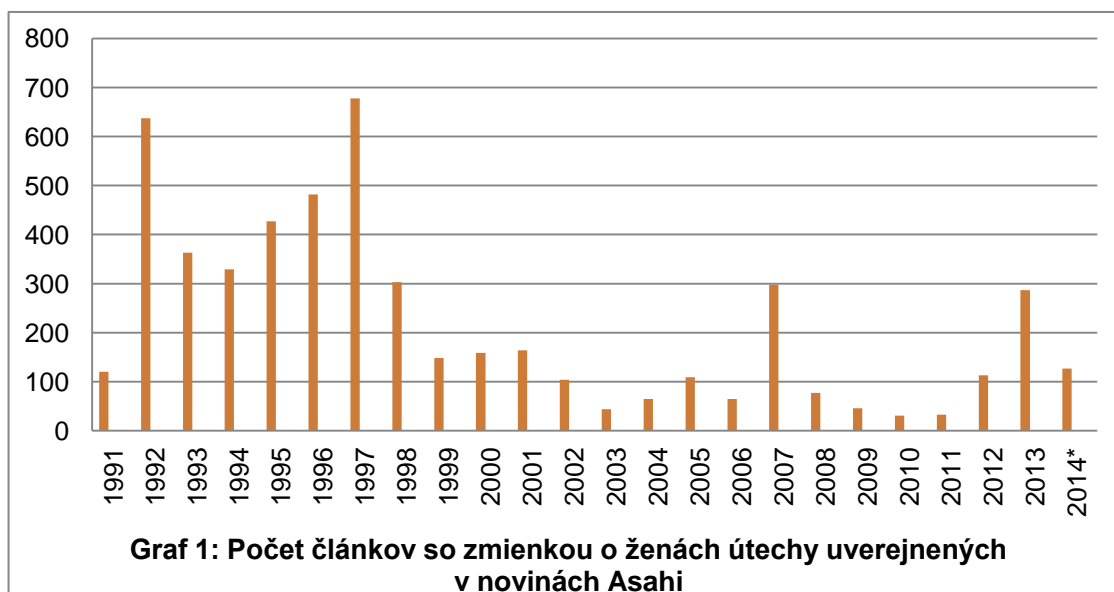
⁹⁰ Padden, Brian (22.3.2016) South Korea Still Waiting for Japan's 'Comfort Women' Settlement. in *Voice of America* [online], dostupné z <http://www.voanews.com/content/south-korea-still-waiting-for-japan-comfort-women-settlement/3248631.html>. (Citované 6.6.2016)

3. ASAHI ŠINBUN A ŽENY ÚTECHY

Asahi šinbun boli od začiatku naklonené bývalým obetiam vojny. Svedčí o tom i fakt, že informovali napríklad i o malej akcii v Kanite, kde sa odkryl drevený pamätník pre utíšenie duší mŕtvych žien útechy. A od roku 1991, kedy sa otázka bývalých žien útechy dostáva postupne čoraz viac do povedomia verejnosti, sa Asahi šinbun neprestajne venujú tejto problematike až do súčasnosti.

Každý rok prinášajú informácie o činnosti aktivistov a organizácií podporujúcich bývalé ženy útechy a ich žiadosť o oficiálne ospravedlnenie a odškodnenie od japonskej vlády. Informujú tiež o rôznych politických rokovaníach, záujmových prednáškach či demonštráciách prebiehajúcich v Japonsku a susedných krajinách. Najmä spočiatku sa v článkoch často objavovali citácie úryvkov spovedí obetí alebo rozhovorov so zapojenými osobami. V niektorých prípadoch po konaní určitých akcií noviny komentovali ich priebeh. Nie vždy išlo o dlhú správu, no často skloňované pojmy, frázy a názory majú značnú pôsobnosť na prijímateľov, ktorým sa vrývajú do pamäte.

Nasledovný graf reprezentuje počet vydaných článkov so zmienkou o ženách útechy v priebehu necelých 24 rokov.

Z grafu 1 je evidentný mediálny záujem o problematiku. Prvé roky noviny priniesli veľa správ, reportáží, rozhovorov a listy čitateľov, ktorí reagovali na udalosti alebo na predtým uverejnené články. V roku 1997 bolo uverejnených najviac článkov s minimálne jednou zmienkou o ženách útechy. V tomto roku problematika vrcholí a týmto rokom končí obdobie, kedy sa každý mesiac niekoľkokrát písalo o téme. Vtedy Asahi výrazne prispievali k prospechu aktivistov a podporovali nárok obetí na oficiálne ospravedlnenie a štátne odškodnenie.

Po roku 1997 je očividný veľký prepad v množstve článkov o ženách útechy, čo naznačuje stagnáciu a úpadok mediálneho záujmu o problematiku. Keďže sa médiá sústreďujú na novinky, zmeny a prekvapivé zvraty a v otázke žien útechy sa po počiatočnom období už nedostavil žiaden výrazný posun, pozornosť médií sa odvrátila k iným témam. Ale je očividné, že Asahi šimbun písali o *ianfu* i naďalej a napomáhali tak udržiavať povedomie o nich.

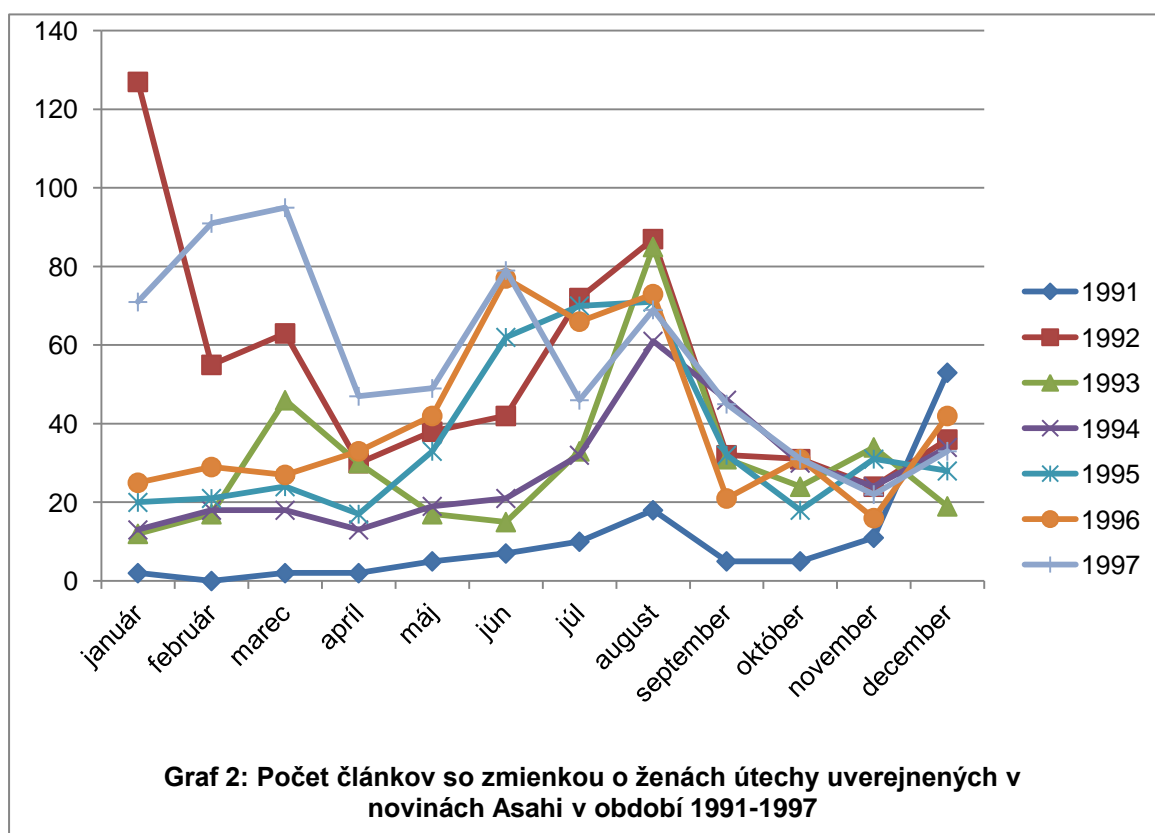
Roky 2007 a 2013 priniesli mierny nárast počtu článkov o tejto téme, a to kvôli ukončeniu činnosti Fondu ázijským ženám, kontroverzným výrokom politikov o tom, že pri náboře žien do systému nebolo použité násilie, pretože opak sa nedá písomne preukázať, a tiež kvôli viacerým zahraničným projektom na podporu kórejských obetí, akými boli napríklad pamätníky v Spojených štátoch.

Noviny podporovali žiadosť bývalých žien útechy a uverejňovali veľa článkov v ich prospech vyvolávajúc sympatie voči nim u svojich čitateľov. A keďže japonská vláda nie vždy zdieľala rovnaký sentiment, respektíve vystupovala skôr opatrne v snahe riešiť túto zložitú otázku, mohlo by sa zdať, že Asahi prevzali úlohu strážneho psa v tejto problematike. Ako i nasledovný rozbor preukáže, rola figliara Susan Pharrowej je však vhodnejší model. Pravdou je, že noviny nestrácali čas a prinášali aktuality v každej fáze vývoja hnutia za nápravu, ktoré čitatelia so záujmom prijímali. Občas ich správy prekvapili, občas zarmútili a občas i šokovali a pobúrili. Objavilo sa

i kritizovanie japonskej vlády, no vždy bolo zaobalené a nepriame, napríklad v podobe rozhovoru s aktivistami, kórejskými činiteľmi alebo Japoncami žijúcimi v zahraničí. Tak, ako sa na figliara patrí, noviny poukazovali na problém z jednej i druhej strany. Zároveň neprestajným pripomínaním a opakovaním prispeli k udržaniu tejto otázky v povedomí verejnosti. A dopomohli tiež k tomu, aby sa čitatelia viac do hĺbky oboznámili s témou žien útechy a tá sa následne dostala do kolektívnej pamäte národa ako súčasť spomienky na Vojnu v Pacifiku.

3.1. ČLÁNKY V PRVOM OBDOBÍ 1991-1997

Nasledovný graf znázorňuje počet článkov so zmienkou o ženách útechy uvedených v Asahi šinbun medzi rokmi 1991 až 1997.

Toto časové rozhranie predstavuje prvé obdobie, kedy sa témou žien útechy začali politici, aktivisti, média a následne i široká verejnosť viac zaoberať⁹¹. Začína rokom, kedy sa prvýkrát objavilo svedectvo bývalej ženy útechy, ktorá sa rozhodla vystúpiť z anonymity. A končí rokom 1997, kedy sa otázka bývalých žien riešila v inom kontexte. Išlo o spor o obsah učebníc dejepisu, ktorý sa v priebehu predchádzajúcich i nasledujúcich rokov niekoľkokrát vynoril.

Z grafu 2 vyplýva, že záujem o otázku žien útechy bol nepretržitý a, s výnimkou jediného mesiaca (február 1991), sa objavil v novinách každý mesiac aspoň dvakrát pojem *džúgun ianfu*. Ďalej je viditeľné, že obrovský prelom priniesol koniec roka 1991, kedy Kim Hak Sun a ďalšie dve bývalé ženy útechy zažalovali japonskú vládu a súdnou cestou žiadali oficiálne ospravedlnenie a odškodnenie za utrpenie, ktoré utrpeli počas Vojny v Pacifiku. A v neposlednom rade je tiež badateľný trend venovať sa tejto téme viac v auguste. Tento fakt súvisí s takzvaným augustovým spravodajstvom, kedy všetky masmédiá v Japonsku prinášajú viac príspevkov o spomínaní na Druhá svetovú vojnu. V auguste sa v celej krajine konajú viaceré komemoračné podujatia a vysielajú sa programy a filmy s vojnovou tematikou. Takýmto spôsobom sa každoročne pripomínajú hrôzy vojny a udržiava sa národná kolektívna pamäť.

Okrem toho, že Asahi poskytovali neustály prísun informácií o dianí doma i v zahraničí súvisiacim s danou témou, plniac tak svoju základnú funkciu masmédiá, poskytli tiež priestor na prezentovanie rôznych názorov a vyjadrení k tejto problematike. Čitatelia sa teda nielenže oboznámili s faktami, ale mali i možnosť nazrieť do prebiehajúcej relevantnej diskusie. Ba čo viac, mohli sa k nej i sami vyjadriť. V rámci novín Asahi tak mohli urobiť prostredníctvom stĺpiku Koe (od roku 1993 sa premenoval na Opinion),

---

⁹¹ Medzi rokmi 1991 a augustom 2014 Asahi šinbun uverejnil spolu 5209 článkov, v ktorých sa objavil pojem 従軍慰安婦. Do tohoto prvého obdobia spadá 3036 z nich.

v ktorom sa uverejňujú príspevky čitateľov. Aj k téme bývalých žien útechy mnohí čitatelia zaslali svoje pripomienky, reakcie na predchádzajúce články, názory a otázky.

V porovnaní s ostatnými rokmi, bol rok 1991 podstatne chudobnejší na články viac či menej dotýkajúcich sa témy *ianfu*. Ale december priniesol značný nárast, a to najmä vďaka začiatku súdneho procesu s 35 kórejskými obyvateľmi. O odškodnenie žiadali bývalí vojaci, armádni pracovníci alebo ich pozostalí. Boli medzi nimi i Kórejci odvlečení na nútené práce, ktorí museli pracovať v lomoch, baniach a fabrikách v príšerných podmienkach, kde sa často stávali i pracovné úrazy a neraz nedostali ani plat. Skupinu žalobcov uzatvárali tri ženy útechy, jedna z nich, Kim Hak Sun, vystupujúca pod vlastným menom.

Z politického a medzinárodného hľadiska bol rok 1991 rušný. Otázka povolenia vysielania jednotiek na PKO pod záštitou OSN sa stala predmetom horlivých diskusií. Politici, reportéri i národ sa sústredili na obranu alebo naopak redefiníciu protivojnového ducha ústavy. Mnohí zastávali názor, že vysielanie jednotiek hoci aj na nevojenské účely sa prieči pacifizmu, ktorý im bol od vojny vštepovaný. Iní si zas mysleli, že Japonsko ako moderný štát s druhou najsilnejšou ekonomikou by malo zastávať dôležitú funkciu na medzinárodnom poli, a to obnáša i zapájanie sa do vojenských konfliktov, samozrejme v rámci platnej ústavy.

Táto záležitosť a výmena premiérov pantala väčšinu pozornosti verejnosti takmer po celý rok a, nebyť výpovede Kim Hak Sun, otázka *ianfu* by ostala len okrajovou problematikou, možno dokonca len kuriozitou.

V roku 1991 z celkového počtu 120 článkov, ktoré súviseli s problematikou bývalých žien útechy, bolo 26 príspevkov od čitateľov. Niektoré na seba nadväzovali a čitatelia tak medzi sebou viedli akúsi diskusiu k téme. Mnohí vyjadrili najmä sympatiu voči obetiam, alebo vyjadrili záujem o tému, pretože

priznali vlastnú neznalosť prameniaku z nedostatku vzdelávania o detailoch z Druhej svetovej vojny. Uznali tiež, že v kolektívnej pamäti o Vojne v Pacifiku sú zjavné prázdne miesta. Väčšina čitateľov sa zhodla v tom, že túto otázku treba seriózne prešetriť, uznať vinu a uskutočniť patričné kroky.

Napriek tomu, že drvivá väčšina listov čitateľov podporovala a súcitila s obeťami systému útechy, v lete 1991 *Asahi šinbun* uverejnili list jedného 60-ročného pána, Itóa Takaičiho z Osaky⁹², ktorý mnohých pobúril. Napísal totiž, že stanovisko novin je až príliš masochistické, a preto stále uverejňujú články, ktoré vykresľujú hrôzy vojny a barbarstvo imperiálnej armády. Obvinil *Asahi*, že týmto spôsobom potláčajú patriotizmus v krajine.

Následne bolo uverejnených niekoľko reakcií na tento článok, čo poukazuje na fakt, že noviny dokázali vzbudiť záujem čitateľov a dokonca ich i šokovali. Noviny v pozícii figliara donútili svojich čitateľov k úvahám o tejto viac-menej novej téme a zároveň ich donútili zaujať určité stanovisko. S Itóom sa napokon nestotožnil nikto zo skupiny prispievateľov do stĺpiku Koe, aj keď jeden z týchto čitateľov pripustil, že pravdepodobne Itó nebude v Japonsku jediný, ktorý má takýto názor⁹³. Diskusia potom už nepokračovala, možno nápor toľkých odporcov Itóa odradil. V každom prípade je zjavné, že *Asahi šinbun* prezentovali najčastejšie proaktivistické príspevky.

Medzi prispievateľmi do rubriky Koe boli Japonci i Kórejci žijúci v Japonsku, muži i ženy vo veku 17 až 81 rokov. Mladší čitatelia uznali plytkosť svojich znalostí a články, ktoré *Asahi* venovali vojnovej téme, vítali a hodnotili

⁹² celý článok z dňa 18.6.1991 je v prílohe 6 a niektoré reakcie naň sú v prílohe 7

Itó, Takaiči (18.6.1991) 余りに自虐趣味 (手紙 女たちの太平洋戦争) 【大阪】. in *Asahi šinbun* [online]. dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php> (Citované 30.6.2014)

Kawamura, Jasuhiro, Takacuno, Jajoi & Masuda, Masačika (24.6.1991) 「自虐趣味」の投稿に思う (手紙 女たちの太平洋戦争) 【大阪】. in *Asahi šinbun* [online]. dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php> (Citované 30.6.2014)

⁹³ Nomura Šin (25.6.1991) 「金めあて」慰安婦、信じられぬ (女たちの太平洋戦争) in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

pozitívne. Medzi dôchodcami, ktorí poslali listy do redakcie, sa našli i priami účastníci vojny. Ba čo viac, bývalí vojaci sa podelili o svoje zážitky a opísali i návštevy staníc útechy. Aspoň takýmto spôsobom sa mohli ospravedlniť obetiam. Mnohí vyslovili svoje pohoršenie, že japonská vláda doteraz uspokojivo nevyriešila tento problém.

Okrem listov čitateľov sa v rubrike Koe objavili i reportáže Inoueho Hiromasu, šéfredaktora zodpovedného za sériu článkov pod súborným názvom *Onnatači no taiheijó sensó* (女たちの太平洋戦争). Jeho rozhovory s aktivistami, obeťami a bývalými vojakmi boli vždy nabité emóciami a detailami, ktoré vtiahli čitateľov do srdcovúcich príbehov.

12.9.1991 bol v stĺpiku Koe uverejnený článok⁹⁴, v ktorom šéfredaktor Inoue Hiromasa zhrnul rozhovor s kórejskou aktivistkou Jun Džon Ok. Príkladom naoko nedôležitého detailu, ktorým dokázal obzvláštniť svoju reportáž, je napríklad táto pasáž.

*V deň interview pani Jun akurát dorazila z Himedži do Osaky. A potom mala hneď namierené do prefektúry Mie. Na rozdiel od slov, s ktorými prechádza Japonsko, sa v jej mäkkom úsmeve zrači únava. Ten výraz mi ostal v srdci.*⁹⁵

Na zvýšenie záujmu o otázku žien útechy u japonskej i v Japonsku žijúcej kórejskej verejnosti poukázal napríklad v krátkom opise zhromaždenia, kde Jun Džon Ok vystúpila. A opäť na to využil len nepatrný detail.

Na „Zhromaždení o otázke kórejských žien útechy“, ktoré sa konalo 24.8. večer v Malej hale Morinomija Piroti v Osake, sa zúčastnili nielen v Japonsku žijúce ženy z Kórejskej republiky a KĽDR ale aj muži a Japonci. Bolo ich približne

⁹⁴ celý článok je dostupný v prílohe 8

⁹⁵ インタビューした日、尹さんは姫路から大阪に着いたばかり。そしてすぐに三重県へ。日本を追及する言葉の内容とは逆に、疲れを柔らかい笑顔に包んでいた。その表情が心に残った。

Inoue, Hiromasa (12.9.1991) 知ってほしい慰安婦 (手紙 女たちの太平洋戦争・韓国) in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

300, až sa nemestili do miestnosti. Bolo zjavné zvýšenie záujmu o otázku žien útechy.⁹⁶

V článku z dňa 8.11.1991 Inoue reagoval na správu z predchádzajúceho dňa, kedy noviny Asahi informovali o smrti jednej z obetí systému útechy, Pe Pon Gi⁹⁷. Dojemným spôsobom opísal jej skúsenosti z čias vojny, kedy pracovala ako žena útechy na Okinawe. Zažila strašné veci, keďže bola umiestnená blízko frontu a bola i svedkom smrti niekoľkých spoluväzeňkýň. Jej príbeh zaujal spisovateľku Kawatu Fumiko natoľko, že ho opísala v diele *Dom s červenou strechou – Vojenské ženy útechy z Kóree (Akakawara no ie – Čósen kara kita džúgun ianfu* 「赤瓦の家－朝鮮から来た従軍慰安婦」). Účelom tohto príspevku bolo povzbudiť bývalé obeť k výpovedi, pretože tak, ako v prípade Pe Pon Gi, mnohé obeť by mohli umrieť bez toho, aby sa dočkali ospravedlnenia a odškodnenia.⁹⁸

Najmä v takýchto článkoch je viditeľná empatia voči obeť. Podporu však noviny vyjadrili i tým, že svojich čitateľov informovali o rôznych podujatiach, ktoré aktivisti organizovali, napríklad o premiére

⁹⁶ 8月24日夜、大阪・森ノ宮ピロティ小ホールで開かれた「『朝鮮人従軍慰安婦問題』を考える集い」には在日韓国・朝鮮人の女性をはじめ、男性、日本人らが参加した。その数約300人で、会場に入りきれないぐらい。従軍慰安婦問題に対する関心の高まりがみえた。

ibid.

⁹⁷ celý článok je dostupný v prílohe 9

⁹⁸ かつて、皇軍将兵の性処理をする者として植民地の女性をあてた、それと同質の性意識が何の反省もされず、現在もなお、男女を問わず多くの人々の中に深く浸透している。性を買った側ではなく、買われた側が恥辱を拭（ぬぐ）い去れないかのような倒錯した風土の中で、慰安婦であった女性たちは半世紀近くも固く口をとぎしてきた。

戦地で生命を落とした者も少なくないのだが、生き残った人々も、何も語れぬままに生涯を終えてしまう、そのようなことがあってよいのだろうか。ポンギさんは例外的に証言者として矢面にたたされたが、公には何の償いもされずに亡くなった。

従軍慰安婦問題の真相究明、および遺族や生存者に対する謝罪・補償を政府に遂行させることが私たちの責務である。そして、皇軍による慰安婦連行の事実を歴史から抹殺してはならない。

Inoue, Hiromasa (8.11.1991) ある従軍慰安婦の死 (手紙 女たちの太平洋戦争) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

dokumentárneho filmu *Ariran no uta* alebo rôznych prednáškach, fórach a vydanej literatúre.

Jednou z najdôležitejších udalostí z roku 1992 bolo zverejnenie objavu písomností dokazujúcich účasť imperiálnej armády na zriaďovaní a prevádzke staníc útechy profesora Jošimiho Jošiakiho. Dovtedy japonská vláda popierala akúkoľvek účasť, no vďaka mediálnemu náporu, musela svoje stanovisko prehodnotiť. V čase zverejnenia nálezu bol premiér Mijazawa na oficiálnej návšteve Juhokórejskej republiky a pri tejto príležitosti sa aj ospravedlnil vojnovým obetiam. Viacerí čitatelia tento akt hodnotili pozitívne a brali ho ako veľký pokrok v problematike. Taka Engi však podotkol, že síce bolo ospravedlnenie bezprecedtný krok, prišiel neskoro, a to najmä pre ženy, ktoré už umreli⁹⁹.

Vláda sa potom začala aktívnejšie venovať problému a uskutočnila svoj výskum na objasnenie detailov a prešetrenie nároku obetí na oficiálne ospravedlnenie a odškodnenie. Výsledkom výskumu bola správa Kónoa Jóheia z roku 1993 a oficiálne ospravedlnenie premiéra Hosokawu. V tomto prípade je očividný zásah médií do diania v krajine, čo teda vylučuje možnosť pripísať im rolu pasívneho pozorovateľa.

V januári 1992 sa tiež usporiadala prvá stredajšia demonštrácia pred japonským veľvyslanectvom, ktorá sa postupom času stala pravidelnou záležitosťou. Zorganizovalo ju občianske združenie Rada na riešenie otázky kórejských dobrovoľníckych jednotiek, ktoré požadovalo pre ženy ospravedlnenie a kompenzáciu.

---

⁹⁹ Taka, Engi (17.1.1992) 朝鮮人従軍慰安婦への謝罪、あまりに遅い（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

Na túto udalosť reagovalo niekoľko čitateľov. Napríklad Takasaki Šúdži podporil demonštrantov a vyhlásil, že je dôležité, aby sa presne pomenovalo, za čo sa Japonsko ospravedľňuje, aby sa obeť odškodnili a aby sa na školách vyučovali dejiny správne¹⁰⁰. Júki Tódžiró sa trochu zdráhal v otázke odškodnenia pre ženy. Súhlasil, že treba uznať vinu, reflektovať o minulosti, zabezpečiť, aby sa to v budúcnosti neopakovalo, ospravedlniť sa a ekonomicky podporiť dané štáty. Ale pochyboval o tom, že by sa individuálne odškodnenie dalo jednoducho vyriešiť a keby sa aj nejaká suma vytýčila, bola by záťažou pre daňových poplatníkov. Obával sa totiž, že by Japonsko zaplavili žiadosti z rôznych krajín, a tak by sa podľa jeho názoru individuálna kompenzácia nemala zvažovať¹⁰¹. Na tento príspevok potom odpovedal Takei Kódži slovami, že treba prevziať zodpovednosť za odškodnenie a tým problém nadobro ukončiť¹⁰². A Nakata Takudži zas podotkol, že problém nespočíva v individuálnom odškodnení obetí. Bol rád, že sa Japonsko konečne ospravedlnilo, ale dlhé roky nebralo ohľad na obeť. A preto je dôležité popremýšľať nad významom vojnových udalostí¹⁰³.

Okrem premiérovej návštevy, jeho ospravedlnenia a aktivity demonštrantov začiatkom roku 1992 prebiehal ešte stále súdny proces s kórejskými vojnovými obeťami. Aj kvôli nemu premiér Mijazawa o kompenzácii nehovoril. Viacerí čitatelia boli však toho názoru, že odškodnenie vymožené súdnou cestou nie je uspokojujúce. Itabaši Tošinori uviedol, že súdom získané ospravedlnenie a kompenzácia nebudú pre ženy útechy dostatočné, pretože sa Japonsko príliš dlho vyhýbalo zodpovednosti. Je dôležité, aby vláda preukázala úprimnosť a adekvátne sa ospravedlnila ako

¹⁰⁰ Takasaki, Šúdži (10.1.1992) 韓国への謝罪対象を明白に (声) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

¹⁰¹ Júki, Tódžiró (14.1.1992) 戦後補償実施、簡単に行かぬ (声) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

¹⁰² Takei, Kódži (17.1.1992) アジア諸国の戦禍への補償、けじめつけよ (声) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

¹⁰³ Nakata, Takudži (17.1.1992) 戦争反省から国際化始まる (声) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

predstaviteľka národa¹⁰⁴. Aj bývalý premiér Singapúru Lee Kuan Yew na seminári v Kjóte vyhlásil, že bola chyba, že sa tak dlho popierala armádna účasť na zriaďovaní staníc útechy. Tak ako mnohí aktivisti i on tvrdil, že je potrebné viesť otvorenú medzinárodnú diskusiu o probléme¹⁰⁵.

V lete 1992 Asahi šinbun zverejnili ďalšie dokumenty, tentokrát o prípade Semarang. Fakty o povojnovom súdnom procese týkajúceho sa indonézskeho staníc útechy, kde boli odvezené ženy holandského pôvodu, neboli dovtedy veľmi známe. Aj čitatelia v rubrike Koe pripustili, že najmä mladá generácia nemá dostatočné znalosti o minulosti a taktiež o susedných krajinách. 20-ročná študentka Kawata Masako v januári napísala, že finančné odškodnenie na vyriešenie problému nestačí, lebo je nevyhnutné, aby sa zvýšilo povedomie o téme. Šokovalo ju, koľko málo ľudí pozná pojem *ianfu*.

*Vo Vašich novinách z 20. som si prečítala článok o ankete z ulice týkajúcej sa otázky vojenských žien útechy a šokovalo ma, že jeden zo štyroch ľudí ani len nepoznal pojem „džúgun ianfu“ a že moje rovesníčky odpovedali, že nemajú ani záujem.*¹⁰⁶

V lete vláda uvernila prvé výsledky svojho prieskumu a vládny tajomník Kató Kóiči oficiálne priznal vládnu účasť na systéme útechy a informoval verejnosť o pláne vytvoriť fond pre obeť. Čitateľ Momose Kijoši toto opatrenie uvítal, no povedal, že by sa malo umožniť občanom a organizáciám, aby sa na

---

¹⁰⁴ Itabaši, Tošinori (17.2.1992) 従軍慰安婦は私たちの悔い、国会が決意を（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

¹⁰⁵ Anon. (17.2.1992) 週間報告（2月9日～2月15日）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

¹⁰⁶ 20日の本紙朝刊で、**従軍慰安婦問題**に関する街頭アンケートの記事を読み、4人に1人が「**従軍慰安婦**」という言葉さえ知らず、私と同年代の女性が「**関心もない**」と答えたことに、ショックを受けました。

Kawata, Masako (31. 1. 1992) 従軍慰安婦問題、旧軍関係者に罪悪感ないか（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

ňom mohli účastniť tiež, aby tak vyjadrili svoju solidaritu¹⁰⁷. Vláda tiež vyhlásila, že neobjavila zatiaľ písomnosti dokazujúce násilné odvliekanie žien na front. Itabaši Tošinori na to reagoval v rubrike Koe tak, ako mnohí aktivisti. Dôkazom sú predsa výpovede obetí a nemožno odkladať priznanie, pretože obeť sú v pokročilom veku. Uznal, že je zložité uznať vinu za zahanbujúcu minulosť, no možno by sa tým mohli zlepšiť medzištátne vzťahy¹⁰⁸.

V roku 1993 došlo v lete k veľkej zmene na politickej scéne Japonska. Prvýkrát od roku 1955 sa premiérom stal kandidát, ktorý nepatril k Liberálno-demokratickej strane. S nedávnym koncom éry Šówa, koncom Studenej vojny a teraz i koncom dlhoročnej vlády LDP to bola ideálna chvíľa na uskutočnenie zmien v domácej i zahraničnej politike, ako to naznačili novinári Odagawa Kó¹⁰⁹, Jamada Kunihiro¹¹⁰ a iní. Mnohí sa s nádejou prizerali na zostavovanie nového koaličného kabinetu ako na veľkú príležitosť na vyriešenie viacerých problémov, medzi nimi i otázky bývalých žien útechy a správnej výuky dejín na školách¹¹¹.

---

¹⁰⁷ Momose, Kijoši (20.8.1992) 謝罪と補償へ国民も抛出を（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

¹⁰⁸ Itabaši, Tošinori (16.7.1992) 慰安婦調査で聞き取り急げ（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

¹⁰⁹ Odagawa, Kó (2.9.1993) 日韓「きずな」作りの好機 小田川興（コラム・私の見方）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

¹¹⁰ Jamada, Kunihiro (4.9.1993) 「平和祈念館」見直しを 日本人の「労苦」だけに焦点 山田邦博. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

¹¹¹ V tomto roku sa ukončil takmer 30-ročný súdny proces profesora Ienagu Saburóa, ktorý podal sťažnosť na Ministerstvo vzdelávania za obmedzovanie slobody prejavu. Ienaga napísal niekoľko školských učebníc dejepisu, no vždy pri procese schvaľovania ich obsahu musel určité pasáže prepisovať tak, aby zmiernil opis krutých činov imperiálnej armády, po prípade musel niečo úplne vymazať. Síce súd jeho sťažnosť napokon zamietol, ale počas trvania procesu získal Ienaga vďaka médiám obrovskú podporu doma i v zahraničí a najmä od 80. rokov sa otázka učebníc živo diskutovala. I *Asahi šinbun* uverejnila niekoľko príspevkov od čitateľov, ktorých znepokojovalo nedostatočné vzdelávanie mladej generácie o vojnových udalostiach. Po procese Ienaga uverejnil esej o nebezpečenstve

I tento rok viacerí čitatelia vyjadrili svoje sympatie a súcit voči bývalým ženám útechy. Mnohí dúfali, že zmenou kabinetu v Japonsku sa posunie aj ich problém bližšie k riešeniu. Čiastočne sa ich očakávania naplnili, keď na prvej tlačovej konferencii premiér Hosokawa vyjadril svoju ľútosť nad agresívnou vojnou, akou Vojna v Pacifiku bola, a ospravedlnil sa všetkým obetiam. Predchádzajúci premiéri z radov LDP sa pojmu agresívna vojna (*šinrjaku sensó 侵略戦争*) vyhýbali, no Hosokawa priznal agresiu nielen v prípade vojnových aktivít v Číne, ale i v spojitosti s obsadením a kolonizáciou Kórejského polostrova.

Tento akt prijali pozitívne aktivisti v zahraničí i v Japonsku žijúca kórejská menšina. Kim Tomiko ocenila najmä fakt, že sa premiér ospravedlnil konkrétne aj za kolonizáciu, čo dovtedy žiaden premiér priamo neurobil. Zároveň vyjadrila svoju túžbu vidieť ďalšie rozdiely medzi vládou Hosokawu a jeho predchodcov v podobe reálnych opatrení¹¹².

Na začiatku augusta vládny tajomník Kóno Jóhei zverejnil výsledky prieskumu otázky bývalých žien útechy. Na základe výsluchu 16 kórejských obetí uznal vinu japonskej armády na účasti na odvliekaní žien do systému útechy proti ich vôli. Všetkým obetiam sa v mene vlády za ich nevysloviteľné utrpenie ospravedlnil. Na toto prehlásenie (*Kóno danwa 河野談話*) nasledujúci premiéri odkazovali ako na oficiálne ospravedlnenie Japonska sa vojnové zločiny.

---

skrášľovania vojny, kde uviedol i konkrétne diskutabilné úryvky z učebníc, ktoré bol nútený zmeniť.

Ienaga, Saburó (1993) *The Glorification of War in Japanese Education*. in *The MIT Press: International Security*. Vol. 18, No. 3, str. 113-133

Neskôr Ienaga zažaloval vládu ešte raz a v roku 1997 bol vynesený posledný verdikt najvyššieho súdu. Ienaga prehral, pretože súd neuznal systém schvaľovania učebníc za neústavný.

¹¹² Kim, Tomiko (27.8.1992) 戦争への反省と謝罪の具体行動こそ (声) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 30.6.2014)

Pred novembrovou návštevou Južnej Kóree premiéra Hosokawu novinár a profesor Kijota Haruhito sem prišiel, aby spravil rozhovor s vojnovými obeťami. Stretol sa niekoľkými bývalými ženami útechy, ktoré mu vyrozprávali svoje strastiplné životné osudy. Zaujímalo ho tiež, ako vníma kórejská spoločnosť politickú zmenu v Japonsku. Jeho kórejskí kolegovia mu prezradili, že mnohí čakajú, či sa premiér ospravedlní tak, ako to bolo v prípade Nemecka a poľských Židov a či sa vyjadrí k žiadostiam o individuálne odškodnenie¹¹³. Hosokawa čiastočne vyhovel. Na rokovaní s prezidentom Kim Jon Samom 6. a 7.11.1993 sa opäť ospravedlnil, za utrpenie, ktoré ako agresor Japonsko spôsobilo obyvateľom Kórejského polostrova. Na rozdiel od Mijazawu sa ospravedlnil za konkrétne kolonizačné zákroky, akými boli napríklad nútená zmena mien alebo povinná výuka japončiny v školách. Prezident bol s jeho vyjadrením spokojný. Kijota Haruhito poskytol pre Asahi transkript z rokovania.¹¹⁴

O kompenzácii obetí sa nediskutovalo. Predchádzalo tomu totiž uznesenie kórejskej vlády, že materiálne odškodnenie (resp. opatrenia namiesto kompenzácie, ako to japonská vláda označovala) sa rozhodla neprijíť. Kórejská vláda plánovala vyčleniť z vlastného rozpočtu finančné zdroje na odškodnenie obetí. A navyše aj napriek ochote problém riešiť aj premiér Hosokawa sa

---

¹¹³ Kijota, Haruhito (29.10.1993) 細川訪韓を待つ熱い視線 清田治史 (コラム・私の見方) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

¹¹⁴ 金大統領 細川首相が政権に就いて、歴史に関して明確な認識を示してきたことを、韓国民は大きな感銘をもって受け止めている。

細川首相 わが国の植民地支配によって、例えば朝鮮半島の人々が学校教育において母国語教育の機会を奪われたり、自分の姓名を日本式に改名させられたり、従軍慰安婦、徴用など、さまざまな形で耐え難い苦しみと悲しみを経験されたことについて、加害者として心から反省し、深く陳謝したい。

大統領 首相の歴史認識を高く評価したい。前政権は、元従軍慰安婦について補償を求めたが、それについてはすでにわが政府が対策を立てており、(もはや) 必要ない。過去を率直に直視、歴史の教訓を生かしていくことが、将来の両国の確固とした関係を築く上で重要だ。...

Kijota, Haruhito & Maekawa, Keidži (7.11.1993) 細川護熙首相と金泳三大統領の日韓首脳会談 < 要旨 > . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

pridržiaval stanoviska predchádzajúcich vlád v spojitosti s vyriešením právnej zodpovednosti voči vojnovým obetiam bilaterálnou dohodou z roku 1965.

V roku 1994 sa otázka bývalých žien útechy riešila na mnohých zhromaždeniach a fórach, ktoré sa zaoberali ľudskými právami a právami žien. Okrem aspektu vojnového zločinu sa teda umocnil jej feministický rozmer. Stalo sa tak najmä vďaka pričineniu OSN a jej Komisii pre ľudské práva, ktorá vo svojej správe z pera Radhiky Coomaraswamy doporučila Japonsku poskytnúť obetiam adekvátnu kompenzáciu.

O odškodnenie sa aktívnejšie začali zaujímať i filipínski aktivisti. V tomto roku usporiadali viaceré zhromaždenia, na ktorých bývalé obeť vyrozprávali svoje vojnové skúsenosti. Okrem nich sa v januári obrátili na tokijský súd i holandské obeť. O kompenzáciu požiadalo osem obyvateľov Holandska, z ktorých siedmi boli počas vojny v Indonézii nútení ťažko pracovať, čo im spôsobilo dlhodobé zdravotné problémy. Jedna zo žalobkýň bola bývalá žena útechy. Asahi šinbun zverejnili spovede filipínskych, kórejských i holandských obetí a sledovali, ako problematika získava väčší medzinárodný ohlas.

K reportérom sa dostala tiež správa o jednej japonskej žene útechy. Je len druhou Japonkou, ktorá dovtedy vystúpila na verejnosť. Táto pani po smrti zanechala po sebe listy, v ktorých vyrozprávala svoj príbeh a občianske združenie z Fukuoky, *Džúgun ianfu mondai o kangaeru džosei nettowáku* (従軍慰安婦問題を考える女性ネットワーク), ktoré jej ku koncu života pomáhalo, ich zverejnilo. Aj čitateľ Ogura Sadžima vyzdvihol fakt, že sa veľmi nespomína na japonské ženy útechy, pretože mnohé žijú naďalej v tajnosti a snáď aj preto, že na rozdiel od obetí z iných krajín boli mnohé Japonky predané do nevestincov, aby tak pomohli svojej chudobnej rodine¹¹⁵.

---

¹¹⁵ Ogura, Sadžima (3.2.1994) 旧満州山中の日本人慰安婦（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

V spojitosti s odškodnením obetí navrhol čitateľ Tamakawa Hidejasu použiť 1% zo spotrebnej dane na tento účel. Vláda plánovala zvýšiť dane tak či tak, a preto by to bola možnosť získať financie na humanitárne odškodnenie a zároveň zapojiť všetkých obyvateľov, ktorí tak budú môcť vyjadriť svoju solidaritu. A tiež podotkol, že by to bolo lepšie využitie peňazí, ako finančné machinácie politikov a stavebných firiem *zenekon* (ゼネコン).¹¹⁶

A práve podozrenie z úplatkárstva prinieslo náhly pád Hosokawu. Jeho vláda netrvala ani rok. V apríli 1994, keď oznámil svoju rezignáciu, susedné krajiny ostali prekvapené. Najmä pre Južnú Kóreu bola jeho vláda sľubným začiatkom nových vzťahov. Kijota Haruhito informoval o tom, ako správu o odstupe Hosokawu vzal prezident Kim Jon Sam.

*Večer 8. dostal kórejský prezident Kim Jon Sam od premiéra Hosokawu telefonát, v ktorom mu poďakoval za dovtedajšie úsilie a námahu. Dá sa povedať, že to bol silný šok pre prezidenta Kima, ktorý zrazu stratil partnera v reformách. Počas Hosokawovej 8-mesačnej vlády spolu rokovali až dvakrát. Vybudovali vzájomný vzťah dôvery, ktorý ukončil dovtedajšie prieťahy o minulosti a v období po Studenej vojne ho nasmerovali správnym smerom do budúcnosti. Oznam o pláne rezignovať hneď na to sa určite odzrkadlí ako veľka strate aj pre Kimovu vládu.*¹¹⁷

Po Hosokawovom odchode koaličná vláda na čele s Hatom Cutomuom už vydržala iba deväť týždňov a od 30.6.1994 sa po Hatovom odstupe stal novým premiérom Murajama Tomiichi. Na rokovaníach s predstaviteľmi štátov

¹¹⁶ Tamakawa, Hidejasu (17.1.1994) 消費税1%を戦後補償費に(声) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹¹⁷ 韓国の金泳三大統領は八日夕、細川首相に電話をかけ、この間の努力と苦勞をねぎらった。「改革」のパートナーを突然失った金大統領の、衝撃の強さを物語るひとこまといえる。細川政権八カ月で二度も首脳会談を行った。「過去」にこだわりがちだったこれまでの関係に終止符を打ち、ポスト冷戦にふさわしい「未来志向」へと切り替えていく上で、二人三脚の信頼関係を築き上げた。その直後の辞意表明は、金政権にとっても大きな損失として映じているはずだ。

Horie, Jošihito, Kijota, Haruhito & Jamato, Osamu (9.4.1994) アジアに驚き・当惑 細川首相 辞意表明 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

východnej a juhovýchodnej Ázie premiér vyjadril svoju ľútosť nad agresiou spáchanou voči ich štátom počas vojny a aj obetiam systému útechy sa ospravedlnil. Zároveň jeho kabinet ohlásil plán podniknúť konkrétne opatrenia na nápravu. Išlo o zámer vytvoriť podporný systém pre obeť, ktorý by im poskytol humanitárnu pomoc a možnosť zúčastniť sa rôznych školení v Školiacom centre pre ženy (*Džosei no tame no šokugjókunren sentá* 女性のための職業訓練センター). Mnohí spýtovali užitočnosť tohto centra pre obeť v pokročilom veku, z ktorých mnohé boli odkázané na celodennú starostlivosť. No plán finančnej výpomoci napokon vyústil do zriadenia Fondu ázijským ženám v roku 1995.

Avšak už i v tejto prípravnej fáze neboli aktivisti spokojní s vládny plánom. Viaceré obeť sa dožadovali kompenzácie právnou cestou, pretože inú formu odškodnenia prijať nechceli. Itó Takaši vo svojej reportáži podporil obeť a aktivistov a spochybnil vládny plán, že by bol adekvátnym riešením, pretože im neskvalitní život, ani neprinavrátí zdravie. Itó dokumentuje smutné príbehy obeť systému útechy už od roku 1991 a uskutočnil niekoľko výstav so svojimi fotografiami v záujme šírenia osvedy a získania podpory pre obeť. I vo svojej reportáži z dňa 1.8.1994 prízvukoval, že by sa im mala poskytnúť patričná právna kompenzácia¹¹⁸.

30.8.1994 Asahi uverejnili v rubrike Opinion list od iba 15-ročnej čitateľky. Len veľmi zriedkavo sa k téme bývalých žien útechy a Vojny v Pacifiku vyjadrovali tak mladí čitatelia, a to i z dôvodu, ktorý Inagaki Rina sama uviedla. Priznala, že o vojne nič nevie, pretože v učebniciach chýbajú dôležité detaily.¹¹⁹ V podobnom duchu sa nesie príspevok od 14-ročnej Takei Eimi.

¹¹⁸ Celá reportáž je dostupná v prílohe 10.

Itó, Takaši (1.8.1994) 従軍慰安婦への補償は個人に 伊藤孝司 (論壇) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

¹¹⁹ Príspevok je dostupný v prílohe 11.

Inagaki, Rina (30.8.1994) 戦争体験談を歴史教科書に (声) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

Keďže má príbuzných na Taiwane, zistila, že deti sa tam už na základnej škole naučia oveľa viac o hrôzach vojny.¹²⁰

Na tento závažný problém už poukázali mnohí, medzi inými profesor Ienaga Saburó, ktorý kvôli vládnym zásahom bol donútený niekoľkokrát meniť obsah svojich učebníc dejepisu, aby prešli inšpekciou. Nebolo to ani prvý ani poslednýkrát, kedy sa v novinách vynorila otázka učebníc. Riešila sa ešte aj v nasledujúcich rokoch.

Jeden učiteľ druhého stupňa základnej školy, Sasaki Šundži, sa rozhodol poskytnúť svojim žiakom možnosť naučiť sa viac o spoločnej minulosti Japonska a Kóree z prvej polovice 20. storočia. Na škole usporiadal kultúrne podujatie, kde si žiaci vypočuli rozprávanie reportérky Nišino Rumiko o bývalých ženách útechy, dozvedeli sa o tom, ako boli Kórejci odvádzaní na nútené práce, a potom sa stretli so žiakmi z kórejskej základnej školy v Saitame. Pôvodne sa učiteľský zbor Sasakiho školy obával, aký dopad bude podujatie mať, no nakoniec bol ohlas v drvivej väčšine pozitívny a aj žiaci ocenili, že sa dozvedeli pravdu o vojnových udalostiach.¹²¹

Rok 1995 bol päťdesiatym výročím konca Druhej svetovej vojny a počas neho sa uskutočnilo veľmi veľa komemoračných udalostí. Aktivisti a rôzne občianske združenia usporiadali rôzne semináre, zhromaždenia, fóra, výstavy a premietania dokumentárnych filmov s vojnovou tematikou. Okrem toho, že *Asahi šinbun* informovali o týchto podujatiach, prinášali tiež zaujímavé rozhovory s historikmi, politológmi a inými učencami, ktorí ponúkli novinám svoju interpretáciu vojnového a povojnového obdobia. Vysielali svojich reportérov aj za obeťami vojnových zločinov a pomohli im tak zvýšiť

¹²⁰ Takei, Eimi (7.9.1994)) いまだに日本人を警戒、台湾人の祖母（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

¹²¹ Sasaki, Šundži (13.9.1994) 慰安婦避けず、中学生が調査（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

povedomie o ich snahe získať odškodnenie za ich utrpenie. Boli medzi nimi obeť atómových útokov, bývalé ženy útechy a muži a ženy, ktorí boli počas vojny nútení pracovať vo fabrikách, lomoch a baniach.

Mnohé témy z predchádzajúcich rokov sa opäť vynorili, čím Asahi neúnavne poukazovali na nevyriešené problémy a diskutabilné záležitosti doma a v zahraničí. Svojich čitateľov podnecovali k úvahám a prehodnocovaniu diania a tí potom posielali svoje názory a podnety do redakcie.

Jedným z často skloňovaných pojmov boli opäť učebnice. Študentka Jamada Satoko vo svojom príspevku pre Opinion napísala, že niektoré témy z moderných dejín boli v učebniciach opísané len veľmi stručne a stroho a učiteľ musel žiakom poskytnúť extra materiály na doplnenie látky.¹²² 31.5.1995 Asahi uverejnili krátku správu o tom, ako sa po revízii zmenili učebnice spoločenských vied pre šiestakov. Z učebnice vydavateľstva Mihonbon sa vymazali všetky zmienky o bývalých ženách útechy, a tak sa téma porušovania práv žien stala abstraktnejšou a ťažšie pochopiteľnou pre žiakov. Asahi citovali konkrétne príklady zmenených pasáží z vojnového obdobia.

*„Aj mladé ženy vysielali na bojisko pod názvom dobrovoľnícke jednotky.“...
V Mihonbone sa to prepísalo na: „Aj mladé ženy sa vysielali do fabrík a pod.“*

... „Japonská armáda z rôznych ázijských oblastí naverbovala na vojnu na rôzne účely veľa ľudí vrátane žien a detí a vyťažila zdroje z tejto oblasti.“ ... Ale v Mihonbon sa to zmenilo na: „Japonská armáda z rôznych ázijských oblastí vyťažila zdroje, ako napríklad ropu. Veľa ľudí naverbovala na vojnu a dokonca i ženy a deti prinútila ku spolupráci.“¹²³

¹²² Jamada, Satoko (12.11.1995) 近・現代史は学ぶべき史実（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

¹²³ 「若い女性も、挺身隊などという名目で、戦地に送り出しました」... 見本本では「若い女性も、工場などにかり出されました」と書き換えられた。...

Takže niektoré učebnice nielenže vynechávali určité informácie, ale objavili sa v nich i skrásľovanie vojny a zahmlievanie zahanbujúcej minulosti. Na tieto tendencie poukázala aj čitateľka Išizaki Kiku a podľa jej názoru pramena z úcty voči padlým vo vojne a neochote pripísať im kruté vojnové zločiny¹²⁴. Bývalý učiteľ, Itabaši Tošinori, zas spomínal na to, ako počas svojej kariéry musel interpretovať Vojnu v Pacifiku ako oslobodzovaciu vojnu. Uvažoval tiež nad tým, že mnohí Japonci hodnotia Druhú svetovú vojnu len z pohľadu obetí atómových bômb, pričom sú často kritizovaní, že nereflektujú nad celou vojnou¹²⁵.

Najdiskutovanejšou témou roka bol Fond ázijským ženám. V apríli oznámil tajomník vlády Igarashi Kózó, že sa v priebehu mája zriadi Fond ázijským ženám¹²⁶ a ešte v tom roku by mal začať vyplácať peňažnú podporu v núdzi (*mimaikin* 見舞金). V júni boli zverejnené dva typy projektov, ktoré bude Fond plniť. Jedným bude jednorázová platba z prostriedkov, ktoré poskytnú občania a firmy, a druhým bude finančná podpora zdravotníckej starostlivosti, na ktorú prispeje vláda.

Zo zahraničia sa ozývali protesty voči Fondu. Niektorí aktivisti a obeť sice uvítali konkrétne opatrenia japonskej vlády, najmä kvôli pokročilému veku obetí a ich zhoršujúcemu sa zdraviu, u mnohých si však táto občianska zbierka sympatie nezískala. Jedna bývalá žena útechy povedala.

...「日本軍は、アジアの各地で、女性や子どもをふくむ多くの人々を、さまざまな目的で戦争にかり出し、また、その地域の資源を取り立てました」...しかし、見本本では「日本軍は、アジアの各地で、石油などの資源を取りたてました。また、多くの人々を戦争にかりだし、女性や子どもまでも協力させたのです」に変わった。

Anon. (31.5.1995) 従軍慰安婦示唆する記述、検定後に消える 小学6年生の社会科教科書 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

¹²⁴ Išizaki, Kiku (8.3.1995) 遺族の思いは、平和こそ願う (声) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

¹²⁵ Itabaši, Tošinori (24.4.1995) 教訓生かして戦争の反省を (声) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

¹²⁶ Oficiálny názov bol Fond mieru a priateľstva v Ázii určený ženám - Džosei no tame no adžia heiwa jūkó kikin (女性のためのアジア平和友好基金).

„Ja som požiadala japonskú vládu. Aký hriech majú občania? Zbierať peniaze od občanov je chyba.“¹²⁷

Na stranu oponujúcich aktivistov a obetí sa postavila i OSN. Radhika Coomaraswamy z Komisie pre ľudské práva vo svojej správe týkajúcej sa násilia voči ženám kritizovala charakter Fondu ázijským ženám a napísala, že nie je adekvátnym riešením otázky bývalých žien útechy.

V strede leta, kedy sa už pomaly Fond rozbiehal, Asahi šimbun uverejnili rozhovor s juhokórejským veľvyslancom Kim Te Džiom. Reportér Odagawa Kó zisťoval, či tento výročný rok bude príležitosťou na zlepšenie vzťahov a či k tomu dopomôže Fond ázijským ženám. Kim vypíchl niekoľko problémov, pre ktoré urovnanie vzťahov je stále zložité. V prvom rade naďalej existuje rozdiel v historickom povedomí o kolonizácii medzi Japonskom a Južnou Kóreou. Keďže rôzne názory japonských politikov na minulosť budia v zahraničí nedôveru, je dôležité, aby sa zrovnali najprv rozdiely v učebniciach pomocou medzištátnej spolupráce. Ďalej Kim podotkol, že vládne ospravedlnenie je oproti Hosokawovmu slabšie, čo je pre juhokórejskú vládu sklamaním. O Fonde sa vyjadril v podstate pozitívne. Povedal, že si je vedomý, že dohoda z roku 1965 komplikuje obetiam možnosť získať individuálne odškodnenie. Ocenil však humanitárnu pomoc, ktorú takto Japonsko ponúka. Privítal by však ešte ďalšie opatrenia na pomoc obetiam, ako napríklad domáce ošetrovanie.¹²⁸

Japonská verejnosť bola tiež rozdelená v otázke Fondu. Našli sa takí, ktorí ho brali ako urážku pre obeť a snahu japonskej vlády, ako sa vyhnúť zodpovednosti, respektíve ako ju presunúť na obyvateľstvo. Viacerí však Fond

---

¹²⁷ 「私は日本政府に要求したのです。民間人に何の罪があるというのですか。民間人からお金を集めるなんて、間違っています」

Nišiura, Akihide (21.6.1995) 元慰安婦への民間基金に反対（声）. in *Asahi šimbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

¹²⁸ Odagawa, Kó (14.7.1995) 日韓友好関係、固める道は 金太智・駐日韓国大使に聞く. in *Asahi šimbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

podporovali. Asahi šinbun v úvodníku z dňa 8.6.1995 uvádza, že Fond ázijským ženám je dobrým východiskom pre zlepšenie vzťahov, no nie je konečným riešením. Dôležité budú nasledujúce kroky v mene upevňovania dôvery susedných štátov¹²⁹. 17.6.1995 Asahi uverejnili ďalší podporný úvodník, v ktorom povzbudzovali ľudí k prispievaniu do Fondu.

...V tejto chvíli si želáme, aby napriek všetkému mnohí sympatizujúci ľudia vládny plán Fondu prijali a aby spolupracovali na vyjadrení bývalým ženám útechy aspoň ochoty ich odškodniť. ...

...Chcel by som poznamenať, že má aj výhodu, že občiansky fond nie je štátnym odškodnením. Čeliť vojne a napraviť minulé chyby nie je problémom iba vlády a štátu. Nie je tomu snáď tak, že tým, či prispeje alebo nie, má každý človek šancu sám o tom popremýšľať? ...

...Avšak je prácou každého Japonca, aby aspoň trochu uľavil jazvám, ktoré vojna zanechala, a aby zvýšili dôveru štátov východnej Ázie. Nemožno viniť z kolonizácie a vojny iba vtedajšiu vládu a usporiadanie. ...¹³⁰

Podporu Fondu vyslovili i čitatelia v kolonke Opinion. Napríklad Suzuki Masaaki verí, že zodpovednosť nesie celý národ a polemizovať o tom, či sa

¹²⁹ Anon. (8.6.1995) 国会決議は出発点にすぎない（社説）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

¹³⁰ ...しかし、それにもかかわらず、多くの心ある人々が政府の基金計画を正面から受け止め、元慰安婦たちへのせめてもの償いの気持ちを伝えるために協力することを、私たちはいま願う。...

...指摘したいのは、民間募金には、国家補償にはない利点もあるということだ。戦争を直視して過去の誤りを正すのは、政府や国会だけの問題ではない。一人ひとりが募金に応じるかどうかの選択を通じて、それが自分自身の課題でもあることを考える機会となしうのではないだろうか。...

...しかし、戦争が残した傷痕を少しでもいやし、東アジアの国々との信頼をはぐくむのは、日本人みなの仕事である。植民地支配や戦争を、当時の政府や体制だけのせいにするわけにはいかない。...

Celý článok je dostupný v prílohe 12.

Anon. (17.6.1995) 償いに私たちの心を（社説）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

majú jednotliví občania zapojiť alebo nie nijak obetiam nepomôže.¹³¹ Takajama Kuniaki napísal do novín, prečo do Fondu prispel. Chcel takýmto spôsobom podporiť vládne kroky, pretože na občianskej úrovni pomohol budovať lepšie vzťahy so susednými krajinami.¹³²

Začiatok roku 1996 sa niesol v znamení správ týkajúcich sa odstúpenia premiéra Murajamu z úradu a evaluácie jeho vlády. Sám vyhlásil, že si je vedomý problémov, ktorými Japonsko trpí, no bol rád, že aspoň vyriešil otázku požiadaviek chorých z oblasti Minamata, obetí atómových útokov a bývalých žien útechy.¹³³

Pre tieto ženy bol podľa neho riešením Fond ázijským ženám, ktorý síce inicioval a podporoval, no nestal sa štátnym odškodnením. Ostal iba občianskym fondom, kam z 90% prispeli súkromné osoby. Toto mu vytkol i profesor Jošimi Jošiaki, no vyzdvihol aspoň jedno pozitívum v Murajomovej vláde. A bol ním fakt, že o Vojne v Pacifiku hovoril ako o agresívnej vojne. Naznačil tiež, že nasledujúci premiér možno nebude zdieľať podobné historické povedomie ako Murajama.¹³⁴

¹³¹ Suzuki, Masaaki (4.7.1995) 「慰安婦基金」制度に協力を（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

¹³² Takajama, Kuniaki (27.8.1995) 平和基金通じ政府動かそう（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

¹³³ Anon. (6.1.1996) 政権555日、功も罪も 村山首相退陣. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

¹³⁴ Napokon mal profesor Jošimi pravdu. Premiér Hašimoto spočiatku nechcel poskytnúť list s ospravedlnením pre ženy útechy, ktoré sa rozhodli prijať peniaze z Fondu ázijským ženám. Na začiatku vlády síce daroval do fondu úspory svojej rodiny (necelých 400 000 jenov), ale išlo skôr o gesto a snáď i snahu inšpirovať národ k prispievaniu. V roku 1997 to bol jeho kabinet, ktorý oficiálne presadzoval názor, že niet dôkazov o násilnom odvliekaní žien. Síce sa pochybovalo o autenticite 河野談話 z roku 1993, no napokon sa zaň vláda postavila a uznala násilné odvliekanie na základe výpovedí.

Anon. (24.1.1996) 首相の寄金（窓・論説委員室から）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

Anon. (5.2.1996) アジア女性基金難航 「20億円」遠く、いま1億4000万円. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

Predseda Sociálnej demokratickej strany, ktorá kritizovala vládnu politiku, hneď po zvolení za premiéra zmenil svoje stanovisko a dovtedajšiu politiku obraňoval. Pozitívom jeho premiérstva je aspoň použitie slova „násilie“ v príhovore z dňa 15.8., čím napravil zahmlievanie protivojnovej rezolúcie 50 rokov od konca vojny. Vládou navrhnutý občiansky fond pre bývalé ženy útechy sa ale nestane riešením problému. Onedlho sa predloží správa špeciálneho spravodaja Komisie pre ľudské práva OSN a určite sa v nej bude naliehať, aby riešila otázku odškodnenie kvôli štátnej zodpovednosti. Premiér, ktorý by preukázal vodcovské schopnosti, by sa tým snád' dokázal poriadne zaoberať. Avšak v prípade, že by sa stal premiérom pán Hašimoto, bude historické povedomie otázne.¹³⁵

Fond, na ktorý bol premiér Murajama tak pyšný, však nenapredoval veľmi úspešne. Vyslúžil si veľkú kritiku zo strany aktivistov a obetí z Južnej Kóree a taktiež od Japoncov. Tí sa jednak sťažovali na jeho civilný charakter, a teda že nie je adekvátnym oficiálnym odškodnením, no tiež preto, že vláda očakávala veľké donácie od občanov, ktorí ale po prasknutí bubliny a ekonomických problémoch nemali veľa na rozdávanie. Podľa plánu sa mali vyzbierať 2 bilióny jenov, no už po niekoľkých mesiacoch sa ukázalo, že to bol nereálny cieľ¹³⁶. Okrem pomalého tempa zbierania prostriedkov na vyplácanie obetí sa polrok rokovalo o tom, aká suma by mala byť určená na osobu, aký by

---

Kihara, Tamijuki (26.5.2013) 「慰安婦強制連行、資料なし」橋本内閣が既に決定 安倍内閣以前 強制性は認める . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹³⁵政府の政策を批判する立場だった社会党党首が、首相になったとたんこれまでの政策を弁解する立場に変わった。首相になって「功」の部分といえば、戦後五十年の不戦決議があいまいになったのを、八月十五日の首相談話で「侵略」という言葉を使って正したことくらい。政府が提唱した元慰安婦への国民基金も、問題解決にはならない。近く国連人権委員会に特別報告官の報告書が提出されるが、ここで国の責任で補償問題に対応することが迫られるはずだ。権力基盤の弱い首相よりは、指導力を発揮できる首相の方がきちんと対応できるかもしれない。ただし、橋本氏が首相になった場合、その歴史認識が問われることになる。

Anon. (6.1.1996) 政権 5 5 5 日、功も罪も 村山首相退陣 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹³⁶ Anon. (5.2.1996) アジア女性基金難航 「20億円」遠く、いま1億4000万円. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

mal byť konkrétny obsah listu, ako bude prebiehať vyplácanie vládnej podpory na zdravotnícku starostlivosť a akým spôsobom sa majú peniaze a list doručiť. Chod Fondu komplikoval i fakt, že ho veľa obetí otvorene odmietlo, a teda nebolo jasné, či bude mať zmysel peniaze zbierať.

Ďalší problém pre Fond nastal na začiatku mája, kedy jedna z hovorkýň podala rezignáciu. Bola to manželka bývalého premiéra a aktivistka Miki Mucuko. Otázke žien útechy sa už roky venovala a k organizácii Fondu sa pridala, aby tak mohla pôsobiť na vládu v záujme žiadosti obetí o oficiálne odškodnenie. Ale po stretnutí s premiérom Hašimotom vyšlo najavo, že oficiálna kompenzácia možná nebude, čo ju veľmi sklamalo. Navyše zbierka napredovala príliš pomaly a bola kritizovaná z každej strany. V tom čase ešte stále nebolo isté, aká čiastka sa bude prerozdeľovať a či vôbec premiér poskytne sprievodný list s ospravedlnením. Vláda sa totiž obávala, že by jeho obsah mohol ovplyvniť prebiehajúce súdne procesy s vojnovými obeťami žiadajúcimi o kompenzáciu, a tak ho musela napísať veľmi pozorne¹³⁷.

Ešte na začiatku roku Radhika Coomaraswamy z OSN opäť apelovala na Japonsko, aby riešilo otázku žien útechy a vo svojej správe mu dala niekoľko rád. V prvom rade definovala systém útechy ako sexuálne otroctvo, ktoré je proti medzinárodnému právu, a tak musí uznať svoju legálnu zodpovednosť. Malo by zaplatiť individuálne odškodnenie a zverejniť všetky dokumenty týkajúce sa žien útechy. Každéj obeti by sa malo v liste verejne ospravedlniť. Ak je to možné, ľudia zodpovední za nábor žien a zakladanie staníc by mali byť potrestaní. A malo by sa prehĺbiť vyučovanie o tematike¹³⁸. Aj napriek

---

¹³⁷ V polovici augusta sa zverejnil list určený pre prijímateľky peňazí z Fondu ázijským ženám. Konečný obsah listu bol oveľa miernejší ako Hosokawovo či Murajamovo ospravedlnenie. Premiér v ňom uznal morálnu zodpovednosť, ale nie právnu. A nespomína sa v ňom agresívna vojna, kolonizácia ani násilné odvliekanie žien do staníc. Pre nepriamu formuláciu bol Hašimoto kritizovaný a list považovaný za neúprimný. Napriek tomu ho niekoľko obetí prijalo. Ako prvé boli bývalé ženy útechy z Filipín.

¹³⁸ Tanaka, Hideja (6.2.1996) 元従軍慰安婦に補償を 加害者処罰も勧告 国連人権委報告官 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

naliehaníu OSN a domácej i medzinárodnej kritike obchádzania oficiálneho odškodnenia obeť neverili, že by sa stanovisko Japonska zmenilo. A napokon sa nemýlili, pretože vláda uznala iba morálnu zodpovednosť.

Asahi šinbun pozorne sledovali diskusiu o Fonde a reakcie naň. Svojich čitateľov informovali o rôznych protestných podujatiach a pýtali sa na názor viacerých odborníkov. Profesor Jošimi Jošiaki napríklad pre noviny povedal, že Fond je síce šikovný ale nedostatočný vládny krok. Na riešenie otázky žien útechy by sa mal podľa jeho názoru využiť medzinárodný súd¹³⁹. Politológ a historik Gotó Ken'iči, ktorý bol zároveň členom komisie Fondu, tvrdil, že síce Fond neprinavrátí obetiam pošliapané ľudské práva, no je to minimálna podmienka na to, aby si Japonsko získalo späť dôveru regiónu¹⁴⁰. Profesor Hata Ikuhiko zas tvrdil, že v správe Radhiky Coomaraswamyovej sú chyby a nemala by sa brať do úvahy¹⁴¹.

Zahraničné občianske združenia správu OSN však hodnotili veľmi vysoko a urgovali politikov, aby sa ňou riadili. A Fond zas hodnotili veľmi nízko. Radili obetiam, aby nepoľavovali vo svojej snahe dosiahnuť oficiálnu kompenzáciu a aby Fond odmietli. Medzištátne vzťahy teda Fond vôbec neurovnal.

Ďalšiu vlnu odporu na začiatku leta vyvolal výrok poslanca Itagakiho Tadašihó z LDP. V spojitosti so zmienkou o ženách útechy v učebniciach stredných škôl povedal.

„Jednostranne sa opisuje, že boli nepľnoleté dievčatá násilu nútené pracovať ako ženy útechy a aj keď to nie je založené na historickej pravde, je to podávané

---

¹³⁹ Anon. (20.4.1996) 国際社会が解決求める 国連人権委の慰安婦決議に対する学者の声. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁴⁰ Gotó, Ken'iči (26.6.1996) 戦争被害者は「差別なき救済」を 後藤乾一 (論壇). in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁴¹ *ibid.*

*ako historický fakt. Chcem, aby sa s učebnicami narábalo serióznejšie, vrátane spôsobu vykonávania oficiálnej inšpekcie.*¹⁴²

Následne proti nemu vystúpili v Japonsku žijúci Kórejci i aktivisti zo zahraničia. Jedna bývalá žena útechy sa dokonca rozhodla ho priamo konfrontovať. Kim San Hi Itagakimu vyrozprávala, ako ju donútili stať sa ženou útechy, keď mala len pätnásť rokov. On jej však nechcel veriť, keď poprela, že dostávala peniaze. Požadoval od nej objektívny dôkaz, jej svedectvo mu nestačilo. Asahi šinbun rozhovor uverejnili 5.6.1996 deň po ich stretnutí¹⁴³. V tejto správe sa tiež spomína založenie Ligy na revíziu výuky dejín – Svetlé Japonsko (*Akarui nihon* 明るい日本) Liberálno-demokratickou stranou. Jej predseda Okuno Seisuke na tlačovej konferencii 4.6.1996 kritizoval opisy žien útechy v učebniciach a povedal.

*„Vojenský reportéri a vojenské sestry existovali, ale vojenské ženy útechy nie. Sú to ľudia, ktoré sa účastnili na obchodných transakciách. Transport na bojisku asi naplánoval štát alebo armáda, ale nebolo to násilné odvoliekanie.*¹⁴⁴

Itagaki ho v kritike učebníc podporil.

*„Učebnice, ktoré vštepujú obraz sexuálneho zneužívania, sú nevhodné.*¹⁴⁵

¹⁴² 「未成年の女性を強制的に慰安婦として働かせたと一面的に記述するなど、歴史の真実に基づいたものでなくても歴史的事実として取り上げているものがある。検定のあり方も含め、もっと真剣に教科書を扱ってほしい」

Anon. (29.5.1996) 慰安婦問題は「歴史の真実でない」自民党の板垣正参院議員が発言. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁴³ Celý článok je dostupný v prílohe 13.

Anon. (5.6.1996) 板垣発言に韓国の元慰安婦が抗議 板垣議員、「証拠を」と反論. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁴⁴ 「従軍記者や従軍看護婦はいたが、『従軍』慰安婦はいない。商行為に参加した人たちだ。戦地で交通の便を（国や軍が）図っただろうが、強制連行はなかった」

ibid.

¹⁴⁵ 「性的虐待のイメージを植え込む教科書のあり方はおかしい」

ibid.

Tieto výroky boli ostro kritizované a pre zriaďovateľov Fondu kontraproduktívne. Opäť sa totiž obeť nahnevali a spytovali úprimnosť politikov. Občianske združenia žiadali ich odvolanie a ospravedlnenie. Viaceré spolky politikom poslali protestné listy a petície. I čitatelia Asahi boli pobúrení. Oku Jasuši pre Opinion napísal, že bol pôvodne sympatizant LDP, no po urážlivých výrokoch je teraz rozčarovaný a sklamaný. Už LDP voliť nebude a Svetlé Japonsko by sa mala rozpustiť.¹⁴⁶ A Itagaki Kódži poznamenal, že tieto výroky poškvrnili dôstojnosť Japonska. Popieranie nevyhovujúcich faktov totiž nie je patriotizmus a vrhá tieň na tých, ktorí sa snažia budovať štát. Podľa jeho názoru by mal proti výrokom protestovať i premiér, ak obsah listu pre ženy útechy naozaj mieni. Inak to bude len zdrap bezvýznamného papiera¹⁴⁷.

Kórejské médiá odsudzovali Okunu i Itagakiho, pretože svojimi výrokmi môžu veľmi jednoducho ovplyvniť mládež, ktorá sa o tejto problematike poriadne neučí. V jedných novinách zo Soulu bolo uvedené.

„Keďže je pán Okuno verejný činiteľ, je potrebné žiadať o ospravedlnenie a preventívne opatrenie na vládnej úrovni.“ ... „Myslím si, že nastala chvíľa, aby sme raz prehodnotili, či je potrebné, alebo či má cenu, aby všetci občania Japonska jednotne nahlas protestovali voči takýmto bláznivým výrokom.“¹⁴⁸

Asahi šinbun v roku 1996 uverejnili 482 článkov so zmienkou o bývalých ženách útechy, z čoho 49 ich patrilo k rubrike Opinion. Čitateľov zaujala téma oficiálneho odškodnenia, správneho historického povedomia a Fondu ázijským

¹⁴⁶ Oku, Jasuši (9.6.1996) 「明るい日本」 国会議員連盟を自民党は切れ（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁴⁷ Itagaki, Kódži (12.6.1996) 日本の品位に泥を塗る発言（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁴⁸ 「奥野氏が公人である以上は謝罪と再発防止の要求などを政府レベルで求める必要がある」 ... 「こうした狂った発言を日本全体の見解のように国民すべてが反発して大声で対応する価値や必要があるのか、一度検討してみる時期になったのではないかと思う」
Anon. (6.6.1996) 韓国紙「また妄言」 板垣・奥野両氏の元従軍慰安婦への発言問題. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

ženám. Noviny neprezentovali jednotný názor, no väčšina článkov a príspevkov verejnosti zdieľali humanitárny ráz a vyjadrovali súcit so starnúcimi obeťami systému útechy. Okrem toho však Asahi upozornili na kontroverzné výroky, názory a pravicové tendencie. Tento posun komentoval i spisovateľ Wakaiči Kódži v interview pre Asahi. Povedal, že kým nebude v štáte silnejšia opozícia, nebude sa dať silneniu pravice vyhnúť¹⁴⁹.

Na začiatku roku 1997 bolo naplánované rokovanie prezidenta Kima a premiéra Hašimota za účelom budovania priateľských vzťahov. Pôvodne ani jedna strana nechcela debatovať o nedoriešených historických otázkach. Avšak tesne pred stretnutím tajomník Kadžijama Seiroku na tlačovej konferencii o ženách útechy povedal.

„Ľudia, ktorí sa teraz nahlas ozývajú, neštudovali kontext vtedajšej doby. Nevedia, že vtedy existoval systém licencovanej prostitúcie. Od nás staršia generácia sa až tak neprekoapí, aj keď sa pomenujú vojenskými ženami útechy. Mnohé k tomu (že sa stali registrovanými prostitútkami) asi dovedla chudoba. Tým, že odišli na bojisko, si mohli zarobiť a napokon sa vyskytlo i verbovanie a vymáhanie. Čo si myslíte o tom, že sa bez poznania okolností vyučuje len toto?“¹⁵⁰

Svojím výrokom naznačil, že všetky ženy útechy boli v staniach kvôli zárobku, a teda že boli obyčajné prostitútky. Vyslúžil si veľké pohoršenie

---

¹⁴⁹ Wakaiči, Kódži (25.10.1996) 薄れた歴史認識 総選挙総括 作家・若一光司さんに聞く 【大阪】.in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁵⁰ 「今、声高に言っている人たちは、その時代背景について習っているわけではない。当時、公娼（こうしょう）制度があったということを知らない。私たちより上の世代は従軍慰安婦といってもそれほど驚かない。（公娼になったのは）多くは貧しくてカネのためだったんだろう。戦地に行くと加給金がもらえるということもあったし、最後には徴用とか徴発があったんだ。背景も知らずに、そういうことだけを教えるのはどう思うか」
Anon. (25.1.1997) 「慰安婦問題では時代背景考慮を」 梶山静六官房長官が認識示す.in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

a kritiku z domova i zo zahraničia. Hatojama Jukio z Demokratickej strany Japonska sa k tomu vyjadril nasledovne.

Tento výrok je extrémne závažný, keď si pomyslíme, že tajomník je hovorca vlády. Pokiaľ takéto výroky budú pokračovať, určite nebude možné pretaviť vzťahy s Južnou Kóreou a Čínou do skutočného priateľstva.“¹⁵¹

Potom sa Kadžijama ospravedlnil slovami, že len tlmočil to, čo mu bývalý minister zahraničných vecí Nakajama Taró povedal po svojej návšteve Číny. Jeho výrok však ovplyvnil priebeh rokovania premiéra s prezidentom. Hašimoto sa musel v jeho mene Kimovi ospravedlniť. Na zasadaní parlamentu sa potom Kadžijama ospravedlnil premiérovi.

„Dá sa povedať, že to bolo nezrelé, no úplne som zabudol, že sa na druhý deň (po výroku) bude konať rokovanie premiéra. Premiérovi Hašimotovi som sa za to ospravedlnil a poprosil som ho, aby kórejskému prezidentovi Kim Jon Samovi vysvetlil situáciu slovami: Chcem sa ospravedlniť kórejskému národu, ak som ho pobúrila.“¹⁵²

Doi Takako zo Sociálnej demokratickej strany na jeho adresu povedala.

Na parlamentnej tlačovej konferencii sa obvykle premýšľa o výroku vládneho tajomníka Kadžijamu Seirokua o otázke vojenských žien útechy, a preto sa o ňom hovorí. Je to problém, ktorý sa neuzavrie iba vysvetlením, že prezentoval príbeh, ktorý od niekoho počul. (Vládny líder) si musí uvedomiť, ako môže zraniť

¹⁵¹ 「政府のスポークスマンが官房長官であると考えたときにこの発言は極めて重い。このような発言が続く限り、日韓、日中関係が、本当の意味で裸の付き合いができるはずがない」

Anon. (27.1.1997) 梶山長官の従軍慰安婦めぐりの発言、民主党の鳩山代表が批判 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁵² 「大人げないといえば大人げないが、（発言の）次の日に首脳会談が行われることをつい失念していた。そのことを橋本龍太郎首相におわびしたし、首相から金泳三韓国大統領に事情の説明を願い、『韓国国民に嫌な思いをかけたとすればおわびして欲しい』と申し上げた」

Anon. (29.1.1997) 次の日の首脳会談を「つい失念」 梶山氏、慰安婦関連発言で釈明. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

*češť a dôstojnosť žien v otázke vojenských žien útechy. Myslím si, že je poľutovaniahodné, že sa bezcitné výroky často stávajú diplomatickými problémami. Ako strana chceme zvážiť reakciu na Kadžijamov výrok.*¹⁵³

V nasledujúcich rokoch sa podobné incidenty opakovali a Asahi šinbun ich vždy komentovali s dávkou kritiky. Uverejňovali aj podobne ladené názory čitateľov, ktorí často len krútili nechápavo hlavou nad politikmi, ktorí popierali existenciu dávno potvrdených faktov. Nešlo však len o politikov. 28-ročná Jamada Asako pre Opinion opísala svoj šok, keď rovesníčky jej mamy neprejavili súcit s obeťami systému útechy.

„Ale toto sa netýka len Japonska, no nie?“ „A prečo sa viní iba Japonsko?“ „Problémom je, či násilné odvliekanie naozaj bolo.“ „Veľmi sa mi to nezdá, nechápem to.“ atď, atď...

*Zaskočilo ma to a keby som sama bola ženou útechy, ich slová by smutne rezonovali v mojom vnútri.*¹⁵⁴

Usúdila, že takéto názory pramenia z neznalosti. Tá vedie k nezájmu a napokon k apatii v spoločnosti. A preto zdôrazňovala dôležitosť výuky moderných dejín¹⁵⁵.

¹⁵³従軍慰安婦問題に関する梶山静六官房長官の発言について国会内での記者会見でふだん思っているから口に出る。「他人から聞いた話を紹介した」（という釈明）だけでは済まない問題だ。（政府のリーダーは）従軍慰安婦問題で、女性の名誉や尊厳がいかに傷つけられているか、自覚をもっていなければいけない。心ない発言がしょっちゅう外交問題になることを残念に思う。（梶山発言への対応を）党として考えたい。

Anon. (28.1.1997) 梶山発言（発言録・27日）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁵⁴「こういうことって日本だけじゃないんだけどね」「どうして日本だけが責められるんだろう」「強制連行が本当にあったのか、そこが問題」「あまり自分の身に迫ってこない、ピンとこない」などなど.....

私は内心あぜんとし、そして自分が慰安婦自身であるかのように、その言葉が胸の奥に悲しく響いた。

Jamada, Asako (31.1.1997) 慰安婦問題めぐり、他人の痛みを分かち難しさ（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁵⁵ ibid.

Ku koncu obdobia 1991-1997 bola najdiskutovanejšou témou v spojitosti so ženami útechy práve otázka, ako zahrnúť túto epizódu Vojny v Pacifiku do osnov japonských škôl. Keď sa v roku 1996 objavili návrhy na úpravu obsahu učebníc dejepisu pre žiakov druhého stupňa základných škôl, ktoré obsahovali stručnú zmienku o systéme útechy, konzervatívni lobisti sa postavili na odpor. V decembri 1996 predstaviteľ konzervatívneho tábora, profesor Fudžioka Nobukacu, založil spoločnosť Spoločnosť na vytvorenie nových učebníc dejepisu (*Atarašii rekiši kjókašo o cukuru kai* 新しい歴史教科書を作る会), ktorá si určila za úlohu napísať novú edíciu učebníc dejepisu. Členovia spoločnosti sú presvedčení, že spomínanie žien útechy alebo počtu usmrtených v nankingskom masakri je len „patologický symptóm masochistického postoja progresívnych intelektuálov k histórii národa“¹⁵⁶.

V roku 1997 však vláda schválila pôvodné návrhy siedmich rôznych učebníc a všetky obsahovali viac či menej inkriminujúcu poznámku o systéme útechy¹⁵⁷. Išlo o priamy výsledok medzinárodného nátlaku na Japonsko vyhovieť požiadavke hnutia za nápravu o šírení povedomia o systéme úpravou školských osnov.

Pravicoví revizionisti zo Spoločnosti na vytvorenie nových učebníc dejepisu neboli spokojní. Tvrdili, že ak sa teda má o ženách útechy v učebniciach hovoriť, tak nech sa prezentuje celkový obraz systému. Tieto zariadenia totiž existovali i na domácom fronte, zakladali si ich aj iné národy,

---

¹⁵⁶ Soh (2008), str. 170

¹⁵⁷ Príklady poznámok o ženách útechy z učebníc citované v Soh (2008), str. 169:

1- učebnica vydavateľstva Nihon Šoseki: „Nútili tiež ženy, aby slúžili armáde ako ženy útechy a zle s nimi zaobchádzali.“

2- učebnica vydavateľstva Tókjó Šoseki: „Boli tam mnohé ženy, ktoré boli nasilu poslané na front ako ženy útechy.“

3- učebnica vydavateľstva Šimizú Šoin: „Niektoré ženy z Kóree a Taiwanu boli prinútené pracovať v zariadeniach útechy na fronte.“

4- učebnica vydavateľstva Ósaka Šoseki: „Vzali mladé ženy z miest, akými bola Kórea, aby slúžili ako ženy útechy blízko frontu.“

5- učebnica vydavateľstva Kjóiku Šuppan: „Mnohé kórejské ženy a iné boli posielané na front ako vojenské ženy útechy.“

ba čo viac Američania ich po obsadení Japonska vyžadovali tiež¹⁵⁸. Diskutovali aj o tom, či by sa tak mladí žiaci mali vôbec učiť o tejto problematike. Presadzovali názor, že to nemá výchovný zmysel a že pre ich psychologický vývoj tento obsah nie je vhodný¹⁵⁹.

Asahi šinbun sa hlásili k názoru, že by učebnice mali obsahovať state o ženách útechy a iných podrobnostiach z vojny. Nie je potrebné tieto detaily z učebníc vymazávať, pretože tým ešte zločiny z minulosti nezmiznú a je lepšie deti poriadne vzdelávať, aby si neskôr mohli sami vytvoriť názor¹⁶⁰. Gunši Júko pre Opinion napísala, že je veľmi vďačná svojim učiteľom, ktorí jej poskytli možnosť naučiť sa o systéme útechy aj napriek chýbajúcim informáciám v učebniciach. Povedala, že jej to pomohlo stať sa lepším človekom a lepšou matkou pre svoje deti¹⁶¹. Viacerí študenti tiež napísali do redakcie, že si želajú, aby boli učebnice detailnejšie a aby sa z nich nevymazávali dôležité záležitosti. Sakai Satoko napríklad uviedla.

Chceme, aby nás učili fakty tak, ako sa udiali. A chceme ich poznať. Keďže sme sa narodili na tento svet ako Japonci a musíme prežiť svoj život ako Japonci, chceme žiť s plným vedomím o dobrých i zlých stránkach Japonska. Chceme totiž žiť nesúc zodpovednosť za všetko, vrátane minulosti.

Pri klamstvách sa nezrovnalosti niekde určite prejavia. Nechceme takú falošnú spoločnosť. Myslím si, že je úlohou našej generácie, aby sme boli hrdí na

---

¹⁵⁸ *ibid.*, str. 170

¹⁵⁹ Spoločnosť v roku 2001 predstavila vlastnú učebnicu dejín, ktorá neobsahuje „pochmúrne“ názory na vojnu a žiadne poznámky o ženách útechy. Poskytovala tak možnosť mládeži vybudovať si pozitívny vzťah k vlasti a nie hanbu. Vláda ju síce schválila, ale vyvolalo to vlnu protestov doma i v zahraničí. Následne túto učebnicu použilo len malé percento škôl (0,039%). Napriek tomu revizionisti a ich názory ovplyvnili edície ďalších učebníc a niektoré z nich rovnako opomínajú systém útechy.

ibid., str. 170

¹⁶⁰ Anon. (2.4.1997) なぜ歴史を学ぶのか (社説) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁶¹ Gunši, Júko (15.2.1997) 生き方考えた慰安婦の授業 (声) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

*dobré veci, oľutovali tie zlé a aby sme to využili pre odteraz lepšie spoločenské usporiadanie.*¹⁶²

Okrem študentov sa otázka učebníc citlivo dotýkala i učiteľov. Ója Takeo, učiteľ spoločenských vied na druhom stupni základnej školy, tiež potvrdil, že je nevyhnutné učiť žiakov o vojne. On tiež vyučuje o ženách útechy a ako učebný materiál využíva spovede obetí. Deti sa tak učia o vojne a mieri, súcítia s obeťami a núti ich to k zamysleniu. Nie je to ani masochistické, ani protijaponské¹⁶³.

Čo sa týka Fondu ázijským ženám, v rokoch 1996 a 1997 už riešil viaceré projekty odškodnenia a tým pádom sa mnohí domnievali, že sa problém blíži ku koncu. V januári napríklad Asahi informovali o tom, že 7 obyvateľiek Južnej Kóree prijalo peniaze z Fondu kvôli ich pokročilému veku aj napriek protestom mnohých obetí a občianskych združení. Oproti vtedy registrovaným približne 150 obetiam to však bolo veľmi málo prijímateľiek. Zriaďovatelia Fondu však dúfali, že to bude inšpirovať ostatné.

Vo februári 1997 JNN (*Džapan ňjúsu nettowáku* ジャパン ニュース ネットワーク) uskutočnil prieskum, v ktorom sa respondentov pýtal, čo si myslia o reakcii politikov a vlády na otázku žien útechy. Vyše 50% povedalo, že by sa politici mali poriadne ospravedlniť ázijským krajinám a ich obetiam. 27% sa

---

¹⁶²私たちはありのままの事実を教えてほしい。そして知りたい。日本人としてこの世に誕生した以上、一生を日本人として送らなくてはならないのだから、日本に関する良いことも悪いこともすべてを知って生きてゆきたい。過去も含め、すべてのことに責任を持って生きてゆきたいのだ。

うそをつけば必ずどこかでつじつまが合わなくなる。そんな偽りの世の中にはしたくない。良いことは誇りとして、悪いことは反省材料として、今後のよりよい社会構成のために生かすことが、私たちの世代に与えられた使命であると思ふ。

Sakai, Satoko (2.9.1997) 過去の事実を全部知りたい(声) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

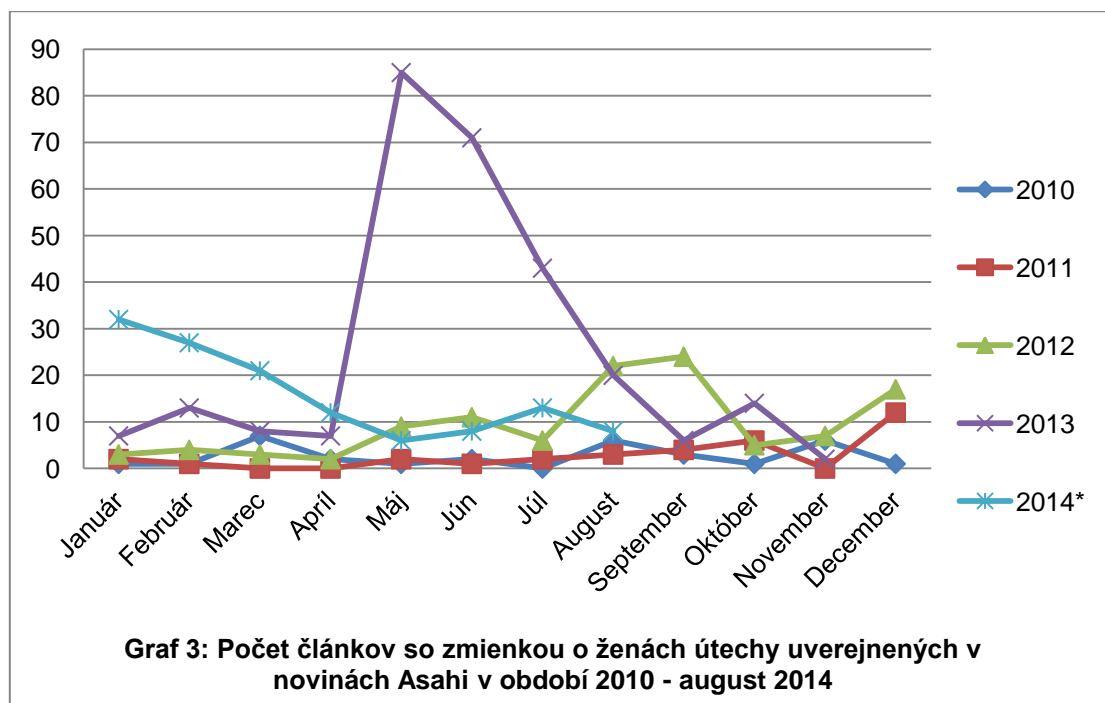
¹⁶³ Ója, Takeo (23.2.1997) 従軍慰安婦の証言、中学の授業で教える(声) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

domnievalo, že sa Japonsko ospravedlnilo už priveľakrát. A 14% tvrdilo, že sa premiér ospravedlnil a že vláda riešila problém adekvátne¹⁶⁴.

Po roku 1997 záujem o túto tematiku značne opadol a po roku 2002, kedy Fond ukončil väčšinu projektov na odškodnenie, sa počet článkov v novinách so zmienkou o ženách útechy zmenšil ešte viac¹⁶⁵. K oživeniu problematiky došlo v posledných rokoch najmä kvôli kontroverzným prehláseniam niektorých konzervatívnych politikov, ktorí trvajú na tom, že násilné odvliekanie žien do staníc nie je podložené písomnými dôkazmi, a teda nie je preukázateľné, čo pobúrilo bývalé obeť i aktivistov.

3.2. ČLÁNKY V DRUHOM OBDOBÍ 2010-2014

V tomto období vyšlo v novinách Asahi oveľa menej článkov so zmienkou o bývalých ženách útechy, ako to znázorňuje graf 3.

¹⁶⁴ Jošimi, str. 27

¹⁶⁵ Medzi rokmi 1991 a 1997 vyšlo každý rok priemerne okolo 400 článkov súvisiacich so ženami útechy. Medzi rokmi 1998 a 2002 bol priemerný počet 175 a od 2003 po 2010 už len 100.

V roku 2010 vyšlo zatiaľ najmenej článkov, ktoré obsahovali aspoň raz pojem *džúgun ianfu*. Od toho roku po august 2014 bolo i niekoľko takých mesiacov, kedy sa ani raz v novinách táto téma neobjavila. Množstvom článkov týchto necelých 5 rokov ani nepresahuje celkový počet z roku 1997. S výnikou jedného krátkeho obdobia v roku 2013, sa noviny tejto problematike nevenovali do takej miery, ako tomu bolo na začiatku 90. rokov. Aj príspevkov čitateľov do stĺpiku *Opinion* pokleslo.

Tento trend je ale pochopiteľný. Spočiatku išlo o senzáciu a pre mnohých išlo o neznámu záležitosť, o ktorej chceli zistiť čo najviac detailov. Svedčia o tom listy čitateľov, v ktorých priznali svoju neznalosť a túžbu dozvedieť sa viac. Posledných 5-6 rokov však už neprinieslo žiadne prelomové detaily o systéme útechy. Jedinou novinkou boli oznamy o úmrtiach obetí, narastajúcom počte stredajších demonštrácií v Soule, odhalení niekoľkých pamätníkov venovaných ženám útechy v zahraničí a kontroverzných výrokov istých politikov, ktorí pobúrili verejnosť, pretože tvrdili, že neexistuje dôkaz o násilnom odvliekaní žien do staníc, že Vojna v Pacifiku bola oslobodzovacou vojnou, alebo že systém útechy bol nevyhnutnosťou.

V roku 2010 sa v novinách objavilo zopár krátkych správ o konaní rôznych podujatí, ktorých cieľom bolo propagovať žiadosť aktivistov o oficiálne ospravedlnenie a odškodnenie, alebo udržať otázku bývalých žien útechy naďalej živú v pamäti verejnosti.

Popri zhromaždeniach, prednáškach a premietaní dokumentárnych filmov, Asahi uverejnili tri správy o neúspešných súdnych procesoch vojnových obetí z Číny, Južnej Kóree a Filipín. Správa o čínskych ženách, ktoré sa odvolali na najvyšší súd so žiadosťou o odškodnenie, bola najkratšia. Jednou vetou noviny skonštatovali, že súd žiadosť obetí zamietol. Správa z Manily síce

nebola oveľa dlhšia, no bola pri nej vytlačená i fotografia bývalých žien útechy, ako ticho protestovali so sviečkami v ruke proti rozhodnutiu filipínskeho súdu, ktoré im tiež zamietlo odškodnenie rovnako ako japonský súd. Silu a presvedčivosť článku umocňuje i opis tejto demonštrácie, ktorý je v podstate iba vedľajší detail:

Ženy s tvármi zbrázdnenými hlbokými vráskami už majú okolo 80 rokov. Osem žien so sviečkou v ruke spolu s podporovateľmi ticho postávali pred bránou najvyššieho súdu.¹⁶⁶

A autor zakončil článok výrokom jednej z obetí, ktorým chcel v čitateľoch vyvolať sympatie a zdôrazniť urgentnosť problematiky:

Pani Remedios Dialino, narodená na ostrove Samar, ktorá sa zúčastnila protestu, povedala: „My už nemáme čas. Chcem, aby nová vláda (nasledujúceho prezidenta Akina, ktorá bola inaugurovaná 30.) niečo urobila.“¹⁶⁷

Tretia správa sa týkala 23 kórejských žien, ktoré sa počas vojny stali členkami dobrovoľníckych jednotiek (*teišintai* 挺身隊), lebo ich zlákala vidina budúceho uplatnenia po práci v japonskej firme. V roku 1944 nastúpili do práce, kde museli ťažko robiť v 12-hodinových smenách v tvrdých podmienkach a bez školenia. Tieto ženy sa nestali ženami útechy, no pretože si mnohí mysleli, že ženské dobrovoľnícke jednotky bolo len ďalšie meno pre ženy útechy, dlho sa nikomu nezverili so svojimi vojnovými skúsenosťami. Nanešťastie ani tieto robotníčky však na súde neuspeli, pretože bolo rozhodnuté, že na základe dohody z roku 1965 jednotlivci nemajú nárok žiadať o akékoľvek odškodnenie.

---

¹⁶⁶顔に深いシワをきざんだ女性たちはすでに80歳前後。8人がろうそくを手に、支援者らとともに最高裁の門前に無言で立ち続けた。

Anon. (23.6.2010) 沈黙に怒り込めて 元慰安婦、補償認めぬ比の最高裁に抗議. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁶⁷抗議に参加した中部サマール島出身のレメディオス・ディアリノさん(79)は「私たちにはもう時間がない。(30日に発足するアキノ次期大統領の)新政権には何とかしてほしい」と話した。

ibid.

I v roku 2010 sa rozoberali učebnice dejepisu. 24.3.2010 Higašioka Tecu a Makino Jošihiro, korespondenti pre Asahi šinbun v Soule, uverejnili článok, v ktorej prezentovali výsledky japonsko-kórejského historického výskumu skupiny expertov z oboch krajín, ktorí v roku 2007 v rámci Malej učebnicovej skupiny (*Kjókašo šógurúpu* 教科書小グループ) začali pracovať na porovnávaní obsahu učebníc moderných dejín. Výskum preukázal rozdiely medzi Japonskom a Južnou Kóreou vo viacerých otázkach spojených s historickým povedomím. Kórejská strana napríklad kritizovala Japonsko v tom, ako sa zredukovali zmienky o ženách útechy v učebniciach dejepisu po roku 1996. Japonská strana sa bránila tým, že sa snaží chrániť vládu a spoločnosť, a preto eliminovala z kníh nesprávne opisy. Naopak ona namietala, že kórejská výuka je protijaponská, na čo kórejskí experti reagovali, že vyučovať žiakov o anexii kórejského polostrova je samozrejmosťou. Spájať však protijaponské nálady v Kórei s protijaponskou výukou je len presúvanie zodpovednosti¹⁶⁸. V prvej časti článku autori zhodnotili vehementnú výmenu názorov, a potom ju v krátkosti ešte zhrnuli podľa sporných bodov formou argumentov a protiargumentov, pričom jednoznačne dosiahli to, aby čitateľov podnietili k zamysleniu a prehodnotili existujúci stav obsahu učebníc.

Z 30 článkov so zmienkou o ženách útechy v roku 2010 bolo 5 uverejnených v stĺpiku Opinion. 3 z nich obsahujú jednu spoločnú myšlienku, a to nárast nacionalizmu v krajine.

Prvý článok pochádza z pera profesora a historika kórejského pôvodu žijúceho v Japonsku, Čó Keitacua. Spočiatku náladovým spôsobom opísal anexiu Kórejského polostrova a to, ako sa po vojne krajina spamätala a rozvinula v moderný štát. Potom svoju pozornosť presunul na japonské prostredie, kde si všíma, že existujú ľudia, ktorí tvrdia napríklad, že ženy útechy neboli nasilu odvliekané na front. Sústreďujú sa na pozitívne stránky

¹⁶⁸ Higašioka, Tecu & Makino, Jošihiro (24.3.2010) 教科書、日韓に深い溝 第2期歴史共同研究、報告書を公表 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

kolonializmu a nadľahčujú prísnosť režimu. Zoskupenie ľudí, ktorí si hovoria *New Right* (Ňjúraitō ニューライト), podryva dôveryhodnosť výrokov politikov, podporuje protikórejské nálady v krajine a snahu zabudnúť na minulosť. Profesor Čó poukazuje na nebezpečenstvo, ktoré títo ľudia znamenajú¹⁶⁹.

Druhý kratší príspevok zaslala do redakcie 83-ročná Fudžimura Eiko, ktorá sa v reakcii na jeden televízny dokumentárny film chcela prihovoriť generácii, ktorá už vojnu nepozná z prvej ruky. Prízvukovala, že je nevyhnutné o minulosti vedieť a oľutovať vojnové zločiny. Spomenula tiež kritiku, ktorú si Japonsko vyslúžilo po roku 2007, kedy sa niektorí politici vyjadrili k otázke žien útechy v duchu, že neboli nasilu odvliekané¹⁷⁰.

A na tendenciu popierania a zahmlievania vojnovkej minulosti v politických kruhoch poukázal i bývalý premiér Hosokawa Morihiro, s ktorým v auguste urobil rozhovor Wakamija Jošibumi. Hovoril o tom, ako sa Kórejcom ospravedlnil a že to bolo prijaté priaznivo. Dokonca boli jeho slová považované za prvé jasné ospravedlnenie. Hosokawa kritizoval tých, ktorí svojimi výrokmi podkopali jeho ospravedlnenie a tých, ktorí vyzdvihujú pozítiva kolonializmu. A svoje obavy z neonacionalizmu vyjadril nasledovne.

„Veľmi sa toho obávam. Ide o trend tiahnuci smerom ku neonacionalizmu. Verejnosť je najednej strane obozretná, no môže sa ľahko dať strhnúť, a preto, ak si nedá veľký pozor, môže štát opäť zviest.“¹⁷¹

¹⁶⁹ Čó, Keitacu (25.3.2010) (朝日アジアフェローから)「併合」100年 日韓の近代化論に危うさ 趙景達 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁷⁰ Fudžimura Eiko (11.8.2010) (声) 歴史の真実の上に立った行政を. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁷¹ 「非常に危惧(きぐ)しています。ネオ・ナショナリズムの方に引っ張られる流れですね。大衆は賢明な半面、乗りやすいところがあるから、よほど気をつけないとまた国を誤りかねません」

Wakamija, Jošibumi (14.8.2010) (インタビュー) 韓国併合100年、元首相の思いは元首相・細川護熙さん . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

V nasledovných rokoch sa však táto otázka dostala do novín ešte veľakrát, čo vykreslilo určitý posun v japonskej spoločnosti. Deväťdesiate roky sa niesli zväčša v znamení sympatií voči ženám útechy a snahy pomôcť im ako znak toho, že Japonsko prebralo vojnovú zodpovednosť z humánneho hľadiska. No posledných niekoľko rokov naznačuje skôr to, že sa japonská spoločnosť stala pasívnou, ba dokonca ľahostajnou v tejto otázke. Platí to najmä o mladšej generácii. V tomto období sa v rubrike Opinion už takmer vôbec neobjavili príspevky od čitateľov vo veku pod 30 rokov. A navyše momentum získala pravicovo zmýšľajúca skupina.

Rok 2011 bol pre kórejských aktivistov významným. V lete kórejský ústavný súd rozhodol, že konanie kórejskej vlády voči ženám útechy bolo neústavné. Nesnažila sa totiž vybaviť pre obeť individuálne odškodnenie a iba pasívne prijala konštatovanie japonských činiteľov, že dohoda z roku 1965 všetky pohľadávky vyriešila. Od tohto momentu kórejskí predstavitelia aktívnejšie presadzovali riešenie problému.

Druhou významnou udalosťou pre ženy útechy a ich podporovateľov bola tisíca stredajšia demonštrácia pred japonským veľvyslanectvom v Soule. Pri tejto príležitosti bola odhalená socha mladého dievčaťa, ktorá mala pripomínať politikom nedoriešený stav problematiky. Asahi šimbun citovali tajomníka Nodovho kabinetu, Fudžimuru Osamua, ktorí na tlačovej konferencii o vztýčení sochy povedal.

„Je vskutku poľutovaniahodné, že sa nasilu postavila. Odteraz budeme navrhovať kórejskej vláde, aby ju odstránila.“¹⁷²

---

¹⁷² 「建設が強行されたことは誠に残念だ。今後、韓国政府に撤去を申し入れていく」
Anon. (14.12.2011) 韓国元慰安婦集会 1000回 ソウル日本大使館そばに記念碑設置. in *Asahi šimbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

Noviny informovali aj o tom, že z počtu oficiálne registrovaných bývalých žien útechy v Južnej Kórei (234) už žije iba 63, pričom tento rok ich umrelo 16. Správa je síce krátka a vecná, no svojím obsahom prekvapivá a dôrazná. Článok ešte doplnila farebná fotografia bronzovej sochy, čím sa umocnila jeho naliehavosť a schopnosť zaujať čitateľov a donútiť ich k opätovnému premýšľaniu o otázke žien útechy.

Niekoľko čitateľov reagovalo na túto udalosť pozitívne a považovali to za čin s hlbokou myšlienkou. Napríklad podľa Kawaniši Megumi by japonská vláda mala sochu brať ako symbol odporu voči vojne¹⁷³ a Sasada Nobujuki podotkol, že namiesto žiadosti o odstránenie sochy, sa mal premiér obetiam na tisícej demonštrácii radšej prihovoriť¹⁷⁴.

Ideálnou príležitosťou pre prezidenta I Mjon Baka, kedy mohol Japonsku predniesť žiadosť o vyriešenie otázky odškodnenia žien útechy, bolo stretnutie s premiérom Nodom Jošihikom v decembri. 19.12.2011 Asahi uverejnili dva články o debate. V prvom sa zhrnul dovtedajší vývoj otázky žien útechy a jeho dopad na politickú situáciu. Čo sa týka rokovania s prezidentom, Noda na jeho žiadosť doriešenia problému vyhlásil, že z morálneho hľadiska sa o ňom uvažuje a vyzdvihol i Fond ázijským ženám ako príklad humanitárnej pomoci, ktorú Japonsko poskytlo v snahe pomôcť obetiam¹⁷⁵. V podstate išlo o vyhýbavú odpoveď. Zato Noda vytkol prezidentovi, že odhalenie sochy pred veľvyslanectvom v Soule bol neuvážžený čin a žiadal jej odstránenie. Na to prezident I reagoval nasledovne.

---

¹⁷³ Kawaniši, Megumi (23.12.2011) (声)慰安婦の像に心の訴え聞いて. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁷⁴ Sasada, Nobujuki (20.10.2011) (声)元慰安婦に謝罪と賠償が必要. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁷⁵ Minister zahraničných vecí potom povedal, že nešlo o prísľub ďalšej pomoci a žiaden podobný fond sa nechystá.

*Očakávam premiérovu úprimné riešenie. Očakávam najmä premiérovu rozhodnosť. Keby japonská vláda prejavila aspoň trochu záujmu, nestalo by sa to. Bez úprimných opatrení sa možno vztýči druhá, tretia socha vždy, keď babička (bývalá žena útechy) umrie.*¹⁷⁶

V druhom článku boli uverejnené ďalšie detaily z rozhovoru Iho a Nodu, pričom kórejský prezident prvýkrát naznačil, že by sa snád' mohlo bližieť doriešenie otázky *ianfu*. Pre Kóreu sa stala totiž prioritou¹⁷⁷ najmä preto, že je prekážkou v nastolení lepších vzťahov medzi štátmi. Noda mu však oponoval nemenným vládnym stanoviskom, že právne vyrovnanie sa už dávno uskutočnilo a socha pred ambasádou to nezmení. Ale dohodli sa na ďalších rokovaníach, kde by mali hovoriť i o územnom spore o Takešimu a ekonomickej spolupráci¹⁷⁸.

V roku 2012 zaujala novinárov a verejnosť na niekoľko mesiacov jedna výstava, respektíve fakt, že bola zrušená. 19.5.2012 Asahi šinbun priniesli správu o príprave výstavy fotografií v Nagoji žijúceho kórejského fotografa An Se Hona. Nafotil dvanásť bývalých žien útechy kórejského pôvodu, ktoré sa po vojne nevrátili do vlasti a ostali žiť v Číne. Bol to niekoľkoročný projekt a An ním chcel zvýšiť záujem verejnosti o otázku žien útechy. Článok bol doplnený

---

¹⁷⁶首相の誠意ある解決策を期待する。首相の決断を改めて期待する。日本政府が少しだけ関心を寄せていれば、起きなかった問題だ。誠意ある措置がなければ、(元慰安婦の)おばあさんが亡くなるたびに第2、第3の碑が建てられるだろう。

Hakoda, Tecujo & Macumura, Ai (19.12.2011) 慰安婦問題、再び噴出 引かぬ日韓、糸口見えず 首脳会談 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁷⁷ Na toto Abe Šinzó reagoval nasledovne: 韓国側から従軍慰安婦問題の解決が優先事項という発言があった。これはとっくのとうに解決済みの問題。こんなことになってしまったのは(日本が)善意を示したから。善意は弱さになるんです。残念ながらそれが国際社会の常識です。

Anon. (19.12.2011) 発言録 18日 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁷⁸ Hakoda, Tecujo & Macumura, Ai (19.12.2011) 慰安婦問題、解決迫る 李大統領が初言及 日韓首脳会談 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

o informácie o sprievodných akciách, o plánovanom otvorení výstavy a dve fotografie žien, ktorých osudy svojimi fotkami An zachytil¹⁷⁹.

Táto správa však mala neočakávaný ohlas. An i firma Nikon, ktorá sa s ním dohodla o prenájme priestorov na výstavu, dostali veľa anonymných protestných telefonátov, listov a emailov. Firma napokon akciu zrušila bez udania dôvodu. Fotograf bol znechutený a rozhodol sa podniknúť rázne kroky voči Nikonu, ktorý mu takýmto spôsobom obmedzil právo slobodného prejavu. Kauza sa dostala až na tokijský súd a ten rozhodol v prospech Ana. Nariadil firme Nikon sprístupniť predtým zjednané priestory. Výstava sa tak mala uskutočniť podľa plánu od 26.6.2012 do 9.7.2012.

No týmto sa to neskončilo. Firma sa odvolala, no kým sa čakalo na ďalšie pojednávanie, nadišiel deň vernisáže. Pred budovou Nikon salónu v Šindžuku sa zhromaždilo v ten deň veľa protestujúcich demonštrantov, ktorí vykrikovali, že má výstava politický obsah, že je násilné odvliekanie žien obyčajný výmysel a že výstava očierňuje Japonsko¹⁸⁰. Firma Nikon vyhlásila, že, ak by bolo odvolanie úspešné, výstavu zruší, aj keď je už v priebehu. Táto hrozba však nebola jediná nepríjemnosť z jej strany voči fotografovi. V budove umiestnila ochranku, ktorá kontrolovala tašky návštevníkov, a detektory kovov. Zamedzila tiež Anovi, aby pod fotografie uviedol mená fotografovaných žien a komentár k fotografiám. Bránila tiež rozdávaniu letákov o akcii.

Odvolanie napokon súd zamietol a firma nepochodila s odvolaním ani na najvyššom súde. Výstava sa ukončila v predurčenom čase aj napriek všetkým

---

¹⁷⁹ Fan, Čo Ru (19.5.2012) 元慰安婦を撮り継ぐ 中国残留 1 2 人の「苦悩」取材した韓国人 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁸⁰ Anon. (26.6.2012) 元慰安婦写真展、開催 会場周辺で抗議活動 東京・新宿のニコンサロン . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

problémom a neustálym protestným akciám. Za dva týždne trvania výstavu navštívilo takmer 8000 ľudí¹⁸¹.

Vďaka mediálnemu ohlasu sa občania Nerimy rozhodli vyjsť fotografovi v ústrety a ponúkli mu priestory v Sakaečo na druhú výstavu. Malé občianske združenie a bývalý producent z NHK a profesor Nagata Kózó mu chceli umožniť vystaviť svoje diela bez akýchkoľvek obmedzení^{182 183}. Výstavu si pozrelo približne 1300 návštevníkov.

Neskôr sa v novinách opäť písalo o spore Ana a firmy Nikon. Podľa pôvodnej zmluvy mu totižto firma prisľúbila prenájom priestorov nielen v Tokiu ale i v Osake. Tam sa mala konať výstava v októbri. Avšak aj túto akciu firma zrušila. An sa rozhodol firmu zažalovať zas a požadoval od nej odškodnenie a ospravedlnenie za porušenie kontraktu. Firma mu musela vyplatiť 14 miliónov jenov¹⁸⁴.

Od leta 2012 sa v novinách často skloňovalo meno osackého starostu Hašimota Tórua. 22.8.2012 Asahi šinbun uverejnili krátku správu o tom, ako sa vyjadril starosta k otázke žien útechy deň predtým.

---

¹⁸¹ Anon. (10.7.2012) 慰安婦展の展示進行妨害と抗議 写真家がニコンに. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁸² Mišima, Tojohiro (4.9..2012) 元慰安婦写真展「第2弾」 「表現の自由を守る」市民ら30人実行委 練馬 / 東京都. . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁸³ V tej istej galérii sa výstava uskutočnila i v decembri 2013 opäť za spolupráce s občianskym združením z Nerimy a Nagatom Kózóom. Tentokrát vystavil 37 fotiek o 23 bývalých ženách útechy. Pridal i fotografie filipínskych obetí.

Anon. (19.12.2013) 元慰安婦の写真展、練馬で再び 安世鴻さん撮影、地元の市民団体協力 / 東京都. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁸⁴ Anon. (26.12.2012) 韓国人の写真家、ニコンなど提訴 従軍慰安婦写真展巡り. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

„To, že nebol dôkaz potvrdzujúci, či násilné odliekanie bolo alebo nie, je spôsob uvažovania v Japonsku.“¹⁸⁵

Jeho formulácia je nanajvýš zaujímavá z toho dôvodu, že netvrdí, že je to len jeho osobný názor, ale že ide o spôsob myslenia v Japonsku. Reagoval takto na návštevu Takešimy kórejského prezidenta Iho, ktorý uviedol, že príčinou jeho návštevy bola nespokojnosť s nedoriešenou otázkou bývalých žien útechy a neobľomnosťou stanoviska japonskej vlády v tejto téme. Správa o Hašimotovi ho ďalej citovala.

*Pán Hašimoto poukázal na okolnosti problému ostrovu Takešima slovami: „Zdrojom je veľká téma zvaná vojenské ženy útechy. (Keby existovali dôkazy o násilí,) chcel by som ich predložiť všetkým v Južnej Kórei.“*¹⁸⁶

Jeho výstup samozrejme vyvolal veľkú negatívnu odozvu medzi aktivistami v Južnej Kórei i v Japonsku. Kórejské médiá mu vytkli, že jeho výroky sú urážlivé a smerujú k extrémnej pravici¹⁸⁷. Občianske združenie *Nihongun „ianfu“ mondai – Kansai nettowáku* (日本軍『慰安婦』問題・関西ネットワーク) ho v otvorenom liste vyzvalo, aby svoj výrok stiahol a ospravedlnil sa. Hašimoto sa však bránil Abeho podobným výrokom z roku 2007, kedy aj on poukázal na to, že písomné dôkazy o násilnom odvliekaní žien neexistujú. A ešte k tomu spochybnil vyhlásenie Kónoa, pretože bolo vytvorené na základe ústnych výpovedí.

---

¹⁸⁵ 「強制連行があったかどうかの確たる証拠はなかったというのが日本の考え方」
Anon. (22.8.2012) 「慰安婦強制、確証はない」 橋下市長が発言. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁸⁶ 橋下氏は、竹島問題の背景に「従軍慰安婦という大きな課題が根っこにある」と指摘。「(強制を示す証拠があるなら) 韓国の皆さんに出してもらいたいと思っている」と語った。

ibid.

¹⁸⁷ Anon. (23.8.2012) 慰安婦めぐり橋下氏発言にメディア反発 韓国. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

„Kónoovo prehlásenie je primárnym problémom, pre ktorý sa vzťahy Japonska s Južnou Kóreou zhoršili. Jenoducho nepostačujú výpovede (osôb, ktoré boli ženami útechy). Kónoovo prehlásenie, ktoré sa predložilo, zatiaľčo bola dôveryhodnosť týchto spovedí nejasná, je to najhoršie.“¹⁸⁸

Tieto výroky brali aktivisti a obeť systému útechy ako veľkú urážku. Samé sa označovali totiž za žijúce dôkazy vojnového zločinu a počas stredajších demonštrácií sa v dave objavili i transparenty s týmto odkazom. Pobúrenie vyjadrili i čitatelia v stĺpiku Opinion. Konoeda Majumi súhlasila s aktivistami, že výpovede obetí sú dostatočný dôkaz a žiadala politikov o také riešenie, za ktoré by sa nemuseli hanbiť. Podotkla však, že mnohí z nich uvažujú konzervatívne a pohrdajú ženami¹⁸⁹. Hašimoto Riiči vyjadril svoje rozhorčenie otázkou.

Ak teda neexistujú písomné dôkazy, zločin sa nestal? Je široko známy fakt plánovaného ničenia dôkazov, kedy bývalá japonská armáda v čase prehry všade spaľovala obrovské množstvo dokumentov. Spálené dokumenty sa neobjavia. Hovoriac o ženách útechy, ako by sa dal pochopiť argument, že niet dôkazov, i keď vypovedali ženy, ukrývajúce hanbu za prežité otrasné rany.“¹⁹⁰

Podobne ako mnohí iní čitatelia pred ním, i Hašimoto Riiči ukončil svoj príspevok tým, čo by malo Japonsko podľa neho spraviť.

¹⁸⁸ 「河野談話は日韓関係がこじれた一番の問題。単に（慰安婦だった人の）証言があればいいというわけではない。その証言に信頼性があるかをあいまいにしたまま出した河野談話は最悪だ」

Anon. (24.8.2012) 慰安婦問題発言、撤回求め質問状 橋下氏へ市民団体 【大阪】. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁸⁹ Konoeda, Majumi (5.9.2012) （声）慰安婦問題に女性の目線を. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁹⁰ 証拠となる書類がなければ、犯罪はなかったのであろうか。旧日本軍が敗戦時に各所で大量の文書を燃やし、証拠隠滅を図った事実は広く知られる。燃やした書類は出てこない。慰安婦に関して言えば、女性たちが凄惨（せいさん）な被害体験を恥をしのんで証言しているのに、証拠書類がないとする抗弁が通じるものか。

Hašimoto, Riiči (5.9.2012) （声）文書なければ犯罪ないのか 【名古屋】. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

*Problém ostrova Takešima by sa mal riešiť racionálnou diplomaciou, ale za otázku žien útechy by mala vláda čo možno najskôr uznať zodpovednosť, ospravedlniť sa, kompenzovať a srdciam kórejského národa by mala uľaviť.*¹⁹¹

Keďže občianske združenie Nihongun „ianfu“ mondai – Kansai nettowáku so svojim otvoreným listom nepochodilo, zorganizovalo zhromaždenie v Osake, kam pozvalo jednu bývalú ženu útechy, lebo chceli takto docieľiť, aby si starosta Hašimoto mohol vypočuť spoveď obete z prvej ruky. Zhromaždenie sa uskutočnilo 23.9.2012 a Asahi o jeho priebehu informovali nasledujúci deň. Spoveď 86-ročnej Kim Pot Ton si prišlo vypočuť 350 ľudí. Reportáž o akcii obsahovala len málo detailov jej príbehu, no i tie budia hrôzu.

Pani Kim Pot Ton (86) z Južnej Kóree bola v pätnástich odvedená, keď jej povedali, že ju nechajú pracovať v Japonsku vo fabrike na vojenské uniformy. Jej matka sa znepokojovala kvôli jej veku, no keď jej bolo pohrozené, že sa jej rodina označí za protijaponskú a jej majetok sa zabaví, nariekajúc ju pustila.

*S bývalou japonskou armádou prešla z čínskeho Kantonu do Singapúru a Malajzie. Občas bola sotva 40km od bojiska a počas voľných dní musela obslúžiť viac ako 50 vojakov.*¹⁹²

Hašimotov výrok priamo napadla.

*„Išlo by snád' nástročné dievča za peniazmi na také bojisko samé od seba? Starosta Hašimoto vraj povedal, že nie sú dôkazy, ale ja som živý svedok. Je to nanajvýš frustrujúce.“*¹⁹³

¹⁹¹竹島問題は理性的な外交で解決すべきだが、慰安婦問題ではできるだけ迅速に、政府が責任を認め、謝罪、補償をして韓国民の心をほぐすべきである。

ibid.

¹⁹²韓国人の金福童（キムポットン）さん（86）は、15歳の時、「日本の軍服工場で働かせる」と言われ連れ出された。母は「まだ幼い」と心配したが、「反日の家として財産を没収する」と脅され、泣く泣く手放したという。

旧日本軍について中国・広東からシンガポール、マレーシアを転々とし、時には戦場からわずか40キロの地で休日には50人を超える兵士の相手をさせられた。

Anon. (24.9.2012) 橋下・大阪市長に抗議 元慰安婦ら集会 大阪・北区 【大阪】. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

Hašimoto sa akcie nezúčastnil, a tak občianske združenie spolu s Kim Pot Ton začali podpisovú akciu. Vyzbierali 5747 podpisov a v petícii žiadali starostu o stiahnutie výroku a ospravedlnenie s odkazom od Kim.

„Ja si všetko pamätám. Hovoriť, že nie sú dôkazy, je neuvážené.“¹⁹⁴

Hašimoto na to reagoval len správou na Twitteri.

„Ženy útechy existovali. Je to nešťastie vojny. Ale nie sú dôkazy o tom, že ich Japonsko napádalo, ohrozovalo a unášalo.“¹⁹⁵

Kim jeho správanie nahnevalo a na tlačovej konferencii ho skritizovala.

„Ja ako stará žena som nastúpila do lietadla a prišla sa s ním stretnúť, aby som vypovedala. A on mi tweetne. To nie je rozhovor. Toto sa robí, pán starosta?“¹⁹⁶

Týmito slovami Akuzawa Ecuko svoju reportáž ukončila. Po 14 článkoch vrátane tohoto, ktoré Asahi za mesiac od Hašimotovho výroku uverejnili, Hašimotov image jednoznačne utrzil ranu. Kvôli vonkajšiemu tlaku Hašimoto napokon sľubil vypočuť si bývalé obeť, aj keď naďalej svoj výrok nestiahol. Kim Pot Ton však už v tom čase Japonsko opustila.

Neskôr sa k žiadosti o stiahnutie výroku a ospravedlnenie pripojil i profesor Jošimi Jošiaki, ktorý na začiatku 90. rokov zhromaždil inkriminujúce

¹⁹³ 「10代の少女がお金が欲しくて、そんな戦場に自分から行くのでしょうか？ 橋下市長は証拠がないと言ったようですが、まだ私は、証人は生きている。あまりにくやしい」
ibid.

¹⁹⁴ 「すべてを私が記憶している。証拠がないというのは妄言だ」
Akuzawa, Ecuko (25.9.2012) 元慰安婦ら撤回要求 橋下・大阪市長「証拠を」発言【大阪】 in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁹⁵ 「慰安婦は存在しました。戦争の不幸です。しかし日本国家が暴行脅迫拉致をしたという証拠はありません」
ibid.

¹⁹⁶ 「老人が歴史を証言するために飛行機に乗って会いに来た。それなのにツイッターとは。話にならない。それが市長のすることですか」
ibid.

dokumenty a spovede obetí dokazujúce účasť imperiálnej armády na riadení staníc útechy. Vyzval starostu, aby neprekrúcal fakty¹⁹⁷.

Ku koncu roka sa pozornosť médií uprela na voľby. Aj Južná Kórea so záujmom a trochu i s obavami sledovala predvolebnú kampaň. Znepokojoval ju najmä program Liberálno-demokratickej strany na čele s bývalým premiérom Abem Šinzóom a jeho pravicová inklinácia. Okrem svojich výrokov a návštev svätyne Jasukuni mu odporcovia vytýkali zámer revidovať Kónoovo prehlásenie. LDP napokon vyhrala a Abe prevzal v decembri post premiéra.

I v Južnej Kórei došlo k zmene. V prezidentských voľbách vyhrala Pak Ku Ne a stala sa tak prvou premiérkou v histórii štátu. Po voľbách povedala, že je pripravená zapracovať na zlepšení vzťahov s Japonskom.

Z prevládajúceho množstva článkov je evidentné, že väčšina Japoncov nezdieľa pravicové zmýšľanie Hašimota, Abeho a iných. No nájdu sa i podporovatelia. Je medzi nimi napríklad i konzervatívna organizácia Sojokaze, ktorá vznikla v roku 2009 v Tokiu. Bola založená s účelom vyjadriť hlbokú úctu k cisárskej rodine a vďaka padlým vojakom. Členovia sú z veľkej časti panie v domácnosti a firemní zamestnanci a za tri roky sa ich počet zvýšil na 650. Jedna z členov vysvetlila, prečo sa k organizácii pridala:

„Zatiaľčo sa vo mne hromadila nespokojnosť s tým, že sa zraňovala hrdosť Japonska, ani na pracovisku, ani doma som nemohla nič povedať. Konečne prišli ľudia, ktorí mi dali hlas.“¹⁹⁸

¹⁹⁷ Anon. (23.10.2012) 「橋下氏、事実ねじ曲げ」 「慰安婦」問題、吉見教授が抗議 【大阪】 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

¹⁹⁸ 「日本の誇りを傷つけられたままにいることへの不満が鬱積（うっせき）しながら、職場でも、家庭でも、声を上げることができなかった。ようやく声をすくい取ってくれる人が出てきた」

Sudó, Tacuja & Šimizu, Daisuke (24.12.2012) (政権オセロ) 保守の私、高鳴る胸 「日本が変わる」 安倍首相を心待ち . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

V poslednej dobe boli aktívnejší v protestných akciách, akými boli napríklad nárok Južnej Kóree na Takešimu alebo nárok bývalých žien útechy na ospravedlnenie a odškodnenie. Problém *ianfu* dokonca označujú za fabrikáciu. A výhra Abeho vo voľbách bola pre nich povzbudením a dúfali, že získajú podporu viacerých ľudí vďaka Abeho stanovisku.¹⁹⁹

Bolo však pre nich sklamaním, že Abe uprednostil plán zlepšiť vzťahy s Južnou Kóreou a rozhodol sa odložiť oficiálnu podporu založenia sviatku Dňa Takešimy v prefektúre Šimane.²⁰⁰

I v roku 2013 boli noviny plné pravicových prehlásení. Postarali sa o ne najmä Hašimoto Tóru a Išihara Šintaró. Najväčší ohlas a ostrú kritiku a opovrhnutie priniesol Hašimotov výrok o tom, že systém útechy bol potrebný. Asahi o tom informovali 14.5.2013²⁰¹.

Autor už hneď v úvode vyjadril svoj postoj k jeho škandalóznemu výroku a nazýva ho ďalším z jeho prešľapov.²⁰² Čitateľa hneď na začiatku zaujme a zároveň prekvapí samotnou citáciou výroku, ktorý je len malou časťou prejavu. Ten si v celom znení môže prečítať v závere reportáže.

---

¹⁹⁹ 「安倍さんの主張を通して、自分たちの声に耳を傾けてくれる人も増えるかもしれない」。保守を自任する西村修平代表（6/2）にはそんな期待があった。

ibid.

²⁰⁰ だが、安倍氏は衆院選後、早々に竹島の日の政府主催式典の開催を見送る方針を固め、日韓関係の修復を重視する姿勢を示した。「言ったことを実行しないのは裏切りだ」。西村代表の期待は、失望に変わっている。

ibid.

²⁰¹ Znenie celého prejavu je v prílohe 14.

Anon. (14.5.2013) 維新・橋下氏の発言に物議 「慰安婦制度、必要だった」 市民団体「感覚が恐ろしい」. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²⁰² 「慰安婦制度は必要」。戦時中の**従軍慰安婦問題**をめぐる、旧日本軍の強制性を示す証拠はないと主張する橋下徹・日本維新の会共同代表が13日、また一步踏み込んだ。... 元慰安婦の支援団体のほか、現代史や女性の権利に詳しい専門家からも批判や疑問の声が上がった。

ibid.

Reportér nešetril citáciami protestných reakcií.

„Tvrdením, že bolo sexuálne zneužívanie žien samozrejmosťou pre vojnové snaženie, ženy nepovažuje za ľudí. Je strašné si pomyslieť, že takýto výrok je bežne rozšírený.“ Pani Pan Čon Dža (58), spolupredstaviiteľka osackého občianskeho združenia Nihongun „ianfu“ mondai – Kansai nettowáku ostala zarazená Hašimotovými slovami.

... Pani Jamašita Akiko, zástupkyňa japonského tímu venujúceho sa otázke žien útechy z medzinárodnej organizácie za ľudské práva Amnesty International, ho kritizuje: „Výrok týra bývalé ženy útechy, ktoré trpia post-traumatickým šokom.“

... Andrew Horvat, šéf japonského centra na Stanfordskej univerzite, ktorý pracoval ako špeciálny prispievateľ do amerických novín Los Angeles Times v Tokiu, povedal: „Historická diskusia je komplikovaná a zložitá. Existuje veľa názorov a oficiálne interview nie je miesto na prezentovanie svojich teórií. Ak berieme do úvahy záujmy štátu, je to veľmi nebezpečné a nepochopiteľné. Politik by mal byť vo výrokoch opatrnejší a rozvážnejší.

... Ministerstvo zahraničných vecí Južnej Kóree 13. kriticky komentovali výrok o otázke žien útechy osackého starostu Hašimota Tórua: „Sklamalo nás, že bránil neľudský zločin a preukázal nedostatok historického povedomia a rešpektu ľudských práv.“ A dodalo: „Ešte raz žiadame, aby japonskí lídri minulé chyby oľutovali a aby napravili svoje povedomie o dobových chybách a svoje vystupovanie.“²⁰³

---

²⁰³ 「戦争遂行のために女性の性を利用するのは当たり前という発言で、女性を人間と見なしていない。こんな発言が通用すると考える感覚が、恐ろしい」。大阪市の市民団体「日本軍『慰安婦』問題・関西ネットワーク」共同代表の方清子（パンチョンジャ）さん（58）は、橋下氏の発言に言葉を失った。

... 国際人権団体アムネスティ・インターナショナル日本の「慰安婦」問題チーム代表、山下明子さんは「発言は心的外傷後ストレス障害（PTSD）を抱えて生きている元慰安婦の方への拷問だ」と批判する。

... ミロサンゼルス・タイムズの東京特派員などを務めた、スタンフォード大学日本センターのアンドリュー・ホルバート所長は「歴史論争は複雑で難しい。見方がたくさんあり、

Svojimi slovami starosta Osaky nahneval nielen aktivistov a urazil obeť, no pobúrili aj politické kruhy doma i v zahraničí. Kritizovali ho dokonca i takí historici, ktorí obhajujú názor, že niet dôkazov o násilnom odvliekaní žien. V nasledujúcich dňoch sa k téme vyjadrilo niekoľko politikov, akademikov i bežných občanov. V drvivej väčšine jeho výrok brali ako urážku na cti žien.²⁰⁴

205

V televízii Fudži sa Hašimoto ospravedlnil, no svoj výrok nestiahol a sympatie si nezískal:

„Ak existujú osoby, ktorým som pre nedorozumenie ublížil, veľmi sa ospravedlňujem.“²⁰⁶

会見の場で持論を展開するようなものではない。日本の国益を考えると極めて危険で、理解に苦しむ。政治家は発言にもっと慎重で戦略的であるべきだ」と指摘する。

... 韓国外交省は13日、橋下徹大阪市長の慰安婦問題に関する発言についてコメントを出し、「反人道的な犯罪を擁護し、歴史認識と人権尊重意識の深刻な欠如をさらけ出すことに失望を感じる」と批判。さらに「日本の指導層の人物が過去の過ちを反省し、時代錯誤的な認識と言行を是正することをいま一度、求める」とした。

ibid.

²⁰⁴ Napríklad Jamahata Ken'ičiró z Osaky napísal pre kolonku Opinion.

戦時中の従軍慰安婦について、日本維新の会共同代表の橋下徹大阪市長が「慰安婦制度が必要なのは誰だってわかる」などと発言したという報道に接し、橋下氏には品格のかけらもないのではないかと思った。... 大阪市長は大阪の代表である。それがこれほど品格を欠く発言をすれば、大阪が品格を欠く街と見なされるだろう。市民の一人として許し難い。

Jamahata, Ken'ičiró (16.5.2013) (声) 品格欠く、橋下氏慰安婦発言 【大阪】. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²⁰⁵ Motosono Akio z Fukuoky pre Opinion napísal.

日本維新の会の橋下徹共同代表の極めて下品で反人道的な発言は情けなく、許しがたい。「銃弾が雨嵐のごとく飛び交う中で.....どこかで休息させてあげようと思ったら、慰安婦制度が必要なのは誰だってわかる」と発言した。そう思うのは橋下さん、あなただけだと思います。

侵略戦争も**従軍慰安婦**も決してあってはならない。それだけのことだ。品格も歴史認識も何もない発言であり、怒りと悲しみを禁じえない。これが今の日本の政治家のレベルなのか？

... このままでは日本は世界の笑いものにされて、置き去りにされてしまうのではないかと危惧する。

Motosono, Akio (16.5.2013) (声) 橋下氏発言、反人道的で情けない 【西部】. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²⁰⁶ 「誤解で傷ついた方がいらっしやるのであれば大変申し訳ない」

V nasledujúcich dňoch Asahi zaplavili čitateľov článkami z rôznych kútov Japonska i zo zahraničia, v ktorých viacerí politici a občianske združenia protestovali proti Hašimotovi a žiadali od neho stiahnutie prehlásenia, ospravedlnenie ženám útechy a vo viacerých prípadoch i odstúpenie z úradu. Mnohí sa zamýšľali aj nad tým, aký bude mať tento incident dopad na letné voľby do Hornej snemovne. Viaceré prefektúry totiž v prieskumoch zistili, že sympatie voči Strana obnovy Japonska (*Nihon išin no kai* 日本維新の会), ktorej bol Hašimoto spolu s Išiharom predsedom, značne poklesli.

Z celkového počtu článkov z roku 2013 (287) so zmienkou o bývalých ženách útechy sa napísala viac ako polovica od májového prehlásenia Hašimota do druhej polovice júla, kedy sa zverejnili výsledky volieb. V drvivej väčšine prípadov novinári použili pojem *džúgun ianfu* len na identifikáciu Hašimotovej strany a jeho výroku, ktorý pôsobil ako „protivietor“ pre stranu v predvolebnom období. 21.5.2013 autori Okuda Kan a Šimizu Kendži použili tento pojem vo svojom komentári²⁰⁷ a odvtedy si ho osvojili i ďalší reportéri a opakoval sa takmer v každom článku, ktorý pojednával o Hašimotovom výroku.

Všetky články o Hašimotovi ho kritizovali za neodpustiteľné neprístojné vyjadrenia. Napríklad poslankyne z prefektúry Mie ho ostro kritizovali a žiadali o stiahnutie výroku a ospravedlnenie, keďže ním urazil každého.

Anon. (16.5.2013) 「誤解で傷ついた方いたら申し訳ない」 橋下氏、発言を陳謝 従軍慰安婦・風俗活用 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²⁰⁷ Okuda, Kan & Šimizu, Kendži (21.5.2013) (2013参院選) 橋下発言、急な逆風 「維新嫌い」の声・他党からは批判 / 広島県. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

„Keďže výrok starostu Hašimota vážne porušuje ľudské práva žien, uráža i mužov a zraňuje dôstojnosť celého ľudstva, jednoznačne ho nemožno odpustiť.“²⁰⁸

Iba raz sa v novinách objavil článok o tom, že s Hašimotom niekto súhlasí. Išlo o správu o blogu politika zo Strany obnovy Japonska, Tominagu Hirojukiho, ktorý ho v ňom podporil. Navyše o vojne v Pacifiku napísal, že išlo o oslobodzovaciu vojnu a že ospravedlnenie sa druhým krajinám je neslušné voči predkom²⁰⁹.

Okrem kontroverzných výrokov politikov sa v novinách objavili správy aj o prejavoch nenávisti voči kórejskej menšine žijúcej v Japonsku. Takzvaná nenávisťná reč (*heito supiči* ヘイトスピーチ) sa stal súčasťou niekoľkých demonštrácií, ktoré boli namierené proti KĽDR (kvôli bezpečnostnej hrozbe) a Južnej Kórei (kvôli nedoriešenému územnému sporu a iným problémom). Cieľom osočovania a nadávok sa stali však i obyvatelia kórejskej národnosti, ktorí boli odsúdení len pre ich pôvod. Demonštranti z organizácie *Zainiči tokken o jurusanai šimin no kai* (在日特権を許さない市民の会) ich nazvali „škodlivým hmyzom spoločnosti“ a vyhánali ich z vlasti. Čitateľ Asami Sendži reagoval na túto správu v rubrike Opinion s rozčarovaním a rozhorčením²¹⁰.

... Povedali: „Lebo sme vskutku nahnevaní na spráovanie Južnej Kóree a KĽDR.“ Narážali snád' na odpal rakiet KĽDR? Ak je to tak, mali by protestovať proti politickým lídrom tej krajiny alebo tým ľuďom, ktorí vlastne vykonali

---

²⁰⁸ 「橋下市長の発言は、女性の人権を著しく侵害し、男性をも侮辱し、全ての人間の尊厳を傷つけるもので、断じて許すことはできない」

Anon. (25.5.2013) 女性議員9人、維新・橋下氏に抗議 慰安婦を巡る発言 /三重県. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²⁰⁹ Okada, Gen (23.5.2013) 「橋下・慰安婦発言を支持」 維新の富永・福岡市議ブログ / 福岡県 .in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²¹⁰ Asami, Sendži (14.5.2013) (声) 国籍を理由に人を排斥するな 【名古屋】 .in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

nesprávny čin. Čo má znamenať napádanie blízkych, ktorí nič neurobili, vrátane v Japonsku žijúcich Kórejcov?

Aké by to bolo napríklad, keby podobnú vec v spojitosti s historickým problémom, akým sú i vojenské ženy útechy, urobili Kórejci v Južnej Kórei žijúcim Japoncom? Im to snád' ani len nenapadne?

... Je samozrejmé, že sa v rámci zákona akceptujú práva aj v Japonsku žijúcich cudzincov. To, v akom štáte, národe či rodine sa človek narodí, nie je jeho vôľa. Ak nastane medzinárodný problém, nesmú sa cudzinci vypudíť len pre ich pôvod.“²¹¹

Rasistické a diskriminačné slovné útoky odsúdila i Komisia pre ľudské práva OSN a žiadala o ich okamžité ukončenie. Demonštrácie sa však neskončili a spolu s výrokmi politikov, ich návštevou svätyne Jasukuni a nedoriešeným otázkam historického povedomia prispeli k tomu, že sa medzištátne vzťahy medzi Japonskom a Južnou Kóreou zhoršili.

Napriek tomu, že si japonská vláda v otázke žien útechy za rok 2013 veľa chvály nevyslúžila, 4.8.2013 Asahi šinbun priniesli správu o tom, že každý rok od skončenia Fondu ázijským ženám posielala tým, ktoré z neho peniaze prijali, ďalšiu finančnú výpomoc určenú na lekárske využitie. Každý rok tak obdrží Južná Kórea, Taiwan, Filipíny a Indonézia 10 miliónov jenov vo forme liekov a opatrovateľských služieb. V roku 2013 to bolo dokonca 16 miliónov. O tomto projekte sa veľmi nehovorilo, pretože sa tak chránilo súkromie obetí a tiež preto, že nie je koordinovaný spolu s kórejskou vládou. Občianske združenie, ktoré ho

---

²¹¹ ...彼らは「韓国や北朝鮮の振る舞いに本気で怒っているから」と述べたという。北朝鮮のミサイル発射が気に入らなかったのだろうか。それならば、その国の政治指導者や実際に不当な行為をした人間に抗議すべきで、在日韓国・朝鮮人を含む、何もしていない身近な人たちにあたるのはいかなものか。

仮に、従軍慰安婦などの歴史問題で韓国人が韓国に住む日本人に対して同様のことをしたとしたら、どうだろうか。彼らにはそういう想像力はないのだろうか。

...日本に住む外国人も法の範囲内で権利を享受するのは当然だ。人がどの国、民族、家庭に生まれるかは本人の意思ではない。国際的な問題が起きた時、出自を理由に外国人らを排斥してはならない。

ibid.

zastrešuje, by rado program rozšírilo. Zástupkyňa združenia, Usuki Keiko, povedala.

*„Základ je, čo si želajú tieto osamelé osoby. Chceme, aby vláda poprosila kórejskú vládu o uznanie a spoluprácu a aby sa zvýšil počet cieľovej skupiny. A navyše by sa mal problém rýchlo vyriešiť bez odvolávania sa na tento projekt.“*²¹²

Popri výrokoch s tendenciou skrásľovať alebo zahmlievať minulosť, občanov opäť znepokojoval vládny plán novej revízie učebníc a celkový stav vzdelávania o Druhej svetovej vojne. Mnohých zarmucovala nevedomosť mladej generácie a prízvukovali nevyhnutnosť udržiavania kolektívnej pamäte. Napríklad Suzuki Takedžin pre Opinion napísal.

My spolu s občanmi, armádou a politikmi predchádzajúcej generácie nikdy nesmieme zabudnúť na to, že sme viedli agresívnu vojnu v Ázii, spôsobili sme iným štátom strašné škody a porušili sme ich ľudské práva. Lútosť a ospravedlnenie za to nie je vôbec sebatrýzniaci pohľad na dejiny, práve naopak určite sa to stane zdrojom jemnej sily podporujúcej trvalý mier v našej krajine a vo svete.

Ale v súčasnosti, keď už prešlo 67 rokov od vojny a pribudlo ľudí z generácie, ktorá vojnu nepozná, nestal sa vari náš japonský národ, vrátane politických a ekonomických lídrov, necitlivým a ľahostajným voči vzácnosti mieru, ktorý bol vybudovaný na mnohých obetiach? Myslím si, že bez snahy správne pochopiť dejiny minulosti anexie Kóree, Mandžuského incidentu, Čínsko-

---

²¹² 「孤独の中にいる当事者が何を望むかが基本。政府は韓国政府に認知と協力を求め、対象者を増やせるようにしてほしい。その上でこの事業を口実にはせず、早く問題解決に取り組むべきだ」

Išibaši, Hide (4.8.2013) 日本政府の元慰安婦支援、今も N P O が訪問ケア、薬や現金贈る . in Asahi šinbun [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

*japonskej vojny a Vojny v Pacifiku, sa nedá nastoliť úprimná interakcia, ktorá by prekonala nevráživosť ázijských krajín a ľudí.*²¹³

Viacerí sa tiež obávali prekrúcania minulosti a poloprávd, ktoré sa so silnejúcim revizionistickým zmýšľaním objavovali čoraz častejšie. Ale v záujme udržiavania pamäte o vojnových skúsenostiach bývalých žien útechy a ich boja za oficiálne ospravedlnenie a kompenzáciu noviny Asahi prispeli uverejňovaním rekapitulačných článkov, v ktorých sa zhrnul predchádzajúci vývoj rokovaní a diania. A ako vždy informovali o rôznych prednáškach, výstavách a zhromaždeniach. Reportéri ich navštevovali a vypočuli si príbehy obetí, aby ich mohli sprostredkovať čitateľom. Tieto dojemné články s ľudským rozmerom dokázali v čitateľoch umocniť myšlienku oprávnenia žiadostí každým rokom ubúdajúcich obetí.

Jedným z týchto článkov je svedčenie Tanaku Nobujukiho, ktorého otec bojoval v Druhej svetovej vojne a zdôveril sa mu i s tým, že využíval stanice útechy. Svoje zážitky spísal do denníku a listov, kde zachytil skutočnú podobu vojny. Jeho syn sa rozhodol spomienky otca predať ďalej mladej generácii aj napriek tomu, že preňho nebolo príjemné povedať pravdu o minulosti otca²¹⁴.

---

²¹³私たちは前の世代の国民、軍、政治家が一丸となってアジアで侵略戦争を起し、他国に悲惨な被害を与え、人権を蹂躪（じゅうりん）したことを、永久に忘れてはならない。それへの反省と謝罪は決して自虐史観などではなく、逆にわが国と世界の恒久平和を推進するソフトパワーの源泉となるはずである。

ところが、戦後67年を過ぎ、戦争を知らない世代が多数となった現在、多くの犠牲者の上に築かれた平和の尊さに、政治経済のトップを含めて私たち日本国民は鈍感、無関心になってはいないだろうか。日韓併合、満州事変、日中戦争、そして太平洋戦争へと突入した過去の歴史の正しい理解への努力なくして、アジアの国々、人々と恩讐（おんしゅう）を乗り越えた心からの交流はできないと思う。

Suzuki, Takedžin (6.6.2013) (声) 政治家は過去の歴史忘れるな 【西部】. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²¹⁴ Celý článok je dostupný v prílohe 15.

Tanaka, Nobujuki (15.8.2013) (語りつぐ父の戦争：2) 田中信幸さん 「日本兵の罪」見せた覚悟 / 熊本県. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

Začiatok roku 2014 sa niesol v podobnej atmosfére ako predchádzajúce leto. Tentokrát sa o kontroverzný výrok postaral nový šéf NHK Momii Kacuto. Po jeho nástupe na túto pozíciu sa 25.1.2014 uskutočnila tlačová konferencia, na ktorej sa novinári Momiiho pýtali, ako bude NHK zachytávať vo svojich programoch rôzne citlivé témy. Asahi šinbun zverejnili transkript rozhovoru nasledujúci deň. Úryvok týkajúci sa žien útechy:

„A čo sa týka otázky žien útechy?“

--- „Keďže to bolo počas vojny, nemám v úmysle riešiť, či to bolo dobré či zlé, ale tento problém sa vyskytol v ktorejkoľvek krajine.“

„Takže bol v každej krajine, ktorá bola vo vojne?“

--- „Myslíte si, že to bolo len v Kórei? Ja si myslím, že sa to vyskytlo kdekoľvek vo vojnovej oblasti. Môžete povedať, že v Nemecku alebo Francúzsku to nebolo? Kdekoľvek v Európe to bolo. Prečo majú v Holandsku i teraz De Wallen?“

Ženy útechy ako také sú podľa dnešnej morálky zlé. V tej dobe vojenské ženy útechy skutočne existovali. Odhliadnuc od môjho postu riaditeľa, je to mätúce, lebo Južná Kórea sa vyjadruje tak, akoby bolo Japonsko jediné, čo robilo násilný nábor. Takže trvá na tom, aby jej dalo peniaze a odškodnilo ju, no prečo sa vracia k tomu, čo je vyriešené v japonsko-kórejskej dohode? Je to čudné.“

„Vravíte, odhliadnuc od vášho postu riaditeľa, ale toto je oficiálne interview.“

--- „Tak to všetko beriem späť.“

„To nemôžete.“

--- „Ako riaditeľ vám nemôžem odpovedať, inak by to bolo samé bez komentára. Preto som povedal odhliadnuc... „²¹⁵

---

²¹⁵...—慰安婦を巡る問題については。

Jeho výrok následne vyvolal vlnu odporu. Kritizovali ho občania, politici i vedenie NHK, žiadali jeho stiahnutie a ospravedlnenie. V danej situácii totiž boli jeho slová nevhodné. Vyslovil síce svoj osobný názor, ale na oficiálnej tlačovej konferencii sa ako nový generálny riaditeľ verejno-právnej televízie mal zdržať takých vyjadrení, lebo nimi vyvolal pochybnosti o nestrannosti NHK. Ostrá kritika sa dala očakávať zo susedných krajín. Hovorca ministerstva zahraničných vecí Južnej Kóree o Momiiho výroku povedal:

*Nedá sa len zaplakať nad tým, že dokonca i riaditeľ verejno-právnej stanice Japonska prekrúca historické fakty a hovorí nezmysly.*²¹⁶

A hovorca čínskeho ministerstva zahraničných vecí reagoval nasledovne:

*„Vojenské ženy útechy je zločin, ktorý sa stal v čase invázionej vojny militarizmu.“ ... „Je to výrok, ktorý odzrkadľuje to, že v Japonsku existuje sila popierajúca zločiny militarizmu.“*²¹⁷

戦時中だからいいとか悪いとかいうつもりは毛頭無いが、この問題はどこの国にもあったこと。

—戦争していた国すべてにいたということか。

韓国だけにあったと思っているのか。戦争地域にはどこでもあったと思っている。ドイツやフランスにはなかったと言えるのか。ヨーロッパはどこでもあった。なぜオランダには今も飾り窓があるのか。

慰安婦そのものは、今のモラルでは悪い。だが、**従軍慰安婦**はそのときの現実としてあったこと。会長の職はさておき、韓国は日本だけが強制連行をしたみたいなことを言うからややこしい。お金をよこせ、補償しろと言っているわけだが、日韓条約ですべて解決していることをなぜ蒸し返すのか。おかしい。

—会長の職はさておきというが、公式の会見だ。

では全部取り消します。

—取り消せない。

会長としては答えられないが、それだとノーコメントばかりになるから「さておき」と言って答えた。...

Celý článok je v prílohe 16.

Anon. (26.1.2014) 舛井 N H K 新会長会見 主なやり取り. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²¹⁶ 「日本の公共放送の会長まで歴史の真実を歪曲（わいきよく）し、でたらめな主張をすることに慨嘆を禁じえない」

Nakano, Akira & Kurašige, Nanae (28.1.2014) NHK会長発言、止まらぬ批判 安倍政権、幕引き急ぐ. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

Viacerí čitatelia poslali do redakcie Asahi šinbun kritické príspevky. Momiiho výrok ich zaskočil a všetci sa zhodli, že bol neprístojný. Boli pobúrení a ich dôvera v NHK bola otrasená. Napríklad Kanzaki Hiroši²¹⁸ a Kawano Tošio sa zhodli, že nie je vhodným riaditeľom pre NHK a Kawano otvorene napísal, že by mal Momii rezignovať²¹⁹. Jamamoto Jukihiro bol znechutený z celého vedenia NHK a vyslovil svoju pochybnosť o tom, že by pri takých ľuďoch bolo možné realizovať neutrálne spravodajstvo²²⁰. Aj NHK obdržala tisíce listov a ohlasov od divákov²²¹, z ktorých väčšina vystupovala proti Momiiu a niektorí žiadali aj jeho odstup.

Ešte koncom januára sa Momii písomne ospravedlnil vedeniu NHK. Asahi šinbun citovali úryvok z tohto dokumentu 29.1.2014.

„Nebolo vhodné, že som na tlačovej konferencii vyslovil svoj osobný názor. Ako vedúci verejnoprávneho vysielania si uvedomujem závažnosť toho a odteraz sa budem vyjadrovať diskkrétne.“²²²

---

²¹⁷ 「従軍慰安婦は軍国主義の対外侵略戦争の中でおきた犯罪だ」... 「軍国主義による犯罪を否定する勢力が、日本にあることを反映した発言だ」
ibid.

²¹⁸ Kanzaki, Hiroši (29.1.2014) (声) NHK会長の歴史認識に驚く 【名古屋】. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²¹⁹ Kawano, Tošio (29.1.2014) (声) NHK会長は即刻辞任すべし 【西部】. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²²⁰ Jamamoto, Jukihiro (25.2.2014) (声) 公共放送を守る議論、深めよ 【大阪】. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²²¹ Za necelý polrok od Momiiho výroku NHK dostala 28000 listov od divákov a 60% bolo proti nemu. 25% však bolo pozitívnych ohlasov.

Anon. (22.6.2014) NHK 梶井会長、期末報酬返上へ 発言問題で引責か. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²²² 「会見の場で個人の見解を述べたことは不適切でした。私は公共放送のトップとしての重みを自覚し、今後は慎重に発言して参ります」

Itó, Kazutaka & Nakai, Daisuke (29.1.2014) (時時刻刻) 経営委、進退は問わず 「政治的中立、信頼揺らぐ」 NHK会長の発言問題. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

Na zasadaní parlamentu 7.2.2014 predstúpil Momii s prehlásením, že na januárovej tlačovej konferencii predniesol v piatich témach svoj osobný názor a berie ho späť²²³. Na stretnutí vedenia NHK 12.2.2014 sa už Momii nechcel vracieť k tejto téme a vedenie mu vytklo, že svoje slová neoľutoval²²⁴. Fudzii Eidži v rubrike Opinion podotkol, že odvolaním sa ešte výroky nevytratia a že by si politici mali dávať väčší pozor na to, čo hovoria, apelujúc na ich morálku²²⁵.

V roku 2014 sa opäť v novinách objavili rekapitulačné články, v ktorých sa vysvetľovalo dovtedajšie dianie. Veľmi detailným opisom vývoja problematiky žien útechy od začiatku 90. rokov po ukončenie Fondu ázijským ženám bol článok uverejnený 21.6.2014. Súčasťou článku bolo znenie Kónoovho prehlásenia a listu od premiéra určeného pre bývalé ženy útechy, ktorý ako posledný podpísal Koizumi Džun'ičiró²²⁶. Ďalším podobným článkom bol príspevok z dňa 5.8.2014, v ktorom boli zodpovedané najčastejšie otázky čitateľov²²⁷. Zaujímavosťou tohto článku bol fakt, že v ňom Asahi šimbun čelilo rôznym obvineniam zo zámerného prekrúcania informácií.

Čitatelia sa napríklad pýtali na to, či sa ženy naozaj odvádzali do staníc útechy nasilu, ako to články v Asahi naznačovali, keďže sa toľko hovorí o chýbajúcich dôkazoch. Otázku zodpovedali tým, že síce sa nenašli

---

²²³ Anon. (8.2.2014) NHK 靱井会長「個人的見解は5項目」 就任会見での発言巡り. in *Asahi šimbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²²⁴ Kawamoto Júdži (19.2.2014) NHK 会長就任時の発言、靱井氏「どこが悪い」 経営委で言及. in *Asahi šimbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²²⁵ Fudzii, Eidži (25.2.2014) (声) 発言撤回、地に落ちた倫理観 【大阪】. in *Asahi šimbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²²⁶ Anon. (21.6.2014) 慰安婦問題を巡る日韓間のやりとりの経緯 河野談話作成からアジア女性基金まで (全文). in *Asahi šimbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

²²⁷ Anon. (5.8.2014) (慰安婦問題を考える: 上) 慰安婦問題どう伝えたか 読者の疑問に答えます < 1 >. in *Asahi šimbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

dokumenty o tom, že sa ženy z kolonizovanej Kóree a Taiwanu podvádzali a unášali do staníc útechy, ale v Indonézii sa takéto dokumenty našli. Tie potvrdili, že sa ženy dostali do systému proti svojej vôli.²²⁸

Ďalšia otázka sa týkala článkov o Jošidovi Seidžim, ktorý tvrdil, že bol počas vojny svedkom násilného odvliekania žien do staníc. V 80. rokoch o ňom Asahi uverejnili 16 článkov, no začiatkom 90. rokov sa objavili pochybnosti o pravdivosti jeho výpovede. Jeho príbeh sa následne prešetroval, ale nenašli sa žiadne dôkazy, ktoré by jeho výpoveď potvrdili, a tak od roku 1997 Asahi už o ňom nepísali. V roku 2012 sa však Jošidova kauza opäť preberala, a to kvôli Abeho výroku, že Asahi dopustili, že tento podvodník vydal knihu, ktorou oklamal verejnosť.²²⁹ V roku 2014 Asahi šinbun preskúmalo ešte raz celý prípad, a to priamo na mieste, kde sa údajne Jošida počas vojny zdržoval. Žiadne dôkazy ani spovede kórejských obyvateľov nepotvrdili jeho príbeh. Následne Asahi vzalo späť všetky predchádzajúce relevantné články.²³⁰

Tretím diskutovaným bodom bolo načasovanie uverejnenia článku, v ktorom na začiatku roku 1992 profesor Jošimi Jošiaki predstavil dôkazy o účasti imperiálnej armády na organizovaní systému útechy. Novinám sa vytýkalo, že s uverejnením naschvál čakali na januárovú cestu premiéra Mijazawu do Južnej Kóree, a teda spravili z otázky žien útechy politický problém. Asahi sa bránil tým, že zodpovedný reportér poskytol svoj článok 5 dní po obdržaní materiálov od profesora. Ten síce objavil inkriminujúce

---

²²⁸日本の植民地だった朝鮮や台湾では、軍の意向を受けた業者が「良い仕事がある」などとだまして多くの女性を集めることができ、軍などが組織的に人さらいのように連行した資料は見つかっていません。一方、インドネシアなど日本軍の占領下にあった地域では、軍が現地の女性を無理やり連行したことを示す資料が確認されています。共通するのは、女性たちが本人の意に反して慰安婦にされる強制性があったことです。

ibid.

²²⁹ ibid.

²³⁰吉田氏が濟州島で慰安婦を強制連行したとする証言は虚偽だと判断し、記事を取り消します。当時、虚偽の証言を見抜けませんでした。濟州島を再取材しましたが、証言を裏付ける話は得られませんでした。研究者への取材でも証言の核心部分についての矛盾がいくつも明らかになりました。

ibid.

dokumenty v decembri 1991, no na začiatku januára objavil ďalšie, a preto sa uverejnenie posunulo. Asahi teda nemali v úmysle spájať Mijazawovu návštevu s touto správou.²³¹

Štvrtým problémom bolo nesprávne použitie pojmu ženské dobrovoľnícke jednotky (*džoši teišintai* 女子挺身隊). Na začiatku 90. rokov sa pod názvom dobrovoľníckych jednotiek odkazovalo na ženy útechy, no v skutočnosti išlo o ženy a dievčatá, ktoré pracovali vo fabrikách počas vojny. K omylu došlo z dôvodu používania nesprávnych zdrojov z počiatočnej fázy výskumu problematiky. Za pomiešanie pojmov sa Asahi oficiálne ospravedlnili a chybu uznali.²³²

Potom, ako svoj omyl priznali, sa stali Asahi terčom kritiky. Časopis Flash napríklad reagoval na predchádzajúci článok s obvinením, že si Asahi vymysleli problém *ianfu*. Noviny sa bránili slovami, že v danom článku sa vôbec nehovorí o tom, že by si reportéri čokoľvek vymýšľali a žiadali od šéfredaktora časopisu stiahnutie článku a ospravedlnenie za hrubé porušenie dobrého mena.²³³ Denník Jomiuri šinbun tiež reagoval sériou článkov, v ktorých kritizoval Asahi v spojitosti s podávaním správ o otázke žien útechy a snažil sa o prehodnotenie celej záležitosti. Na špeciálnej tlačovej konferencii v Tokiu 11.9.2014 riaditeľ Kimura Tadakasu v mene Asahi šinbun prevzal

---

²³¹記事は記者が情報の詳細を知った5日後に掲載され、宮沢首相の訪韓時期を狙ったわけではありません。政府は報道の前から資料の存在の報告を受けていました。韓国側からは91年12月以降、慰安婦問題が首相訪韓時に懸案化しないよう事前に措置を講じるのが望ましいと伝えられ、政府は検討を始めていました。

ibid.

²³²女子挺身隊は、戦時下で女性を軍需工場などに動員した「女子勤労挺身隊」を指し、慰安婦とはまったく別です。当時は、慰安婦問題に関する研究が進んでおらず、記者が参考にした資料などにも慰安婦と挺身隊の混同がみられたことから、誤用しました。

ibid.

²³³ Anon. (6.8.2014) F L A S Hに朝日新聞社が抗議文 「捏造、一切ない」 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

zodpovednosť, ospravedlnil sa za chybné spravodajstvo a vyjadril poľutovanie nad tým, že narušil dôveru čitateľov²³⁴.

Najviac sa kauza dotkla novinára Uemuru Takašiho, ktorý v roku 1991 napísal pre Asahi dva články o Kim Hak Sun²³⁵. Nacionalisti ho napádali, že celý problém *ianfu* je len jeho fabrikácia a pošpinil dobré meno Japonska. Ba dokonca ho označili za zradcu²³⁶. Kvôli početným sťažnostiam prišiel o zamestnanie na univerzite v Kóbe a potom mu hrozilo, že stratí aj post na univerzite Hokusei Gakuen. Tá sa však napokon postavila za svojho profesora a zmluvu s ním predĺžila, čo opäť viedlo k sťažnostiam a protestným telefonátom. Nanešťastie útoky neboli mierené len na Uemuru, ale i na jeho rodinu. Jeho dcéra, napoly Kórejka, čelí slovnému napádaniu na internete. V jednom blogu sa jej dokonca vyhrážali, že ju doženú k samovražde²³⁷. Nedostatky svojich článkov Uemura následne vysvetlil v článku, ktorý bol uverejnený v časopise Bungeišundžú. Bol to ten istý časopis, ktorý začal celé Uemurovo odsudzovanie už v roku 1992.

Vo svojich článkoch Uemura vychádzal zo zdrojov Kórejskej rady (*kankoku teišintai mondai taisaku kjógikai* 韓国挺身隊問題対策協議会), ktoré však neboli úplne presné. Problémom bolo, že sa v nich uvádzalo, že ženy boli odvádzané na front ako ženské dobrovoľnícke jednotky. Vyplývalo z nich, že ženské dobrovoľnícke jednotky (*džoši teišintai* 女子挺身隊) bolo len krycie meno pre ženy útechy. A vo viacerých článkoch kórejských novín sa i bývalé obeť samé identifikovali ako členky dobrovoľníckych jednotiek. I Kim Hak Sun sa na

²³⁴ Abiru, Rui (2015) 慰安婦問題、吉田調書 当事者能力を喪失した朝日新聞. in オピニオン 2015年の論点 100. Tokio, 文藝春秋, str. 36

²³⁵ Prvý článok bol uverejnený v auguste 1991, keď Uemura spracoval nahrávku s výpoveďou Kim Hak Sun, ktorú mu poskytla 韓国挺身隊問題対策協議会, a druhý v decembri, keď sa odohrával prvý súdny proces s kórejskými vojnovými obeťami. Druhý článok je dostupný v prílohe 1.

²³⁶ Uemura, Takaši & Jamaguči, Tomomi (2015) Labeled the reporter who “fabricated” the comfort woman issue: A Rebuttal 反論 慰安婦問題「捏造記者」と呼ばれて. in *The Asia-Pacific Journal*, Vol.13, No.1 [online], dostupné z <http://apjjf.org/2015/13/1/Tomomi-Yamaguchi/4249.html>. (Citované 15.6.2016)

²³⁷ *ibid.*

tlačovej konferencii v roku 1991 označila za *teišintai*.²³⁸ Na začiatku 90. rokov sa v Južnej Kórei tieto dva pojmy bežne zamieňali. Jomiuri šinbun mu tiež vytýkali, že vo svojich článkoch nespomína fakt, že Kim Hak Sun sa pôvodne chcela stať *kisaeng*, zabávačkou. Uemura sa však bránil tým, že tomuto faktu neprisoval veľký význam, pretože to ešte neznamenal, že *kisaeng* boli automaticky odvádzané do staníc útechy. Tak ako mnohé iné obeť, Kim Hak Sun bola podvedená sľubmi o dobrom zárobku.

Ako podotkol Uemura, „v Japonsku existujú sily, ktoré napádajú a zastrávajú tých, ktorí sa odvažujú nazerať na tmavú stránku dejín“²³⁹. Tento incident a kontroverzné výroky len dokazujú fakt, že v Japonsku silnie nacionalizmus, a preto je nanajvýš dôležité, aby sa otázka žien čím skôr uzatvorila, aby sa predišlo ďalším podobným situáciám, aká postihla Uemuru Takašiho a jeho rodinu. Vyriešenie tohto problému by totiž mohlo viesť k zlepšeniu medzinárodných vzťahov a snád' i k upokojeniu protikórejských a protijaponských nálad v jednotlivých štátoch.

---

²³⁸ *ibid.*

²³⁹ *ibid.*

ZÁVER

Médiá v Japonsku tvoria neoddeliteľnú súčasť života obyvateľov. No určiť presnú rolu, akú zohrávajú v japonskej spoločnosti, bolo pre mnohých učencov problematické. Ich názory sa často rozchádzali. Niektorí tvrdili, že sú médiá prisluhovačmi štátu, a iní zas zastávali názor, že sú nezávislou kritickou silou chrániacou záujmy verejnosti. Kvôli blízkym kontaktom s politickou a ekonomickou sférou sa síce môžu javiť ako závislé, no dokážu aj poukázať na chyby vlády alebo problémy v spoločnosti. Nie vždy vystupujú ako strážne psy a prípadná kritika je často mierna.

Médiá predovšetkým ovplyvňujú zmýšľanie verejnosti a môžu ju donútiť, hoci najčastejšie nepriamo alebo skryte, k úvahám alebo prehodnoteniu existujúceho poriadku. Dokážu stimulovať dianie v krajine, ale neprinášajú drastické a rýchle zmeny. Skôr pôsobia na širokú verejnosť, ktorá postupne začne pociťovať potrebu zmeny a tá sa napokon pretaví do skutočnosti. Takúto moc majú médiá v roli figliara.

Jednou z oblastí, kde sa môže prejaviť vplyv masmédií, je formovanie kolektívnej pamäte. Prezentovaním nových zistení môžu pamäť obohatiť, ak ich kolektív prijme za svoje. Opakovaním motívov a tém médiá prispievajú k udržiavaniu pamäte a k posilovaniu určitých čiastkových epizód na úkor iných, ktoré môžu byť naopak časom z pamäte vytesnené. Tým pádom podporujú i selekciu informácií. A v neposlednom rade, masmédiá pomáhajú utužovať pocit spolupatričnosti členov kolektívu, ktorých pamäť spája.

Formovanie kolektívnej pamäte o obetiach systému útechy v Japonsku je dlhodobý proces. Od konca Vojny v Pacifiku sa pomaly začali objavovať v memoároch, biografiách a literatúre. A dnes, vďaka činnosti rôznych organizácií, aktivistov a samotných žien útechy, ktorí upozornili na tento vojnový zločin prostredníctvom médií, už v Japonsku a v okolitých krajinách oveľa viac ľudí pozná pojem *džúgun ianfu*, pričom to už nie je iba krátkou vetou

definovaný výraz. Ľudia poznajú osudy týchto žien a rovnako aj ich snahu dosiahnuť prinavrátenie dôstojnosti oficiálnym ospravedlnením a odškodnením od japonskej vlády. Pojem nabral na vážnosti až do takej miery, že ovplyvňuje obraz národov, ktorý voči sebe prechovávajú štáty východnej a juhovýchodnej Ázie.

V prípade *ianfu* masmédiá aktívne prispievajú k formovaniu národnej pamäte dodnes. V otázke bývalých žien útechy noviny Asahi neboli nestranné médium. Snažili sa manipulovať svojich čitateľov v prospech žien útechy. Boli na strane aktivistov. Novinári využívali pozitívnu manipuláciu v presvedčení, že stanovisko demonštrantov bolo správne a opodstatnené. Podporovali nárok žien na oficiálne ospravedlnenie a odškodnenie. Plnili úlohu prostredníka pre podporovateľov hnutia na zviditeľnenie a udržiavanie témy v povedomí čitateľov.

V priebehu prvých sedem rokov od verejnej spovede Kim Hak Sun sa napísala viac ako polovica všetkých článkov v rozmedzí 24 rokov, čo odkazuje na to, že téma bola živo diskutovaná a v centre záujmu japonskej spoločnosti. Okrem článkov od profesionálnych reportérov Asahi šinbun uverejňovali pravidelne aj príspevky obyčajných ľudí, ktorí svoje názory poslali do redakcie. Občas začali i diskusiu v spojitosti s predchádzajúcimi udalosťami alebo článkami. Najčastejšie išlo o subjektívnu a laickú výmenu názorov, no i ona podnecovala formovanie postojov u čitateľov.

V nasledujúcich rokoch sa však počet príspevkov so zmienkou o bývalých ženách útechy ustálil, až začal klesať. Potom už počet článkov nikdy nedosiahol takú hodnotu ako v prvej polovici 90. rokov. Nasvedčuje to tomu, že sa v problematike závažnejší posun neuskutočnil a postupne sa dostala do úzadia.

Rola novín Asahi v otázke žien útechy sa v poslednej dobe pozmenila. Spočiatku vystupovali ako prostredník a aktívny účastník na dianí. V roli figliara sa manipuláciou snažili zvýšiť povedomie čitateľov o probléme žien

útechy a tým podporiť ich požiadavky. Potom sa ale z pozície obrancu obetí vojnového zločinu museli presunúť a brániť samých seba. Dôvodom bol fakt, že boli noviny donútené vytlačiť správu o vlastnom pochybení, keď uverejnili nesprávne a zavádzajúce informácie. Tento škandál vyvolal pobúrenie v čitateľoch, ktorí následne spytovali dôveryhodnosť denníka.

Asahi šinbun jednoznačne utížili ranu na povesti a uškodili trochu i obetiam systému útechy. Ich priznanie totiž poskytlo odporcom hnutia za nápravu pádny argument za nutnosť prehodnotenia celého výskumu problematiky. V poslednom období sa čoraz častejšie objavujú protikórejské nálady v krajine a tiež revizionistické tendencie voči národnej minulosti. Znamená to teda, že časť kolektívnej pamäte, ktorá sa týka bývalých žien útechy, nie je ešte jednotná v celom národe. Kým neexistuje jedna prevládajúca interpretácia, ktorú by zdieľal celý národ, ostane táto otázka vo formatívnej fáze, a tak bude môcť byť naďalej ovplyvňovaná a menená.

Síce sa objavili pochybnosti o hodnovernosti svedení obetí a obvinenia z klamstva, počas 90. rokov Asahi šinbun a podporné občianske združenia spolu s obeťami vykonali kus neoceniteľnej práce v boji za zvýšenie povedomia o hrubom porušení základných ľudských práv, ktorému boli obeť systému útechy vystavené. A preto očierňovanie Asahi šinbun v posledných rokoch na vývoji problematiky žien útechy až taký veľký dopad nemalo. Keby sa toto skresľovanie informácií bolo bývalo prevalilo začiatkom 90. rokov, možno by sa to bolo bývalo prejavilo i na hnutí za nápravu. Treba však uznať, že Asahi šinbun nie sú jediné noviny, ktoré informujú o tejto téme, a aktivisti by si určite boli bývali našli spôsob, ako sa v médiách presadiť i bez podpory novín Asahi.

V každom prípade Asahi šinbun naďalej prinášajú informácie o bývalých ženách útechy a sledujú vývoj doma i v zahraničí. Neprestajne informujú obyvateľov Japonska o rôznych udalostiach spojených s problematikou, vďaka ktorým majú možnosť sa niečo naučiť, po prípade si pripomenúť Vojnu v Pacifiku. Stále podnecujú čitateľov, aby uvažovali o dani a prehodnocovali

akceptované záležitosti. Hodnotia a zároveň nechávajú čitateľov hodnotiť fakty, o ktorých sa zmieňujú. A tiež nemožno opomenúť, že vďaka šíreniu osvetu o téme podnietili vznik viacerých občianskych združení a spolkov, dokumentárnych filmov a literatúry, či už podporných alebo odporujúcich. Napomohli k zblíženiu ľudí, ktorých spája rovnaké zmýšľanie, a podporili tak vznik viacerých záujmových komunít. V tomto ohľade Asahi šinbun naplnili svoju rolu figliara do bodky.

POUŽITÁ LITERATÚRA

KNIHY:

Anderson. B. (1997). The origins of national consciousness. In Sreberny-Mohammadi, Annabelle; Winseck, Dwayne; McKenna, Jim; Boyd-Barrett, Oliver (eds.), *Media in Global Context*. London: Arnold

Bird, S. Elizabeth (ed.) (2010). *The Anthropology of News and Journalism : Global Perspectives*. Bloomington: Indiana University Press.

Carey, James W. (2009). *Communication as Culture : Essays on Media and Society*. New York : Routledge.

Danesi, Marcel (ed.) (2013). *Encyclopedia of Media and Communication*. Toronto: University of Toronto Press.

Fitzgerald, Richard; Housley, William (eds.) (2010). *Media, Policy and Interaction*. Burlington: Ashgate Pub. Company.

Fowler, Roger (1991) *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. London, Routledge

Giles, David (2012) *Psychologie médií*, prekl. Helena Šolcová. Praha: Grada Publishing

Greer, Graham (1999) *A New Introduction to Journalism*. Kenwyn, Juta & Co, Ltd

Hart, Andrew (1991) *Understanding the Media*. London, Routledge

Hicks, George (1994) *The Comfort Women: Japan's Brutal Regime of Enforced Prostitution in the Second World War*. New York, W.W. Norton & Company

Jensen, Klaus Bruhn (ed.) (2011.) *A Handbook of Media and Communication Research : Qualitative and Quantitative Methodologies*. New York: Routledge.

Jiráček, Jan; Köpplová, Barbara (2009). *Masová média*. Praha: Portál.

Jošimi, Jošiaki (2000) *Comfort Women*. New York, Columbia University Press

Kunczik, Michal (1995) *Základy masové komunikace*. Praha: Nakladatelství Karolinum

Ellis Krauss (2000) *Broadcasting Politics in Japan*. New York: Cornell University Press

Luhmann, Niklas (2014) *Realita masmédií*, prekl. Katrin Vodrážková. Praha: Academia

McLuhan, Marshall (2011). *Jak rozumět médiím: Extenze člověka*. Praha: Mladá fronta.

Osvaldová, Barbora et al. (ed.) (2010) *O reportáži, o reportérech*. Praha: Nakladatelství Karolinum

Patterson, Philip & Wilkins, Lee (1998) *Media Ethics: Issues and Cases*. Boston: McGraw Hill

Pharr, Susan J.; Krauss, Ellis S. (eds.) (1996). *Media and Politics in Japan*. Honolulu: University of Hawai'i Press.

Ruß-Mohl, Stephan & Bakičová, Hana (2005) *Žurnalistika: Komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha, Grada Publishing

Simonson, Peter et al. (ed.) (2013). *Handbook of Communication History*. New York: Routledge.

Soh, Chunghee Sarah (2008) *The Comfort Women: Sexual Violence and Postcolonial Memory in Korea and Japan*. Chicago, The University of Chicago Press

Sorice, Michele (ed.) (2012). *Assesing Communication: Integrated Approaches in Political, Social and Business Context*. Roma: Luiss University Press

Tsutsui, William M. (ed.) (2009) *A Companion to Japanese History*. Oxford, Wiley-Blackwell

Urban, Lukáš; Dubský, Josef; Murdza, Karol (2011). *Masová komunikace a veřejné mínění*. Praha: Grada.

ČLÁNKY:

Abiru, Rui (2015) 慰安婦問題、吉田調書 当事者能力を喪失した朝日新聞. in オピニオン 2015年の論点 100. Tokio, 文藝春秋, str. 36-39

Ienaga, Saburó (1993) The Glorification of War in Japanese Education. in *The MIT Press: International Security*. Vol. 18, No. 3, str. 113-133

Itó, J. (2003). The Influence of Historical Experiences on the Japanese Political Communication Research. In *Keio Communication Review*, 25.

Kabashima Ikuo & Jeffrey Broadbent (Summer, 1986) Referent Pluralism: Mass Media and Politics in Japan. In *Journal of Japanese Studies*, Vol. 12, No. 2, str. 329-361

Kowalewski, David (Spring, 1999) Censorship in the Japanese News Media: A Survey Report. In *Asian Affairs*, Vol. 26, No. 1, str. 43-50

Pyong Gap Min (Spring, 1992) A Comparison of the Korean Minorities in China and Japan. In *International Migration Review*, Vol. 26, No. 1, str. 4-21

Soh, Chunghee Sarah (Summer, 2003) Japan's National/Asian Women's Fund for Comfort Women. In *Pacific Affairs*, Vol. 76, No. 2, str. 209-233

Tsutsui, Kiyoteru (March, 2009). The Trajectory of Perpetrators' Trauma: Mnemonic Politics around the Asia-Pacific War in Japan. In *Social Forces*, Vol. 87, No. 3, str. 1389-1422

Wakabayashi, Bob Tadashi (2003) Comfort Women: Beyond Litigious Feminism. In *Monumenta Niponica*, Vol. 58, No. 2, str. 223-258

Yamamoto, Taketoshi (1989) The Press Clubs of Japan. In *The Journal of Japanese Studies*, Vol. 15, No. 2, str. 371-388

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Asahi šinbun, 1991-1997, 2010-2014 [online] dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php> (Citované jún - august 2014)

日本政府およびアジア女性基金の文書. in *Asian Women's Fund* [online] dostupné z <http://www.awf.or.jp/6/statement-01.html> (Citované 21.3.2016)

Anon (2014) *Newspaper Circulation in Japan: Still High but Steadily Falling*. [online] dostupné z <http://www.nippon.com/en/features/h00084/> (Citované 7.5.2016)

Anon. (2016) [Photo] 24th anniversary of the weekly Wednesday demonstrations. in *The Hankyoreh* [online], dostupné z http://www.hani.co.kr/arti/english_edition/e_national/725152.html. (Citované 6.6.2016)

Anon. (8.1.2016) Japan-South Korea Settlement. in *NHK World* [online], dostupné z <http://www3.nhk.or.jp/nhkworld/newsroomtokyo/aired/20160108.html>. (Citované 6.6.2016)

Gatzen , Barbara (2001) Media and Communication in Japan: Current Issues and Future Research. In *Electronic Journal of Contemporary Japanese Studies* [online] dostupné z

<http://www.japanesestudies.org.uk/discussionpapers/Gatzen.html> (Citované 22.8.2014)

Jošida, Reidži (8.3.2016) Suga slams findings of U.N. panel on discrimination, cites U.S., U.K. support for 'comfort women' deal. in *The Japan Times* [online], dostupné z <http://www.japantimes.co.jp/news/2016/03/08/national/history/japan-south-korea-comfort-women-accord-falls-short-u-n-panel-discrimination-says/#.V1Tt7pF9601>. (Citované 6.6.2016)

Lee, Jee Abbey (30.12.2016) 'Comfort Women' Agreement Hailed as Breakthrough for Seoul, Tokyo. in *Voice of America* [online], dostupné z <http://www.voanews.com/content/comfort-women-agreement-ailed-breakthrough-seoul-tokyo/3125575.html>. (Citované 6.6.2016)

Levine, Brittany & Wells, Jason (2013) Glendale unveils 'comfort women' statue, honors 'innocent victims'. In *Los Angeles Times*. [online] dostupné z <http://articles.latimes.com/2013/jul/30/local/la-me-ln-glendale-comfort-women-20130730>. (Citované 30.4.2016)

Levine, Brittany (2013) Japanese politicians want Glendale's 'comfort women' statue removed. In *Los Angeles Times*. [online] dostupné z <http://articles.latimes.com/2013/dec/19/local/la-me-ln-comfort-women-20131219> (Citované 30.4.2016)

Levine, Brittany (2014) Lawsuit seeks removal of Glendale 'comfort women' statue. In *Los Angeles Times*. [online] dostupné z <http://articles.latimes.com/2014/feb/22/local/la-me-ln-glendale-comfort-women-statue-sparks-lawsuit-20140222> (Citované 30.4.2016)

Lynch, Ami (2016) Comfort Women. In *Encyclopædia Britannica Online* [online] dostupné z <http://www.britannica.com/event/comfort-women#ref1192179> (Citované 24.4.2016)

McCarthy, Mary M. (2014) US Comfort Women Memorials: Vehicles for Understanding and Change. In *Asia Pacific Bulletin*. No. 275 [online] dostupné z <http://www.eastwestcenter.org/sites/default/files/private/apb275.pdf> (Citované 1.5.2016)

McNeill , David (2001) Media Intimidation in Japan: A Close Encounter with Hard Japanese Nationalism. In *Electronic Journal of Contemporary Japanese Studies*, [online] dostupné z <http://www.japanesestudies.org.uk/discussionpapers/McNeill.html> (Citované 22.8.2014)

Murai, Shusuke (2016) U.N. rapporteur on freedom of expression slams Japan's 'press club' system, government pressure. in *The Japan Times* [online] dostupné z <http://www.japantimes.co.jp/news/2016/04/19/national/u-n-rapporteur-freedom-expression-slams-japans-press-club-system-government-pressure/#.VzRdOfI97IW> (Citované 12.5.2016)

Padden, Brian (22.3.2016) South Korea Still Waiting for Japan's 'Comfort Women' Settlement. in *Voice of America* [online], dostupné z <http://www.voanews.com/content/south-korea-still-waiting-for-japan-comfort-women-settlement/3248631.html>. (Citované 11.6.2016)

Parker, Karen (1995) *Statement on Comfort Women ("Jugun Ianfu")* {E/CN.4/1995/42} [online], dostupné z <http://www.guidetoaction.org/parker/j-cw-aff.html>, (Citované 24. 4. 2016)

Takeda, Hadžimu & Higašioka, Tóru (28.12.2015) 慰安婦問題めぐり日韓合意 「最終的かつ不可逆的解決」 . in *Asahi Shinbun Digital* [online], dostupné z <http://www.asahi.com/articles/ASHDX51J5HDXUHBI00X.html>. (Citované 6.6.2016)

Takeda, Hadžimu (28.12.2015) 「屈辱的」「政府に従う」 日韓合意、評価割れる韓国 . in *Asahi Shinbun Digital* [online], dostupné z <http://www.asahi.com/articles/ASHDX61V9HDXUHBI01S.html>. (Citované 6.6.2016)

Teširogi, H. (2013) 安倍晋三の従軍慰安婦を「人攫いのように人の家に入っていて攫ってきた」の証拠はないを考える [online], dostupné z <http://blog.goo.ne.jp/goo21ht/e/e0af9c3405b0f526a5408b3edac7493a> (Citované 8.5.2016)

Uemura, Takaši & Jamaguči, Tomomi (2015) Labeled the reporter who “fabricated” the comfort woman issue: A Rebuttal 反論 慰安婦問題「捏造記者」と呼ばれて. in *The Asia-Pacific Journal*, Vol.13, No.1 [online], dostupné z <http://apjif.org/2015/13/1/Tomomi-Yamaguchi/4249.html>. (Citované 15.6.2016)

Westlake, Adam (2013) Japanese government protests South Korea’s ‘comfort women’ statue outside Seoul embassy. In *Japan Daily Press*. [online], dostupné z <http://japandailypress.com/japanese-government-protests-south-koreas-comfort-women-statue-outside-seoul-embassy-2227432>, (Citované 25.6.2016)

PRÍLOHY

Príloha 1: Reportáž zo stĺpiku Koe z ranného vydania dňa 25.12.1991

元従軍慰安婦・金学順さん（手紙 女たちの太平洋戦争） 【大阪】

韓国の「太平洋戦争犠牲者遺族会」の元朝鮮人従軍慰安婦、元軍人・軍属やその遺族 35人が今月6日、日本政府を相手に、戦後補償を求める裁判を東京地裁に起こした。慰安婦だった原告は3人。うち2人は匿名だが、金学順（キム・ハクスン）さん（67）＝ソウル在住＝だけは実名を出し、来日した。元慰安婦が裁判を起こしたのは初めてのことだ。裁判の準備のため、弁護団と「日本の戦後責任をハッキリさせる会」（ハッキリ会）は4度にわたり韓国を訪問した。弁護士らの元慰安婦からの聞き取り調査に同行し、金さんから詳しい話を聞いた。恨（ハン）の半生を語るその証言テープを再現する。（社会部・植村隆）

○17歳の春

「私は満州（現中国東北部）の吉林省の田舎で生まれました。父が、独立軍の仕事を手伝える民間人だったので満州にいたのです。私が生後100日位の時、父が死に、その後、母と私は平壤へ行きました。貧しくて学校は、普通学校（小学校）4年で、やめました。その後は子守をしたりして暮らしていました」

「『そこへ行けば金もうけができる』。こんな話を、地区の仕事をしている人に言われました。仕事の中身はいいませんでした。近くの友人と2人、誘いに乗りました。17歳（数え）の春（1939年）でした」

「平壤駅から軍人たちと一緒に列車に乗せられ、3日間。北京を経て、小さな集落に連れて行かれました。怖かったけれど、我慢しました。真っ暗い夜でした。私と、友人は将校のような人に、中国人が使っていた空き家の暗い部屋に閉じ込められたのです。鍵（かぎ）をかけられてしまいました。しまったと思いました」

「翌朝、馬の声に気づきました。隣には3人の朝鮮人の女性がいました。その人たちから『おまえたちは、本当にばかなことをした。こんなところに来て』と言われました。逃げなければならぬと思ったのですが、周りは軍人でいっぱいでした。友人と別にされ、将校に『言う通りにしろ』と言われました」

「将校は私を暗い部屋に連れて行って、『服を脱げ』と言いました。恐ろしくて、従うしかありませんでした。そのときのことはしゃべることさえ出来ません。夜明け前、目が覚めると将校が横で寝ていました。殺したかった。でも、出来ませんでした」

。私が連れて行かれた所は、『北支（中国北部）カッカ県テッペキチン』というところだということが後で分かりました」

○赤堀の家

「この慰安所は赤い堀の家でした。近くには民間人はいません。軍と私たちだけでした。5人の女性がおりました。22歳で最年長のシズエは将校だけを相手にしていました。サダコ、ミヤコ、それに友人のエミコ。私はアイコと呼ばれていました。近くの部隊は300人くらいでした。その部隊について、移動するのです」

「軍人たちは、サックをもってきました。朝8時を過ぎたら、やって来て、夜は将校が泊まることもありました。休む暇はありません。長い人でも30分以内でした。でないと外から声がするのです。多いときは20人以上相手することもありました。しかし、戦闘の時は、静かでした。『ダ、ダ、ダ』という銃撃の音が聞こえるときもありました。お金などはもらったことはありません」

「食べ物は軍人たちがもって来ました。米やミソ、おかずなど。台所があり、自分たちで作って食べました」

「テッペキチンには1カ月半いて、また別のところに移動しましたが、名前は覚えていません。そうこうするうちに、肺病になりました」

「ずっと逃げたいと思っていました。そんなある夜、私の部屋に、男の人が忍びこんできました。びっくりしましたが、その人は『私も朝鮮人で寝るところがなくて来た』と言いました。両替商をしているという、その人に助けてくれるように頼み、一緒に逃げました。他の人まで連れて行くような余裕はありませんでした。その年の秋のことでした」

○解放の後

「南京、蘇州などを経て、上海へ行き、その人と夫婦になりました。質屋をやり、娘と息子が生まれました。1946年の夏に、船で仁川へ戻り、ソウルの難民収容所に入りました。そこで娘が死にました。そのあと、ソウルで部屋を借り、私はノリ売りの商売を始め、夫は掃除夫になりました」

「夫は酒を飲むと、『お前が慰安所にいたのを助けてやったではないか』と言って、私を苦しめました。その夫も、朝鮮戦争の動乱の中で死に、息子を育てながら行商しながら生活していました。しかし、その息子も小学校4年の時に水死しました」

「生きていこうという気持ちもなくなりました。死ぬことしか考えませんでした。全羅道、慶尚道、済州道など全国を転々としてきました。酒やたばこをやり、人生を放棄

したような生活を続けていました。10年ぐらい前に、これじゃだめだと思い始めました。ソウルに来ました。家政婦をやったお金で、小さな部屋を借りています。私の不幸は慰安所に足を踏み入れてから、始まったのです。この恨みをどこにぶつけようか。だれにも言えず苦しんでいました。今は月に米10キロと3万ウォン（約5200円）の生活保護を貰っています」

○募る怒り

「いくらお金をもらっても、捨てられてしまったこのからだ、取り返しがつきません。日本政府は歴史的な事実を認めて、謝罪すべきです。若い人がこの問題をわかるようにして欲しい。たくさんの犠牲者がでています、碑を建ててもらいたい。二度とこんなことは繰り返して欲しくない」

「日本政府がウソを言うのがゆるせない。生き証人がここで証言しているじゃないですか」

これまで韓国に戻った元慰安婦たちは、沈黙を続けていた。ところが、昨年6月、日本政府は強制連行に関する国会で「従軍慰安婦は民間業者が連れ歩いた」など軍や政府の関与を否定する答弁をし、その後も「資料がない」などと繰り返してきた。こうしたニュースを聞いた金学順さんは、「自分が生き証人だ」と今年夏に、はじめて名乗りでた。原告3人の外にも最近、体験を公表する女性が出て来た。

一方、ハッキリ会（03・5466・0692、東京都渋谷区渋谷2の5の9パル青山301）も慰安婦に関する情報を集めるなど調査を続けている。¹

¹ Uemura, Takaši (25.12.1991) 元従軍慰安婦・金学順さん（手紙 女たちの太平洋戦争）【大阪】. in *Asahi šinbun* [online]. dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php> (Citované 30.6.2014)

Príloha 2: Prerozprávaná sved' Kim Hak Sun

Kim Hak Sun:

Kim Hak Sun nebola ženou útechy dlho a ani jej zážitky nie sú veľmi rôznorodé. Napriek tomu si zasluhuje ospravedlnenie a kompenzáciu. Narodila sa v Mančúrii, kam jej rodičia utiekli po kórejskej vzbure v 1919. Keď jej otec umrel, jej matka sa opäť vydala a vrátili sa do Kórei. Hak Sun nevychádzala s nevlasťným otcom a často utekala z domu. Keď mala štrnásť, dali ju do školy v Pchjongjangu, aby sa z nej stala kisaeng, tradičná kórejská zabávačka podobná japonskej gejši. Učila sa inštrumentálnu hudbu, spev, kaligrafiu a etiketu. Jej poplatky pokryl majster pre kisaeng, ktorý ju adoptoval spolu s ďalšími dievčatami.

Školu skončila v sedemnástich, ale keďže ešte nemohla dva roky pracovať, jej nevlasťný otec ju vzal spolu s ďalším dievčaťom do Pekingu v 1939 s nádejou, že tu nájde lepšiu prácu ako doma. Boli ako mnohé iné: „remeslo nasleduje zástavu“. Svedectvá sa líšia, akým spôsobom sa dievčatá dostali pod kontrolu japonskej armády, ale ich cestu do Číny už musela schváliť armáda. V každom prípade, dievčatá boli oddelené od ich nevlasťného otca a cez noc boli odvezené vojakmi nákladným autom do opusteného čínskeho domu. Tam ich vyzliekli a znásilnili. Po tomto „skrotení“ boli umiestnené spolu s tromi inými kórejskými dievčatami do opatery kórejsky hovoriacej ženy. Tá im dala japonské mená, Hak Sun sa stala Aiko. Ich pôvodná stanica útechy bola v Tiehbichene, ale ženy pravidelne nasledovali vojakov blízko frontu.

Ženy neboli platené, dostávali len minimum šiat a jedla. Hak Sun musela poskytovať nielen sexuálne služby, ale i spev a tanec, najmä pred útokmi. Rovnako ako v iných zaznamenaných prípadoch, ženy boli nútené sledovať dekapitáciu čínskych „špiónov“ – pravdepodobne aj na ich zastrašenie. Hak Sun neprepustili, ani keď ochorela na tuberkulózu. Zachránil ju napokon jeden Kórejec s loďou, ktorý obchodoval so zlatými a striebornými mincami – profitujúci biznis v čase chaosu dostupných mien. Raz sa zastavil v stanici a uniesol ju do svojej záložne vo francúzskej koncesii Šanghaja. Tam sa vzali. Ku koncu vojny mali syna a dcéru. Hak Sun spomína i na to, ako počúvala Kim Kooa, ktorý bol na čele provizórnej kórejskej vlády, a hovoril o jeho nádeji na budúcnosť pre kórejských občanov. Neskôr ho muži kórejského prezidenta Syngmana Rheea prenasledovali domov a zavraždili ho. Hak Sun bola tiež na nejaký čas uväznená spolu s ďalšími Severokórejcami.

Jej manžel živil svoju rodinu tým, že sa stal armádnym dodávateľom. Ich vzťah sa pokazil. Keď sa opil, vyčítal jej minulosť ženy útechy a pripomínal jej, že bez neho by bola dávno mŕtva. Napokon umrel po Kórejskej vojne pri stavebnej nehode. Aj jej dcéra umrela na cholera. Už sa nechcela znovu vydať, lebo sa bála ďalšieho pohrdania. Zarábala si obchodovaním v rôznych častiach krajiny. Jej posledná rodinná zodpovednosť sa vytratila, keď sa jej desaťročný syn utopil počas plaveckého nešťastia.

Hak Sun vždy tvrdila, že jej hlavný cieľ nie je finančná kompenzácia, ale odhalenie tak dlho zakrývanej pravdy. Dokonca uvažovala nad samovraždou v cisárovej prítomnosti, aby tento cieľ dosiahla. Kórejské a japonské ženské združenia jej poskytli právne rady a pripravili súdny prípad ako praktickú alternatívu.²

---

² Hicks, George (1994) *The Comfort Women: Japan's Brutal Regime of Enforced Prostitution in the Second World War*. New York, W.W. Norton & Company, str. 188-190 (vlastný preklad)

Príloha 3: Kató danwa (加藤談話)

朝鮮半島出身者のいわゆる従軍慰安婦問題に関する内閣官房長官発表

1992（平成4）年7月6日

内閣官房長官 加藤紘一

朝鮮半島出身のいわゆる従軍慰安婦問題については、昨年12月より関係資料が保管されている可能性のある省庁において政府が同問題に関与していたかどうかについて調査を行ってきたところであるが、今般、その調査結果がまとまったので発表することとした。調査結果について配布してあるとおりであるが、私から要点をかいつまんで申し上げると、慰安所の設置、慰安婦の募集に当たる者の取締り、慰安施設の築造・増強、慰安所の経営・監督、慰安所・慰安婦の衛生管理、慰安所関係者への身分証明書等の発給等につき、政府の関与があったことが認められたということである。調査の具体的内容については、報告書に各資料の概要をまとめてあるので、それをお読み頂きたい。なお、許しいことは後で内閣外政審議室から説明させるので、何か内容について御質問があれば、そこでお聞きいただきたい。

政府としては、国籍、出身地の如何を問わず、いわゆる従軍慰安婦として筆舌に尽くし難い辛苦をなめられた全ての方々に対し、改めて衷心よりお詫びと反省の気持ちを申し上げたい。また、このような過ちを決して繰り返してはならないという深い反省と決意の下に立って、平和国家としての立場を堅持するとともに、未来に向けて新しい日韓関係及びその他のアジア諸国、地域との関係を構築すべく努力していきたい。

この問題については、いろいろな方々のお話を聞くにつけ、誠に心の痛む思いがする。このような辛酸をなめられたの方々に対し、我々の気持ちをいかなる形で表すことができるのか、各方面の意見も聞きながら、誠意をもって検討していきたいと考えている。³

---

³ 日本政府およびアジア女性基金の文書. in *Asian Women's Fund* [online]. dostupné z <http://www.awf.or.jp/6/statement-01.html> (Citované 21.3.2016)

Príloha 4: Kóno danwa

河野官房長官談話（1993年8月4日）

いわゆる従軍慰安婦問題については、政府は、一昨年12月より、調査を進めて来たが、今般その結果がまとまったので発表することとした。

今次調査の結果、長期に、かつ広範な地域にわたって慰安所が設置され、数多くの慰安婦が存在したことが認められた。慰安所は、当時の軍当局の要請により設営されたものであり、慰安所の設置、管理及び慰安婦の移送については、旧日本軍が直接あるいは間接にこれに関与した。慰安婦の募集については、軍の要請を受けた業者が主としてこれに当たったが、その場合も、甘言、強圧による等、本人たちの意思に反して集められた事例が数多くあり、更に、官憲等が直接これに加担したこともあったことが明らかになった。また、慰安所における生活は、強制的な状況の下での痛ましいものであった。

なお、戦地に移送された慰安婦の出身地については、日本を別とすれば、朝鮮半島が大きな比重を占めていたが、当時の朝鮮半島は我が国の統治下にあり、その募集、移送、管理等も、甘言、強圧による等、総じて本人たちの意思に反して行われた。

いずれにしても、本件は、当時の軍の関与の下に、多数の女性の名誉と尊厳を深く傷つけた問題である。政府は、この機会に、改めて、その出身地のいかんを問わず、いわゆる従軍慰安婦として数多（あまた）の苦痛を経験され、心身にわたり癒（いや）しがたい傷を負われたすべての方々に対し心からお詫（わ）びと反省の気持ちを申し上げます。また、そのような気持ちを我が国としてどのように表すかということについては、有識者のご意見なども徴しつつ、今後とも真剣に検討すべきものと考えている。

われわれはこのような歴史の真実を回避することなく、むしろこれを歴史の教訓として直視していきたい。われわれは、歴史研究、歴史教育を通じて、このような問題を永く記憶にとどめ、同じ過ちを決して繰り返さないという固い決意を改めて表明する。

なお、本問題については、本邦において訴訟が提起されており、また、国際的にも関心が寄せられており、政府としても、今後とも、民間の研究を含め、十分に関心を払って参りたい。⁴

---

⁴ Anon. (6.8.2014) (慰安婦問題を考える：下) 日韓関係、なぜこじれたか. in *Asahi šinbun* [online]. dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php> (Citované 30.8.2014)

Príloha 5: Reakcie premiéra Abeho Šinzóa na otázku žien útechy

2007年3月5日の安倍答弁

安倍晋三「河野談話は基本的に継承していきます。狭義の意味で強制性を裏付ける証言はなかったということです。

ご本人がそういう道に進もうと思った方は恐らくおられなかったんだろうと、このように思います。また間に入って業者がですね、事実上強制をしていたという、まあ、ケースもあった、ということでございます。そういう意味に於いて、広義の解釈に於いて、ですね、強制性があったという。官憲がですね、家に押し入って、人攫いのごとくに連れていくという、まあ、そういう強制性はなかったということではないかと」

2月7日（2013年）質問者である前原誠司民主党議員に対する答弁。

安倍晋三「整理をいたしますと、まずは、先の第一次安倍内閣のときにおいて、質問主意書に対して答弁書を出しています。これは安倍内閣として閣議決定したものです。つまりそれは、強制連行を示す証拠はなかったということです。つまり、人さらいのように、人の家に入って行ってさらってきて、いわば慰安婦にしてしまったということは、それを示すものはなかったということを明らかにしたわけでありませぬ。

しかし、それまでは、そうだったと言われていたわけですよ。そうだったと言われていたものを、それを示す証拠はなかったということを、安倍内閣に於いてこれは明らかにしたんです。しかし、それはなかなか、多くの人たちはその認識を共有していませんね。

ただ、勿論、私が言おうとしていることは、20世紀というのは多くの女性が人権を侵害された時代でありました。日本に於いてもそうだったと思いますよ。二十一世紀はそういう時代にしないという決意を持って、我々は今政治の場にいるわけでありませぬ。女性の人権がしっかりと守られる世紀にしていきたい、これは不動の信念で前に進んでいきたいと思っています」――⁵

⁵ Teširogi, H. (2013) 安倍晋三の従軍慰安婦を「人攫いのように人の家に入って行って攫ってきた」の証拠はないを考える [online]. dostupné z <http://blog.goo.ne.jp/goo21ht/e/e0af9c3405b0f526a5408b3edac7493a> (Citované 8.5.2016)

Príloha 6: Príspevok čitateľa z dňa 18.6.1991 v stĺpiku Koe

余りに自虐趣味（手紙 女たちの太平洋戦争） 【大阪】

大阪市 伊藤高一 60歳

「女たちの太平洋戦争」（中国編）の編集ぶりを見て、朝日新聞はどこまで我が民族に“負の遺産”を植えつけたら気がすむのかと、読んでいて胸が悪くなる。

一般市民の多くが戦火の巻き添えをくったのは中国だろう。しかし、米軍の日本本土焦土作戦で、疎開するたびに被災した日本人はどうなるのか。ましてや広島、長崎の被爆者は殺されて当たり前ですか。

戦火に巻き込まれて泣くのはいつも“無辜（むこ）の民”であることは、何千年来の昔から決まっている。戦火を交えた双方の市民に被害が出るのは、残念ながら致しかたないことである。一方的に、日本軍のみを「悪」とする編集ぶりはおかしいのではないか。

これでは、本多勝一氏の「南京大虐殺 万人坑事件」の一方的聞き書き帳と何ら変わるところがない。また、日本軍部に責任のあった戦争ではあろうが、その軍を構成したほとんどの兵士たちは召集で駆り出されたわれわれの祖父であり父であった。

その父や兄弟がかの地でそんな悪虐を働いていたのか、とこの記事を読んで若い人にはやり切れない暗い気持ちになり、民族としての自信喪失につながりはしないか。いや、すでにその兆候はあったのではないか。湾岸戦争への対応策が分からずに右往左往するだけで、世界の失笑を買ったのはつい先ごろのことである。

思うに朝日新聞は、真実を伝える美名の下に、ひたすら日本民族の愚民化に邁進（まいしん）しておられるが、民族の誇りを持たぬ国に未来はあるのだろうか。自国の歴史に自信を持たぬ若者を育成して一体、どういう日本にしてゆかれるつもりか。真剣に伺いたい。

なお、従軍慰安婦は朝日新聞の意図とは違い、大部分は女たちが高給に釣られて応募した商売人がほとんどであった。米軍が日本占領と同時に米兵慰安のため、そういう目的でキャバレーやダンスホールを開くよう日本側に要請してきた時、昨日までモンペ姿で軍需工場で働いていた「大和なでしこ」が、大挙して応募してきた事実と同じような出来事であった。

朝日新聞にもその悲しい記事は残っているはずだ。自虐趣味の歴史掘り返しはもういい加減にしてほしい。

あなたたちは、面白半分に日本軍の暗部ばかりあばいているが、生への執着を断ち切れずに、命令であるがために中国大陸で、南方で散っていった何百万の無名戦士の死――すなわちわれわれの父や兄の心情を思いやってくれたことがあるのだろうか。

その祖先たちがあったればこそ、今日のわれわれの繁栄の時代があるのではないのか。余りにも自虐趣味の報道を見るたび、私の兄の戦死（当時の中国での長沙〈湖南省〉作戦で戦死）は何であったのか、涙の浮かぶ今日このごろである。⁶

⁶ Itó, Takaichi (18.6.1991) 余りに自虐趣味（手紙 女たちの太平洋戦争）【大阪】. in *Asahi shinbun* [online]. dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php> (Citované 30.6.2014)

Príloha 7: Reakcie čitateľov na príspevok z dňa 18.6.1991 uverejnené 24.6.1991

「自虐趣味」の投稿に思う（手紙 女たちの太平洋戦争） 【大阪】

○過ちを認識せずに過ちをわびられようか

吹田市 河村泰宏 高校生 17歳

18日付手紙欄、「余りに自虐趣味」の意見に反対である。

米軍の本土焦土作戦、2度の原爆体験、確かに日本は被害者である。従軍慰安婦や現地の兵士の心境についても、氏の意見は正論かも知れない。しかし、被害者だからといって過去の罪が許されることは決してない。

社会科の教科書が話題になる。その社会科で空襲や原爆についてはかなり詳しく習った。しかし、侵略戦争の歴史は表面的な年号しか習った覚えがない。アジアに対する侵略戦争がどのようなものなのか知らない。

日本に国際化を求める声大きい。「国際社会で大切なのは、大勢の友人を持つことだ」とは天声人語の一節だ。過去の過ちを心からわびずに真の友人が出来ようか。過ちを認識しないものが過ちをわびようか。答えはノーである。

歴史を正しい解釈と共に知る。かみしめる。そして、歴史の反省のもとに国際社会に大勢の友人を持つ日本をつくる。それが日本の若者の使命だと信じている。

だから毎朝「女たちの太平洋戦争」を読む。

○知らないふりこそ恥ですよ

京都府綴喜郡 高角やよい 大学生 20歳

私たちが知ることによって何か落ちこむとすれば、それは過去を知らずにいた自分に憤りを覚えるからです。悪い事をしたという事実は消せないのです。

被害者として、日本人は広島を、イスラエル人はナチスを、アメリカ人は真珠湾を忘れられるのでしょうか。そして、自ら償うことを知らない者が、誇りある者と言えるのでしょうか。過ちによって自信喪失することは、未来の可能性を信じようとしない愚者の行いだと思いませんか？

たかだか20年の人生で私が知ったことはわずかだ。けれど、自分たちの文化だけが優れているという思い込み、他民族への敬意を忘れ、暴虐の限りをつくす大国という存在の、地上に絶えることのなかったという事実が非常に悲しい。

権力を得た人間のだれでもが繰り返す過ち、もしかしたら自分もこうなるかも知れない。

世界中で他民族に一度も悪いことをしなかった民族があるのなら教えて下さい。その意味で日本人であることを恥じるのは、全く無知で愚かだとしか言いようがありません。しかし、自分のしたことも知らないふりをしてごまかそうなんて恥ずかしいことですよ。

最後に。私は戦後生まれですから金もなく食うに困った人間が、どんな行動に走るものなのか知る由もありません。しかし、女性の働き口がなかった時代に、それでも生きてゆかねばならなかった人たちの行為に対して、それは互いに嫌な思い出だから忘れろ、みたいなことは言わないで下さい。50年近くも忘れようとして忘れられなかったほどつらい記憶を、これからも1人で背負わせようなんて思わないで下さい。

話して下さい
 痛みをわけて下さい
 そんな風にしか生きることのできなかった
 それでも一生懸命生きてきた
 あなたの尊さを
 初めて
 私に教えて下さい
 それはどんな生き方よりも 貴重だから
 ○反省なくして友人はできぬ

西宮市 増田勝陸 会社嘱託 69歳

昭和15年(1940年)、私は陸軍省恩賞課に勤務していました。仕事は中国の前線から送られて来る兵隊の変死者、行方不明者、逃亡兵の名簿作りでした。変死者は主に自殺者、行方不明者は作戦の最中に戦場で迷い子になったらしい者、または敵に拉致されたりした者、逃亡兵は軍隊内部の私的制裁、または戦場の悲惨さにたえ切れず、部隊から抜け出た者たちのことです。

その数は十数万人であったか。いずれにせよ、その人たちは戦場の落ちこぼれとして処理されたものです。「戦場の兵隊は虫ケラのようなものか」と、当時の私は感じていました。その私が今度は本当の虫ケラとなって中国の山野を転戦、今では倒した敵兵の冥福(めいふく)を日夜祈る身です。敵兵もまた、一介の虫ケラに過ぎなかったのだと、今しみじみ思うのです。

私は敗戦時、鑑真の町、揚州(江蘇省)にいた。その関係で、戦後は揚州と日本の交流史に関心を持ち、昭和13年12月の南京攻略軍は途中の揚州にどのような攻撃をしかけたのかと、その資料をたぐっていて、香川県に在住する当時の従軍兵から南京虐殺の実態を知らされました。

真鍋達というその歌人兵士は揚州無血占領の後、戦闘詳報を南京の司令部に届けに行き「城外城内に飛散する何百何千の死体を見て、その時ばかりは歌に出来ませんでした」と述懐しています。

たとえ人間同士の殺しあいという過酷な虫ケラの運命を体験したとしても、生者は死者のために祈り、地球上から兵器製造業者をのみ潤す戦争というばかげた野蛮な行為の根を絶つ行動を志向するなら、虫ケラもまた、人間として復権することができる。自らの過失や恥辱を直視するのは勇気がいります。

日本は、それを避けることで「日本人はあいまいな民族」との印象を世界に与え、そのことで日本人は逆に引け目を感じ、ひいては祖国愛を喪失するという現象を生じさせる。

過去の戦争を好戦軍人の責任とせずに関わらずに自分を含めた日本民族の課題としてとらえ、その反省に立って戦争の根元である兵器を造らない売らない平和への道を模索していくことが、我々の子孫への遺産であり、数多くの戦争犠牲者に報いることにもなるのです。⁷

⁷ Kawamura, Jasuhiro, Takacuno, Jajoi & Masuda, Masačika (24.6.1991) 「自虐趣味」の投

Príloha 8: Reportáž zo stĺpiku Koe z ranného vydania dňa 12.9.1991

知ってほしい慰安婦（手紙 女たちの太平洋戦争・韓国） 【大阪】

「何万人もの若い朝鮮人女性が日本の手で従軍慰安婦として強制連行され、悲惨な最期を遂げました。今生きていても心身ともに破壊されています。日本は責任をとろうとはしません。経済大国になったといわれますが、本当の“大国”とはいえないのではないのでしょうか」。韓国・梨花女子大の前教授で、韓国挺身（ていしん）隊問題対策協議会共同代表の尹貞玉（ユン・ジョンオク）さん（65）はこう言って私の顔をじっと見た。日本各地で慰安婦たちの足跡を調べるため8月末に来日した尹さんに、強行日程の中、短い時間だったが、インタビューに応じてもらった。（編集委員・井上裕雅）

○日本政府は信用できない 尹貞玉前教授に聞く

日本の植民地下で少女時代を送ったため、尹さんの日本語は流暢（りゅうちょう）だ。

「アジアの平和をいうのなら、日本は歴史を整理する必要があります。加害者としての日本、つまり侵略した責任を処理しなくては」

「相手が小さいと無視しようとする。その日本の“人格”が今問われています」

「生きている元慰安婦には医療面の補償ありません。日本政府は信用できない。でも、日本政府と日本国民は違います。『アジアの平和と女性の役割』について話し合うシンポジウムが5月末から6月初めにかけて東京と神戸で開かれましたが、そのとき日本の女性たちは真剣に取り組んでいました」

インタビューした日、尹さんは姫路から大阪に着いたばかり。そしてすぐに三重県へ。日本を追及する言葉の内容とは逆に、疲れを柔らかい笑顔に包んでいた。その表情が心に残った。

尹さんは、私との会見の中で、従軍慰安婦問題について責任を認めようとしぬ日本政府和、日本人は別だ、といった。が、「考える集い」では、在日女性の間から「日本の民衆も謝罪を」「日本の女性は加害者の立場にいたのだ」という意見が出た。そのあたりのことについて私にも苦い経験がある。

数年前、補償からとり残された台湾人元日本兵とその遺族の戦後を、日本と台湾の

関係者を対象に取材していた時のことだ。一応、1987年に戦死者と重度障害者には1人200万円の弔慰金が支払われることになったが、取材当時はそれすらもなかった。

台湾出身の王育徳・明大教授（故人）が皮肉っぽく言った。

「あなたたちは中国孤児のことになると熱心だが、台湾人のことには冷たいんですね。信義より“血”のつながりを大切にする民族なのですか」

日本人が中国孤児について熱心だとは思えなかったが、王さんのような見方もあるのか、と思った。

私たちは朝鮮人や台湾人たちへの償いに対してあまりにも無関心ではなかったろうか。「日本政府と日本人は別」と言った尹さんも、私が日本人だからそう強調してみたのかもしれない。今、王さんの言葉がしきりに思い出される。

- 「乳張る女性も連行された」

8月24日夜、大阪・森ノ宮ピロティ小ホールで開かれた「『朝鮮人従軍慰安婦問題』を考える集い」には在日韓国・朝鮮人の女性をはじめ、男性、日本人らが参加した。その数約300人で、会場に入りきれないぐらい。従軍慰安婦問題に対する関心の高まりがみえた。

尹貞玉さんの講演をばさんで十余人の参加者が同問題などについて自分の考えを発表、最後に「8・24アピール」を採択した。

大きな拍手に迎えられて登壇した尹さんはよくとおる声で話し始めた。日本語だ。メモをとる参加者が多い。

「慰安婦たちは『モノ』扱いだっただ。天皇の『下賜品』でした。『突撃一番』というコンドームをつけない軍人もいた。梅毒にかかり精神が錯乱した女性もいた。目が見えなくなっても軍人の相手をさせられた人もあったのです」

尹さんの講演に先立って語った日本人女性は声をしぼり出すようにして話した。

「世の中で一番いとしいものは自分の乳を飲んでる赤ん坊ではないでしょうか。その若いお母さんたちが、何時に広場へ集まれといわれ、赤ん坊を寝かせて集まると車に乗せられ、従軍慰安婦として連行されました。張る乳をおさえながらどんなに日本人を恨んだことでしょう。私は1944年、ソウルの朝鮮人の子供たちの学校に勤めていました。命令で子供たちも軍需工場へ、ということで毎晩のように家庭訪問しました。私は無知でした。親御さんにとって私は鬼のように思えたことでしょう」

「日本の女性は従軍慰安婦のことをほとんど知らない。慰安婦のことがちゃんとさ

れないと私は安心して死ねません」

加害者側にいた自分をさらけ出した話だった。⁸

Príloha 9: Reportáž zo stĺpiku Koe z ranného vydania dňa 8.11.1991

ある従軍慰安婦の死（手紙 女たちの太平洋戦争）

太平洋戦争中、朝鮮半島からだまされて沖縄へ連れてこられた「元従軍慰安婦」が10月、那覇市内のアパートで病死した。7日の本欄で大阪市の金伊佐子さんからの投稿にあったペエ・ポンギさん。77歳だった。19日火葬され、ノンフィクション作家の川田文子さん（48）＝東京都練馬区＝と在日同胞の人たちの5人が立ち会った。1944年、沖縄へ来てからすでに約半世紀。再び故国の姿を見ることがなかったポンギさんについて川田さんに手記（写真も）を寄せてもらった。川田さんの著書に、ポンギさんらの戦中、戦後を追った「赤瓦の家－朝鮮から来た従軍慰安婦」（筑摩書房）がある。

白い細片を拾いながら隣で金賢玉さんがいった。

「スカスカして黄色いのは具合が悪かったところなのよ」

賢玉さんは夫の金洙変さんとともに、朝鮮人同胞として、ポンギさんを自分の親同然に世話してきた方だ。見ると、蜂（はち）の巣のように穴のあいている細片がある。ポンギさんは長年、神経痛に悩まされていた。その部分だろうか、と私は思った。遺骨は豊見城の道心寺に一時納骨されることになった。

十数年前、ある新聞記事で、従軍慰安婦として朝鮮から沖縄の渡嘉敷島に連れて来られたポンギさんの存在を知った。この時、ポンギさんの半生を辿（たど）ることはそのまま、日本と朝鮮、日本と沖縄の近代史を辿ることになるろう、と直感した（渡嘉敷島は米軍が、慶良間海峡を艦船の停泊地として確保するため沖縄本島攻略に先立って猛攻した慶良間諸島の中のひとつの島で、住民は米軍上陸直後に300人余が自決に追い込まれている）。

だが、はじめてポンギさんと対座した時、そのような観念的な図式ではポンギさんの半生はどうていとらえられないことを痛感した。しかし、いまふりかえれば、やはり、ポンギさんの生涯は、日本の植民地支配のすさまじい影響を負い続けて終わった

⁸ Inoue, Hiromasa (12.9.1991) 知ってほしい慰安婦（手紙 女たちの太平洋戦争・韓国）【大阪】 in *Asahi shinbun* [online]. dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php> (Citované 30.6.2014)

。

ポンギさんが体験した植民地の貧困は私の想像を絶した。中国侵略の兵站基地（へいたんきち）として、当時、水俣に本社をおく日本窒素肥料株式会社の系列資本が開発した工業都市興南で青春時代を過ごした。

30歳で沖縄に来て沖縄戦を体験。渡嘉敷島では最も山深い234高地に、日本軍が陣地を構築して後は、炊事班の一員となり、敗戦後、米軍の石川収容所に収容された。そこを出てからは、最も激しい戦禍を受けた中部から南部にかけて、1日としてとどまることなく、さすらった。ことばは分からず、知る人も金も、住む所もなく、沖縄の人さえ食べるものに事欠く焦土で、1人で生きねばならなかった。

一緒に渡嘉敷島に行って、いつも洗濯をしたという浜近くのせせらぎをみつけた時、ポンギさんはそこに座り込んでしまった。そして、仲間とよく歌ったという歌を口ずさんだ。その歌の内容は、まめまめしく働く料理上手な娘さん、いつか、男の子も女の子も産んで、きっとよいお嫁さんになるでしょうね、といったものだった。

性を蹂躪（じゅうりん）されるということは、子を産み、家庭を築き、労働に従事するという、人としてごくあたりまえな営為を奪われることだ。少なくともポンギさんの場合はそうだった。

思えばポンギさんは、家族とともに暮らすという経験が、一家が離散した数え6歳でプツリ切れている。それは、ポンギさんが植民地支配下に生まれた悲惨だ。日本による土地収奪は貧農層を最も強く圧迫した。ポンギさんの父は耕す小作地もなく農家の作男として働いていたが、一家離散の誘因は、とりもなおさず絶望的な貧しさにあった。

私は、従軍慰安婦としての証言を得たいと思ってポンギさんに会いに行った。だが、慰安婦であった戦時の数カ月より、重い戦後を過ごして来たことをまざまざとみた。ポンギさんだけではなく、慰安婦として連行された多くの朝鮮女性が重い戦後を生きてきたに違いない。

かつて、皇軍将兵の性処理をする者として植民地の女性をあてた、それと同質の性意識が何の反省もされず、現在もなお、男女を問わず多くの人々の中に深く浸透している。性を買った側ではなく、買われた側が恥辱を拭（ぬぐ）い去れないかのような倒錯した風土の中で、慰安婦であった女性たちは半世紀近くも固く口をとぎしてきた

。

戦地で生命を落とした者も少なくないのだが、生き残った人々も、何も語れぬまま

に生涯を終えてしまう、そのようなことがあってよいのだろうか。ポンギさんは例外的に証言者として矢面にたたされたが、公には何の償いもされずに亡くなった。

従軍慰安婦問題の真相究明、および遺族や生存者に対する謝罪・補償を政府に遂行させることが私たちの責務である。そして、皇軍による慰安婦連行の事実を歴史から抹殺してはならない。

○追悼映画会に200人が集まる

「胸の内を私に話したことで恨（ハン）が半分晴れたとっていました。でもあとの半分はそのままにして死んでしまって...」。記録映画「アリランのうたーオキナワからの証言」の監督朴壽南さん＝神奈川県茅ヶ崎市＝は電話の向こうで絶句した。

ポンギさんは短いシーンだが同映画に登場している。撮影に応じたのはことし3月ごろ。その後、体調が良くなかったという。

「ポンギさんのうしろには、いまでも声をあげられない数万人の女性がいるはずですよ。彼女たちを支えるには国家による補償が必要です。ポンギさんについては大田沖縄県知事に尽力をおねがいしようと考えていたところです」

ポンギさんは目立つのはきらいだったが、映画に登場してからは表情も柔らかくなっていた。

今月4日にはポンギさんが連行された渡嘉敷島で、同映画の追悼上映会が開かれ、島内の人口の3分の1に当たる約200人が集まった。さらに近く、ポンギさんを知っている人たちの手で追悼集会などが予定されている。（編集委員・井上裕雅）⁹

⁹ Inoue, Hiromasa (8.11.1991) ある従軍慰安婦の死（手紙 女たちの太平洋戦争）. in *Asahi shinbun* [online]. dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php> (Citované 30.6.2014)

Príloha 10: Reportáž Itóa Takašiho z dňa 1.8. 1994

従軍慰安婦への補償は個人に 伊藤孝司（論壇）

戦後補償問題の解決に積極的だった社会党から首相が出て、政府の補償政策は軌道修正されないままに進もうとするのだろうか。

政府は、アジア・太平洋戦争中に旧日本軍によって性的奴隷にされた被害女性たち（いわゆる従軍慰安婦）に対する「おわびと反省の気持ち」の具体策として、青少年交流や留学生支援のための「アジア交流センター」設置などを、五年間で約一千億円の費用をかけておこなうとしている。

私は、韓国で最初に被害女性が名乗り出た一九九一年の秋以降、韓国や朝鮮民主主義人民共和国（北朝鮮）、台湾、フィリピンなどで七十人近くの被害者たちを時間をかけて取材してきた。

被害女性たちの、現在の生活・健康状態をつぶさに見てきた者として、今回の政府案には異議がある。それは、この案は被害女性たちの希望とは大きくかけ離れ、実施されても被害者の生活・健康状態はまったく改善されないからだ。

名乗り出ている被害女性たちの多くは貧困にあえいでいる。例えば、韓国では韓国政府より生活支援金として一時金五百万ウォン（約六十二万円）・毎月十五万ウォン（約一万九千円）が支給されている。医療費負担についても軽減されたが、ほとんどの人が「慰安所」でかかった性病や体を酷使したことの後遺症治療に多額の治療費を払っており、いまだに最底辺の生活から抜け出せない人たちもいる。

また、年を取って働けなくなったにもかかわらず、老後の生活の世話をしてくれる身寄りのない人たちもいる。つまり、生活は多少は向上したものの、老後の不安を持ちながら困窮生活を続けているのだ。

自国政府が支援している韓国ですらこのような状態で、他の国ではその国の政府による被害女性への特別な措置はほとんどおこなわれていない。

七十歳前後になった被害者たちが、残されたこれからの生活を穏やかに過ごすためにも、被害者個人に直接に渡るお金が必要なのだ。先日、韓国で会った十数人の被害女性のだれもが「交流センター」案に強く反対し、個人への補償を強く求めている。

政府は、今までにも「人道的措置」という名で、広島、長崎で被爆した韓国人被爆者への基金設置とサハリンに置き去りにした韓国・朝鮮人の帰国支援、台湾人元日本兵の戦死者遺族と重度戦傷者への弔慰金・見舞金支給を実施してきた。ただし、これらは被害者の要求よりもはるかに低い金額だった。

被害女性たちが受けたのは性的被害だったために、被害者でありながら隠れるように暮らしてきた。いわば、半世紀前に受けた傷をいやすどころか、今日まで引きずってきたといえよう。それにもかかわらず、今回の政府案は今までよりも大きく後退した内容になっている。

政府は、今回の事業を「補償に代わる措置」だとし、被害者個人への補償を「しないのは政府の一貫した方針」（五十嵐官房長官）と述べている。その理由は、例外を認めると歯止めがかからなくなるというのだ。確かに、アジア各国などの被害者からは政府に次々と補償が求められており、現在おこなわれている訴訟だけでも三十件に

も及ぶ。

だが、なぜこれほど多くの補償要求が出されているのかを、被害者の立場に立って考えてみる必要があるだろう。どの国の被害者たちも、日本政府からの心からの謝罪と、謝罪の具体的な形としての補償を受け、被害者としての過去を清算して死にたいと思っているのだ。

今回の「アジア交流センター」案は、何がなんでも個人への補償はしないという政府方針を守るために、被害女性たちとまったく無縁な事業に多額の費用をかけることでごまかそうとするものだ。金をかけた事業や基金をいくら積み重ねても被害者たちの理解は得られない。

戦後五十年を来年に控えた今こそ、政府の戦後補償政策を転換し、被害者個人への補償を実施する絶好の機会だろう。そのために必要ならば、台湾人元日本兵への弔慰金・見舞金支給でおこなったように立法措置をとるべきではないか。

(フォト・ジャーナリスト＝投稿、三重県)¹⁰

Príloha 11: Príspevok od čitateľky v rubrike Opinion z dňa 30.8.1994

戦争体験談を歴史教科書に（声）

つくば市 稲垣里奈（中学生 15歳）

戦争体験が十分に語り継がれないままに、まもなく戦後五十年を迎えようとしています。

受験戦争とまでいわれる私たちの生活の中では、テレビ・新聞・本などに触れる時間があまりありません。戦争を語り継ぐ活動にも、ほとんど参加できないのが現状です。戦争のことを何も知らない私たちが、このまま日本の未来を担ってもよいのでしょうか。

私たちは、過去の過ちを再び繰り返さないために歴史を学んでいます。しかし、今日、過去最大の過ちだと考えられている戦争について、教科書では全体的な流れを記述しているだけです。旧日本軍がどのようなことをしたのか、民衆が戦争をどのように感じたかは書かれていません。

最近、元従軍慰安婦らが賠償を求めて問題になっていますが、そのような問題が存在したことさえ触れられていません。戦争がどのくらい大きな過ちなのかは、教科書を読んだだけでは少しも理解できません。

義務教育としての歴史の教科書に、本当に過去の過ちを繰り返さないことを目的とした記述が少ないことに、私は疑問を持ちます。そして、そのような資料が歴史の教科書に載ることを望みます。¹¹

¹⁰ Itō, Takaši (1.8.1994) 従軍慰安婦への補償は個人に 伊藤孝司（論壇）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

¹¹ Inagaki, Rina (30.8.1994) 戦争体験談を歴史教科書に（声）. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

Príloha 12: Úvodník z dňa 17.6.1995

償いに私たちの心を（社説）

一昨年八月、当時の河野洋平官房長官が発表した日本軍の**元従軍慰安婦**についての実態調査報告を読み直したい。

「慰安所は、軍当局の要請により設営されたものであり、設置、管理および慰安婦の移送には、旧日本軍が直接あるいは間接にこれに関与した」

「甘言、強圧による等、本人たちの意思に反して集められた事例が数多くあり、官憲が直接これに加担したこともあった」

あれから間もなく二年である。慰安婦として働かされた外国女性に対する償いのための政府事業計画が、村山政権の手で、ようやくまとまった。

基金を近く発足させ、民間から募る資金をもとに、年内に元慰安婦たちに一時金を贈る。政府は、元慰安婦の生活や医療を助ける事業のために、基金を通じて資金を拠出する。また、国家としての謝罪と反省を伝えるため、首相の手紙を元慰安婦に送る、というものである。

青春をまるごと押しつぶされた悲惨な体験を半世紀もの間、引きずってきた元慰安婦たちの間からは、日本政府が国の責任を認めるといふなら、なぜ、国費による補償をしないのかという声があがっている。

もったもである。その怒りと失望から目をそむけるわけにはいかない。

しかし、それにもかかわらず、多くの心ある人々が政府の基金計画を正面から受け止め、元慰安婦たちへのせめてもの償いの気持ちを伝えるために協力することを、私たちはいま願う。

賠償問題は国家間で決着しており、国は個人への補償をしないというのが日本政府のいう大原則である。

政府拠出による元慰安婦の医療支援には、大蔵省が最後まで抵抗した。残る戦後補償は慰安婦問題だけではない。いったん原則を崩すと、支出がどこまでも広がってしまう。そんな恐れを、多くの政治家たちもまた共有している。

日本政府に国家賠償を求めた元慰安婦の訴訟の行方は厳しい。

元慰安婦は高齢化した。残された時間は少ない。国家補償を待つということだけでは、機を逸することになりかねない。

指摘したいのは、民間募金には、国家補償にはない利点もあるということだ。戦争を直視して過去の誤りを正すのは、政府や国会だけの問題ではない。

一人ひとりが募金に応じるかどうかの選択を通じて、それが自分自身の課題でもあることを考える機会となしうるのではないだろうか。

戦後処理に個人が身銭をきるのはおかしいという議論があろう。海外の戦争被害者の支援活動をする人たちの間に政府の責任のなれ、との批判があって当然だ。

しかし、戦争が残した傷痕を少しでもいやし、東アジアの国々との信頼をはぐくむのは、日本人みなの仕事である。植民地支配や戦争を、当時の政府や体制だけのせいにするわけにはいかない。

もっぱら政治家や政府に戦争の後始末をゆだねてきたことが何をもたらしたろうか。終戦五十周年の国会決議は、衆院での惨めな結末をへて、参院では今国会中の採択が見送られた。

有権者が意思表示するようにならない限り、この状況は変わるまい。

政府の計画に、韓国をはじめ関係国政府は、おおむね好意的な反応を寄せている。もし、この事業までが挫折するようなことになったら、日本は国際社会にどういう顔を向ければいいのかのだろう。¹²

---

¹² Anon. (17.6.1995) 償いに私たちの心を (社説) . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 2.7.2014)

**Príloha 13: Konfrontácia Itagakiho Tadašiho a Kim San Hi a správa o 明るい日本
z dňa 5.6.1996**

板垣発言に韓国の元慰安婦が抗議 板垣議員、「証拠を」と反論

未成年の女性を日本が強制的に慰安婦として働かせたことについて「歴史の真実ではない」などと発言した板垣正参院議員に四日、韓国から来日中の元慰安婦、金相喜さん（七三）が面会し、「私は十五歳で拉致、連行され、日本軍部隊の慰安婦にされた。私が生き証人だ」と抗議した。これに対し板垣氏は「カネ（報酬）はもらっていないのか」と何度も尋ね、金さんが「ない」と答えると「信じられない」と述べ、証言の「客観的証拠」を求めた。

日本遺族会顧問でもある板垣氏は先月二十八日の自民党総務会で「(高校教科書が)未成年の女性を強制的に慰安婦として働かせたことを一面的に記述するなど、歴史の真実に基づかなくとも歴史的事実として取り上げている。検定のあり方も含め、もっと真剣に教科書を扱ってほしい」などと語った。

金さんは四日、議員会館に板垣氏を訪ねて約一時間、面談した。一九三七年、日本の植民地下だった朝鮮の大邱市内で、国防服を着た日本人三人に両手をつかまれてトラックで連行され、中国の大連、上海経由で蘇州の慰安所で慰安婦にされたこと、強姦（ごうかん）のショックで消毒液を飲んで自殺を図ったりしたが果たせず、終戦まで八年間、慰安所生活を強いられたことなどを、日本語交じりの韓国語で語った。

金さんと通訳などとして付き添った日本の市民団体の支援者らと板垣氏の主なやりとりは次のとおり。

板垣氏 「当時は貧しさの中で公娼（こうしょう）制度があり、恵まれない女性がいた。（慰安婦問題は）決してほめられたことじゃないし、お気の毒だと思うが、官憲が首に縄をつけて連れていったわけではない」

金さん 「兵隊と一緒に前線を回った。連れて歩いたのはみんな軍人。慰安所から逃げようとしたら兵士に銃撃された。友人は自殺した。一部の日本人が強制がなかったとか妄言を吐くので、胸の中がかきまわされる思いだ。私が発言しないとわからないのか、と名乗り出た」

板垣氏 「すべて軍がねえ。信じられない。軍も関与したかもしれないが、すべて軍がやったのではなく、そういう役割の業者がいたのではないか」

支援者 「軍直轄の慰安所もあった」

板垣氏 「代償というか、おカネの支払いは？」

金さん 「いっさいない」

板垣氏 「そういう例があったとはまったく信じられない。当時の状態からそう判断する。政治家としての信念がある。日本人としての誇りもある。強制的に連れていったという客観的証拠はあるのか」

支援者 「金さんの証言を偽りというのか」

板垣氏 「偽りとは言わないがすべて真実かという大きな疑念がある。情緒的にやるべきではない。裏付けが必要だ。私自身判断の根拠はないと言っているのだ。原爆手帳を渡すにせよ、残酷なようだが、資料を整えて初めて客観的になる。悲惨な運命だったとは思いますが.....」

支援者 「強制があったのは三年前の当時の河野官房長官談話でも認めている」

板垣氏 「私は河野談話を認めていない」

金さん 「あなたは生死をさまよう前線には行っていないだろう。私には体中に傷がある」(あちこちの傷を見せる)

板垣氏 「その八年間に一銭ももらわなかったの」

金さん 「生死の境をのりこえた者に本当か本当じゃないという話をどうしてするのか。かつて戦場で私の体を汚し、五十年たって今度は私の魂まで汚すのか。断じてない」

○「慰安婦は商行為」 「明るい日本」議連結成で奥野元法相

奥野誠亮元法相ら自民党の国会議員が四日、歴史教育の見直しなどを目的とした「明るい日本」国会議員連盟を結成した。同党の衆参両院議員百十六人が名を連ねており、会長に就任した奥野氏は記者会見で、**従軍慰安婦問題**について「慰安婦は商行為に参加した人たちで、強制はなかった」と述べ、高校や中学校の教科書の記述を批判した。

党本部で開いた結成総会には、国会議員四十六人と議員の代理の秘書ら四十六人が出席。趣意書によると、「侵略国家として罪悪視する自虐的な歴史認識や、卑屈な謝罪外交には同調できない。戦後見失った大切なものを取り戻し、健全な日本人の育成をめざす」としている。当面は議連に歴史と教育問題の検討小委員会を設け、提言をまとめる。

総会後の会見で奥野氏は「従軍記者や従軍看護婦はいたが、『従軍』慰安婦はいな

い。商行為に参加した人たちだ。戦地で交通の便を（国や軍が）図っただろうが、強制連行はなかった」と発言。同席した事務局長の板垣正参院議員も「性的虐待のイメージを植え込む教科書のあり方はおかしい」と語った。

奥野氏らは昨年、「終戦五十周年国会議員連盟」をつくり、戦後五十年の国会決議に反対した。「明るい日本」議連は五十周年議連を引き継いだ形だ。

●過ち認めるのは正当

作家、落合恵子さんの話 二人の政治家にお聞きしたい。沖縄のあの少女があなたの娘だったら、あなたは怒らないか。「慰安婦」問題もまったく地続きのものであり、彼女たちは時代と歴史と力学の犠牲者である。犯した過ちを認めるのは自虐的な歴史認識ではなく、人間として正当な認識だ。二人の発言は彼女たちに対するセカンドレイプ（第二の強姦）以外のなにものでもない。

【写真説明】

「未成年を慰安婦として働かせたとするのは歴史の真実ではない」などとの板垣正参院議員の発言に抗議し、同議員に訴える金相喜さん＝4日午後、東京・永田町の参院議員会館で¹³

---

¹³ Anon. (5.6.1996) 板垣発言に韓国の元慰安婦が抗議 板垣議員、「証拠を」と反論. in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

Príloha 14: Výrok osackého starostu Hašimota Tórua o systéme útechy z 13.5.2013

慰安婦問題を巡る橋下氏の発言（要旨）

日本維新の会の橋下徹共同代表の13日午前の発言要旨は次のとおり。

侵略の定義について学術上、きちんと定義がないことは安倍首相が言われているとおりだが、日本は敗戦国。敗戦の結果として侵略だということはしっかりと受け止めないといけない。実際に多大な苦痛と損害を周辺諸国に与えたことも間違いない。反省とおわびはしなければいけない。

ただ、事実と違うことで日本国が不当に侮辱を受けていることにはしっかりと主張しなければいけない。

なぜ日本の慰安婦問題だけが世界的に取り上げられるのか。日本は「レイプ国家」だと、国をあげて強制的に慰安婦を拉致し、職業に就かせたと世界は非難している。その点についてはやっぱり、違うところは違うと言わないといけない。

意に反して慰安婦になってしまった方は、戦争の悲劇の結果でもある。戦争の責任は日本国にもある。心情をしっかりと理解して、優しく配慮していくことが必要だ。

当時は日本だけでなくいろんな軍で慰安婦制度を活用していた。あれだけ銃弾が雨嵐のごとく飛び交う中で命をかけて走っていくときに、そんな猛者集団というか、精神的にも高ぶっている集団は、どこかで休息をさせてあげようと思ったら慰安婦制度は必要なのはこれは誰だってわかる。

ただ、日本国が、韓国とかいろんなところの宣伝の効果があって、レイプ国家だと見られてしまっている。ここが一番問題。証拠が出てくれば認めなきゃいけないが、今のところ2007年の（第1次安倍内閣の）閣議決定ではそういう証拠がないとなっている。そこはしっかり言っていかなきゃいけない。¹⁴

---

¹⁴ Anon. (14.5.2013) 維新・橋下氏の発言に物議 「慰安婦制度、必要だった」 市民団体「感覚が恐ろしい」 . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

Príloha 15: Príspevok Tanaku Nobujukiho z dňa 15.8.2013

(語りつぐ父の戦争：2) 田中信幸さん 「日本兵の罪」見せた覚悟 / 熊本県

「父が戦場でなぜ慰安所に行ったのか。答えはなかなか見つからなかった」

13日、韓国挺身(ていしん)隊問題対策協議会の招きでソウルを訪れた田中信幸さん(62)＝熊本市中央区＝は、慰安婦問題のシンポジウムで、7年前に91歳で亡くなった父の話をした。

身内が「慰安所を利用した」と告白するのは気持ちのいいものではない。だが若い世代に父の思いを伝えるのが自分の役割だと思い、腹をきめた。

田中さんが電気工事業を営む傍ら、歴史教科書や従軍慰安婦などの問題に取り組むようになり、かれこれ長い。きっかけは父から聞いた戦争体験だ。

幼い頃、父から戦争の話を聞くのが大好きだった。

「フィリピンで食べたバナナやパイアは甘くてうまかったねえ」。軍艦や戦闘機の絵をノートに描き、好んで軍歌を歌った。活躍したと自慢げに話す父をカッコいいと思っていた。

戦争に疑問を抱くようになったのは高校3年の時。元兵士の証言や戦時下の中国の様子などを本で読み、人間がごみのように扱われ、死んでいく現実を知った。「あれは日本の侵略戦争だったのではないか」

大学では学生運動にのめり込んだ。東京で沖縄返還協定に反対するデモに参加し、逮捕された。勾留中、思い切って手紙で父に疑問をぶつけた。

「私は真実を知りたい」

保釈されて熊本に戻り、父に会うたびに戦争の話を持ちかけた。「南京では虐殺に加わったのか」「慰安所にも行ったのだろう」。本で知った「日本兵の罪」をぶつけては責め立てた。

「もうやめてくれ……」

父は心を閉ざすようになった。

こんな言い方じゃいけないと、父の体験を受け入れるように、時間をかけて、徐々に聞くようにした。

ある日、意外な話が出てきた。かつて戦争を肯定的に話していた父は、てっきり保守的な思想だと思っていたが、若い時はプロレタリア文学に傾倒し、政治改革を訴えるビラを配り、危険思想と疑われて憲兵に尋問を受けていた。時代は違うが考え方は自分と同じ方向だったんだと思った。

対話を10年以上続けただろうか。父は突然、日記と手紙をよこした。日記はポケットに入るような小さなノートに2冊、手紙は300通以上。家族の誰一人、その存在を知らなかった。

日記は中国戦線で従軍中に書きためたもので、手紙は別の戦地にいる戦友や、日本の親族らから安否をたずねるものだった。

驚いたのは日記の内容だ。

《昭和13年2月21日 今日楽しい外出日だ。先（ま）ず朝鮮征伐に行く。
最後に、恋人八重ちゃんそっくりの懐かしい竹の七号智恵子さんを尋ねた
3月13日 三人して慰安所に行った。日本・支那・朝鮮を征伐して帰る》

「征伐」とは慰安婦を利用すること、国名は慰安婦の出身地、「智恵子さん」は慰安婦の名前だという。父が説明してくれた。

初めて人を斬り殺し、ほぼ毎日書いていた日記が1週間途絶えるほど動揺したとも。「戦争なんて二度とするもんじゃない」

父は、田中さんが元慰安婦へのカンパを募ったり、裁判を支援したりしていたことも知っているはずだった。本来なら、墓場まで持っていこうとしていた話かもしれない。それでも話してくれたのは、本当の戦争の姿を伝えようとした父の覚悟と感じた。

それ以来、時間を見つけては日記の内容を父と2人でひもといた。その作業は父が亡くなるまで続いた。

「戦場で何があったかを残そうとした日記は、父が自分に託したバトンなんです」
自分が次へとつなげるために、最後まで読み解くつもりだ。¹⁵

---

¹⁵ Tanaka, Nobujuki (15.8.2013) (語りつぐ父の戦争：2) 田中信幸さん 「日本兵の罪」
見せた覚悟 / 熊本県 . . . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z
<http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)

Príloha 16: Záznam z tlačovej konferencie s novým generálnym riaditeľom NHK, Momiiim Kacutom z dňa 25.1.2014

梶井NHK新会長会見 主なやり取り

NHKの梶井勝人新会長の25日の記者会見での主なやり取りは次の通り。▼1面参照

私の任務はボルトやナットを締め直すこと。放送法を順守しながらいろいろな課題に取り組んでいく。

—尖閣諸島などの領土問題について、国内番組で日本の立場を伝えたほうが良いという考えか。

日本の明確な領土ですから、これを国民にきちっと理解してもらう必要がある。今までの放送で十分かどうかは検証したい。

—国際放送では日本の立場を政府見解そのままに伝えるつもりか。国際放送は国内とは違う。領土問題については、明確に日本の立場を主張するのは当然のこと。政府が右と言うことを左と言うわけにはいかない。

—靖国神社の参拝と合祀（ごうし）についての考えは。総理が信念で行かれたということで、それはそれでよろしい。いいの悪いのという立場にない。

—NHKの報道姿勢としてはどうか。

ただ、淡々と総理は靖国に参拝しましたのでピリオドだろう。

—正月の番組で印象に残ったものは。

どの局も一緒。NHKをできるだけ見た。他社の番組も見た。それほど、これがよかったというのは用意していない。

—慰安婦を巡る問題については。

戦時中だからいいとか悪いとかいうつもりは毛頭無いが、この問題はどこの国にもあったこと。

—戦争していた国すべてにいたということか。

韓国だけにあったと思っているのか。戦争地域にはどこでもあったと思っている。ドイツやフランスにはなかったと言えるのか。ヨーロッパはどこでもあった。なぜオランダには今も飾り窓があるのか。

慰安婦そのものは、今のモラルでは悪い。だが、従軍慰安婦はそのときの現実としてあったこと。会長の職はさておき、韓国は日本だけが強制連行をしたみたいなこと

を言うからややこしい。お金をよこせ、補償しろと言っているわけだが、日韓条約ですべて解決していることをなぜ蒸し返すのか。おかしい。

—会長の職はさておきというが、公式の会見だ。

では全部取り消します。

—取り消せない。

会長としては答えられないが、それだとノーコメントばかりになるから「さておき」と言って答えた。

—秘密法については。

世間が心配していることが政府の目的であれば大変だが、そういうことはないだろう。秘密法は政府が必要と説明しているので、様子を見るしかない。

—強い反発があった問題だが。

色々な意見があっている。政府の中にはメディアは反対ばかりで、賛成があってもいいという意見もある。

—番組に対して、自身の考えを反映させたいという思いがあるか。

ない。私がどういう考えであろうがなかろうが、放送法に基づいて判断していく。

—政権の意向を代弁したいと考えるか。

ない。放送法と何度も言っているのは、それがあるから距離を保てるということ。私の発言は、政府からふきこまれたわけでも何でもなし。¹⁶

---

¹⁶ Anon. (26.1.2014) 靱井 N H K 新会長会見 主なやり取り . in *Asahi šinbun* [online], dostupné z <http://database.asahi.com/library2e/main/start.php>. (Citované 11.7.2014)